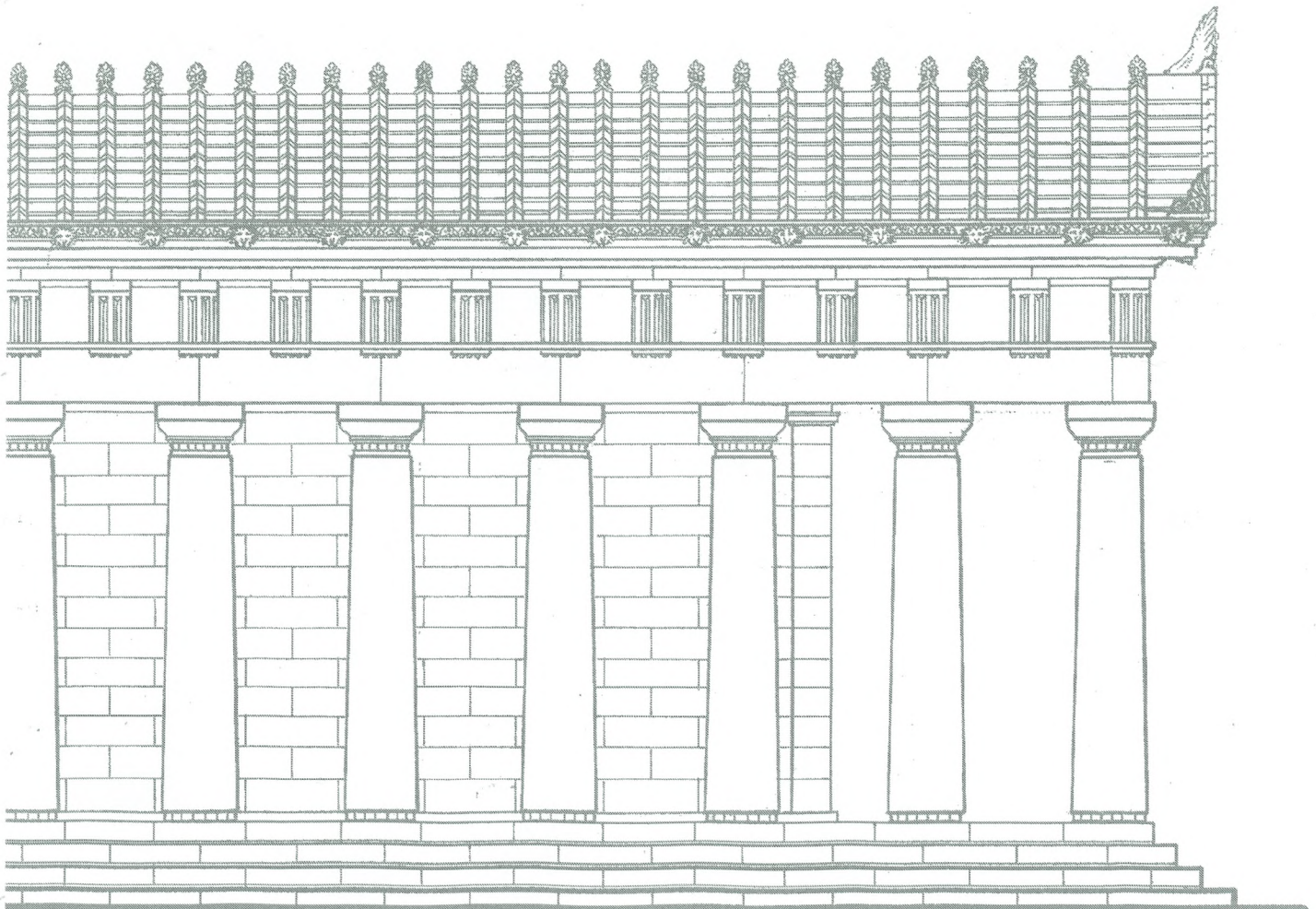

ΔΗΛΟΣ
ΝΑΟΣ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ

Αρχιτεκτονική προμελέτη
μερικής αποκατάστασης και αναστήλωσης του μνημείου

Μελέτη α' φάσης εργασιών

ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΚΥΚΛΑΔΩΝ

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΤΕΥΧΟΥΣ

Εποπτεία-Συντονισμός

Δρ. Δημήτρης Αθανασούλης,
Αρχαιολόγος, Διευθυντής ΕΦΑΚΥΚ

Εκπόνηση μελέτης- Αρχαιολογική τεκμηρίωση

Ιωάννης Μητσούλης,
Αρχιτέκτων Μηχανικός, Τμηματάρχης Αρχαιολογικών Έργων & Μελετών
Δρ. Ζώζη Παπαδοπούλου,
Αρχαιολόγος, Τμηματάρχης Προϊστορικών & Κλασικών Αρχαιοτήτων

Αποτύπωση

Νικόλαος Τσούρης,
Ζωγράφος

Φωτογραμμετρική Αποτύπωση

Γεώργιος Παπαδαντωνάκης,
Αγρονόμος Τοπογράφος Μηχανικός MSc
Μαρία Μπία,
Αγρονόμος Τοπογράφος Μηχανικός MSc
Ευαγγελία Τσακναρίδου,
Σχεδιάστρια

Ηλεκτρονική Σχεδίαση Τεύχους

Μαρία Μπία,
Αγρονόμος Τοπογράφος Μηχανικός MSc

ΔΗΛΟΣ, ΝΑΟΣ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ

Αρχιτεκτονική προμελέτη μερικής αποκατάστασης & αναστήλωσης του Ναού του Απόλλωνα στη Δήλο

Μελέτη α' φάσης εργασιών

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Ο Ναός του Απόλλωνος στο Ιερό της Δήλου..... 5
2. Η ανακάλυψη του μνημείου και οι σχετικές μελέτες 6
3. Αντικείμενο της αρχιτεκτονικής προμελέτης μερικής αποκατάστασης και αναστήλωσης του Ναού του Απόλλωνα στη Δήλο 6

ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

1. Γενική περιγραφή του μνημείου 7
2. Περιγραφή δομικών ενότητων του κτηρίου (εικ. 09-11 και 11α) 7
3. Προβλήματα παθολογίας του υλικού 12
4. Διάσπαρτα αρχιτεκτονικά μέλη 13
5. Ο περιβάλλον χώρος του μνημείου 13

ΠΡΟΤΑΣΗ ΕΠΕΜΒΑΣΗΣ - ΣΤΟΧΟΙ

1. Δυνατότητες αναστήλωσης 14
2. Γενική περιγραφή προτεινόμενων εργασιών 15
3. Οφέλη από την αναστήλωση 18
4. Απαιτούμενες μελέτες για την α' φάση εργασιών 19
5. Ενδεικτικός προϋπολογισμός α' φάσης έργου 20
6. Κατάλογος φωτογραφιών και σχεδίων 22

Δῆλ', εἰ γάρ κ' ἐθέλοις ἔδος ἔμμεναι υἱὸς ἑμοῖο,
Φοῖβου Ἀπόλλωνος, θέσθαι τ' ἐνὶ πῖονα νηόν, —

51

...

ἄνθρωποι τοὶ πάντες ἀγινήσουσ' ἐκατόμβας
ἐνθάδ' ἀγειρόμενοι, κνίσσῃ δέ τοι ἄσπετος αἰεὶ δημοῦ

57

ἀναῖξει βοσκήσεις θ' οἷ κέ σ' ἔχωσι
χειρὸς ἀπ' ἄλλοτρίης, ἐπεὶ οὐ τοὶ πῖαρ ὑπ' οὐδας.

60

...

ἢ μὴν Φοῖβου τῇδε θυώδης ἔσσεται αἰεὶ
βωμὸς καὶ τέμενος, τίσει δέ σέ γ' ἔξοχα πάντων

87

Ω Δῆλε, ἀν θελήσεις νὰ γίνεις ἐδρα τοῦ δικοῦ μου γιου
τοῦ Φοῖβου Ἀπόλλωνα, καὶ νὰ του ιδρύσεις πλούσιο ναό,

.....

Οἱ ἄνθρωποι ὅλοι θα σου φέρουν ἐκατόμβες
ἐδῶ συναθροισμένοι, καὶ κνίσσα πάμπολλη ἀδιάκοπα
ἀπὸ το λῖπος θα ἀνεβαίνει, καὶ ὅσους σε κατοικούνε θα τοὺς θρέφεις
ἀπὸ ξένο χέρι, γιὰτὶ δὲν ἔχεις γόνιμη γῆ.

...

Στ' ἀλήθεια ἐδῶ τοῦ Φοῖβου θαναὶ πάντοτε ὁ εὖοσμος
βωμὸς καὶ τὸ τέμενος, κι ἐξαίρετα θα σε τιμήσει ἐσένα πᾶνω ἀπὸ ὅλους

Ομηρικὸς Ὕμνος, εἰς Ἀπόλλωνα

ἄνδρα Διοσκουρίδην ἐγ Μυρρινοῦτης ἀνατεθεικότα
τοὺς δελφικοὺς τρίποδας τοὺς ἀργυροῦς δύο ἐν τῷ τοῦ Ἀπόλλωνος
ναῶι παρ' ἐκατέραν παραστάδα, ἐπὶ Τιμάρχου ἄρχοντος Ἀθήνησιν.

ID 1987 (138/7 π.Χ.), 1-3

ἐν τῷ Δηλίων νεώι. στέφανος χρυσοῦς ἀμπέλου σταθμὸν ἄγει ΠΔΔΔΔΠΠ. στέφανος χρυσοῦς
δάφνης σταθμὸν ἄγει ΔΔΔΠΠ.

ID 104, 119-120 (364/3 π.Χ.)

Δ ή λ ο ς - Ν α ό ς Α π ό λ λ ω ν ο ς

Αρχιτεκτονική προμελέτη μερικής αποκατάστασης και αναστήλωσης του μνημείου

Μελέτη α' φάσης εργασιών

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Ο Ναός του Απόλλωνος στο Ιερό της Δήλου

Το ιερό του Απόλλωνα στη Δήλο (εικ. 1), στο μέσον περίπου της δυτικής πλευράς του νησιού, αποτελεί έκταση διαχωρισμένη από την πόλη, εντός της οποίας υπάρχουν οι αρχαιότεροι ναοί και τα άλλα οικοδομήματα που είναι αφιερωμένα στον Απόλλωνα. Μικρότερο σύνολο, το ιερό της Αρτέμιδος, περιέχεται στην ΒΔ γωνία του Ιερού (εικ.2).

Η κύρια είσοδος προς το Ιερό διέρχεται από τα Προπύλαια και η οδός που περνά μπροστά από τον οίκο των Ναξίων οδηγεί στους τρεις ναούς του Απόλλωνα (εικ.3). Πρώτος, μετά την βάση του Κολοσσού των Ναξίων, χτισμένος σε φυσικό υπερυψωμένο πλάτωμα, 5μ. πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας είναι ο Ναός του Απόλλωνος γνωστός από τις δηλιακές επιγραφές ως Απόλλωνος ναός (παρά το γεγονός ότι δεν στέγαζε το λατρευτικό άγαλμα του Θεού, (εικ.4-5) και ναός των Δηλίων, ο μεγαλύτερος εκ των τριών, για αυτό και στην βιβλιογραφία αναφέρεται ως Μέγας Ναός. Παράλληλα προς αυτόν, σε απόσταση 5μ., βρίσκεται ο ναός των Αθηναίων ο οποίος κτίσθηκε από τους Αθηναίους μετά την β' κάθαρση της Δήλου το 426/5 π.Χ. και τέλος ακόμη βορειότερα, παράλληλα προς τους προηγούμενους, ο Πώρινος ναός, ο παλαιότερος εκ των τριών, που κατασκευάστηκε ή σημαντικά επισκευάστηκε την εποχή του Πεισιστράτου. (εικ. 6).

Η κατασκευή του ναού συμπίπτει σε γενικές γραμμές με την ιστορία της Δήλου. Η οικοδόμησή του έγινε σε δύο φάσεις: ξεκίνησε γύρω στο 475-470 π.Χ. με χρήματα της Δηλιακής Συμμαχίας και αρχικά έφτασε μέχρι το ύψος της ζωφόρου. Όταν το ταμείο της Συμμαχίας μεταφέρθηκε στην Αθήνα το 454 π.Χ. οι εργασίες διακόπηκαν, ο ναός παράμεινε ημιτελής, μάλλον με μια πρόχειρη στέγη, ως την εποχή της δηλιακής ανεξαρτησίας (314 π.Χ.), οπότε οι εργασίες ξανάρχισαν. Η κατεργασία των κιόνων και της κρηπίδας δεν ολοκληρώθηκε ποτέ.

Γύρω στο 280 π.Χ. ο ναός θα πρέπει να είχε ολοκληρωθεί σε μεγάλο βαθμό αφού, σύμφωνα με τους καταλόγους των Ιεροποιών, στον πρόδομο μπορούσαν να στεγαστούν πολλά αναθήματα. Ανάμεσα σε αυτά συμπεριλαμβάνονται και δύο αργυροί τρίποδες που αφιέρωσε το 2ο αι. π.Χ. ο Αθηναίος Διοσκουρίδης εκατέρωθεν της εισόδου, στην δυτική πλευρά, όπου εντοπίζεται μεγάλος αριθμός αναθηματικών βάσεων. Την εποχή του Αυγούστου το οικοδόμημα ήταν χώρος λατρείας της αυτοκρατορικής οικογένειας.

2. Η ανακάλυψη του μνημείου και οι σχετικές μελέτες

Το μνημείο μελετήθηκε και δημοσιεύτηκε από τους ερευνητές της Γαλλικής αρχαιολογικής Σχολής.

Η θέση του ναού είχε εντοπιστεί ήδη από την εποχή των περιηγητών. Η ανασκαφή του μνημείου έγινε από τον Th. Homolle, το 1877 οπότε αποκαλύφθηκε η δυτική και η νότια όψη του Ναού. (εικ. 7). Οι εργασίες συνεχίστηκαν το επόμενο έτος με την πλήρη αποκάλυψη του ναού και ολοκληρώθηκαν το 1908, οπότε η ανασκαφή έφτασε ως την θεμελίωση. (εικ. 8, 8^{α-ι})

Οι πρώτες έρευνες δημοσιεύθηκαν στα BCH I, 1877, 219-229, BCH II 1878, 1-15, Mon. Grecs, no 7, 1878, 25-63, CRAI 1908, 165 κ.ε., CRAI 1909, 217 κ.ε., BCH 45, 1921, 174 κ.ε. EAD XII, 1-106. Ολοκληρωμένη μελέτη και δημοσίευση του μνημείου έγινε από τον Fernand Courby το 1931 στην σειρά Exploration archéologique de Délos, τόμος 12, με τίτλο Les temples d' Apollon.

3. Αντικείμενο της αρχιτεκτονικής προμελέτης μερικής αποκατάστασης και αναστήλωσης του Ναού του Απόλλωνα στη Δήλο

Αντικείμενο της προμελέτης αποτελεί η γενική περιγραφή του μνημείου και των δομικών στοιχείων του, η περιγραφή της κατάστασης διατήρησής του, η διερεύνηση των προβλημάτων και η διατύπωση πρότασης για την δυνατότητα αναστήλωσής του και διαμόρφωσης του περιβάλλοντος χώρου του. Στην προμελέτη περιλαμβάνεται ο συνολικός σχεδιασμός της επέμβασης, οι βασικές αρχές και επιλογές καθώς και τα διαδοχικά στάδια υλοποίησής της. Επίσης συμπεριλαμβάνονται αναλυτικά στοιχεία τεκμηρίωσης (φωτογραφική, σχεδιαστική και ψηφιακή) καθώς και κατάστασης διατήρησης του δομικού υλικού, για την πληρότητα της μελέτης και την τεκμηριωμένη πρόταση αναστήλωσης.

Κύριος στόχος της μελέτης είναι να τοποθετηθεί το μεγαλύτερο δυνατό μέρος του κατακείμενου γύρω από το μνημείο πολυάριθμου δομικού υλικού επί του μνημείου. Τα οφέλη, όπως θα καταδειχθεί στην συνέχεια, είναι πολλά.

Οι εργασίες περιλαμβάνουν τις εξής φάσεις εκ των οποίων η φάση 1 έχει την μορφή οριστικής μελέτης, που αποτελεί το κυρίως αντικείμενο του παρόντος τεύχους

Φάση 1. Τοποθέτηση των κατώτερων σπονδύλων και αποκατάσταση ενός κίονα (βλ. ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Α1/Φ21/3677/266/24-1-2002 εγκριτική απόφαση) με τις απολύτως απαραίτητες συμπληρώσεις της κρηπίδας και του στυλοβάτη καθώς και μερική επιχωμάτωση μεταξύ περίστασης και κυρίως ναού.

Φάση 2. Τοποθέτηση των λοιπών σπονδύλων κίωνων σε ομολόγες θέσεις με τις αναγκαίες συμπληρώσεις.

Φάση 3. Διαμόρφωση περιβάλλοντος χώρου μνημείου με επιχωμάτωση τμήματος της Θεμελίωσης.

Αποκατάσταση των επιπέδων/βαθμίδων μεταξύ της εισόδου στον ναό και της ιεράς οδού

Φάση 4. Συμπλήρωση της αρχιτεκτονικής τεκμηρίωσης της δημοσίευσης με τις απαραίτητες αποτυπώσεις και διαπιστώσεις της κατάστασης παθολογίας των δομικών υλικών για την εκπόνηση τεκμηριωμένης μελέτης αποκατάστασης του θριγκού και της στέγης με την τοποθέτηση σωζόμενων μελών του για διδακτικούς λόγους στο δυτικό τμήμα του περιβάλλοντος του ναού.

ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

1. Γενική περιγραφή του μνημείου

Ο Ναός του Απόλλωνος είναι το μοναδικό περίπτερο οικοδόμημα στην Δήλο, διαστάσεων 29,78μ. Χ 13,72μ. (κατά τι μεγαλύτερος από τον ναό των Δελφών) με περίσταση που αποτελούνταν από έξι κίονες στις στενές πλευρές και δεκατρείς στις μακρές. Ο ναός ήταν διπλός εν παραστάσι με πρόναο, σηκό και οπισθόδομο (εικ.9). Η είσοδος του ναού των Δηλίων, όπως και των δύο άλλων ναών του Απόλλωνα (ναός Αθηναίων και Πώρινος ναός) βρισκόταν δυτικά, πράγμα που σχετίζεται με το γεγονός ότι στρέφονται αφενός προς τον ιερό λιμένα αφετέρου προς τον πιο σημαντικό βωμό της Δήλου, τον Κεράτινο, κατασκευασμένο σύμφωνα με τον μύθο από τον ίδιο τον Απόλλωνα (εικ.10, 11). Ως προς τις αναλογίες του παρουσιάζει ομοιότητες με τον ναό του Διός στην Ολυμπία.

2. Περιγραφή δομικών ενότητων του κτηρίου

Τυπολογικά ανήκει στον δωρικό περίπτερο. Ένα οριζόντιο ισχυρό στοιχείο ορθογώνιας κάτοψης, η τρίβαθμη κρηπίδα φέρει ένα σύστημα από 34 τυποποιημένα στοιχεία, τους δωρικούς κίονες (εικ. 12, 13).

Η περίσταση

Θεμέλιο: Το θεμέλιο (εικ. 14), είναι με επιμέλεια κατασκευασμένο πάνω στον σχετικά επίπεδο γρανιτικό βράχο, σε ύψη που ποικίλουν από 0,50μ. ως 1,30μ. ανάλογα με τις στάθμες του εδάφους, από στρώσεις λιθοπλίνθων γνευσίου, σε ποικίλο αριθμό δόμων, διαφορετικού πάχους ανάλογα με το ανάγλυφο του. Το θεμέλιο είναι άθικτο, αλλά από την ανωδομή σώζονται κατά χώραν πολύ λίγα στοιχεία.

Κρηπίδα: Η κρηπίδα (εικ.15) αποτελείται από τρεις δόμους: την ευθυντηρία και δύο αναβαθμούς, α'βαθμίδα και β'βαθμίδα. Η κρηπίδα ήταν κατασκευασμένη από μάρμαρο, κατά το ισόδομο σύστημα. Η ευθυντηρία και ο πρώτος αναβαθμός έχουν εξισωτικό ρόλο. Τα μέτωπα των αναβαθμών φέρουν στο κάτω μέρος δύο οριζόντιες επάλληλες εισέχουσες ταινίες (υποτομές) εκ των οποίων η ανώτερη είναι συνεχής ενώ η κατώτερη διακόπτεται, παρά τους δύο κατακόρυφους αρμούς, από κατακόρυφο κυμάτιο (εικ. 16, 16^{αγ}, 17, 18).

Τα ύψη της ευθυντηρίας και των αναβαθμών κυμαίνονται μεταξύ 0,252-0,27μ. (εικ. 19, 19^{αγ}). Τα μήκη των λίθων της κρηπίδας είναι σταθερών διαστάσεων και επιτρέπουν την ασφαλή αποκατάσταση των απωλεσθέντων τμημάτων. Οι αρμοί κάθε αναβαθμού διαιρούν ακριβώς στη μέση τα μήκη των υπερκείμενων λίθων. Οι πλάκες της ευθυντηρίας είναι κατά κανόνα μήκους 0,575μ., δηλαδή έχουν το ήμισυ του μήκους των πλακών των αναβαθμών της κρηπίδας, με εξαίρεση τους λίθους κοντά στις γωνίες (εικ. 20, 21).

Κατά χώραν σώζεται μικρό μέρος της κρηπίδας: από την ευθυντηρία σώζεται περίπου το ήμισυ: μικρά τμήματα στην δυτική και βόρεια πλευρά, μεγαλύτερα στην νότια και ανατολική. Από τον πρώτο αναβαθμό οκτώ μαρμάρινες πλίνθοι στο δυτικό τμήμα της νότιας πλευράς της περιστασης και δύο στο ανατολικό τμήμα της ίδιας (νότιας) πλευράς, όπου υπάρχει και ίχνος μιας τρίτης. Από τον δεύτερο αναβαθμό σώζονται μόνο δύο μαρμαρόπλινθοι.

Στυλοβάτης: Ο στυλοβάτης έχει σχεδόν εξ ολοκλήρου απωλεσθεί, ως εκ τούτου σε κανένα σημείο η κρηπίδα μαζί με τον στυλοβάτη δεν έχει ολόκληρο το αρχικό της ύψος. Έχουν εντοπιστεί μόνο δύο τμήματα του στυλοβάτη (εικ. 22). Από τα ίχνη στα σωζόμενα αυτά τμήματα συμπεραίνουμε ότι οι κίονες ήταν κατά κανόνα τοποθετημένοι στο μέσον της πλάκας του στυλοβάτη, η οποία είχε μέσο μήκος 1,15μ. Το ύψος του κυμαίνεται μεταξύ 0,31-0,313μ.

Το πλακόστρωτο δάπεδο των στοών της περιστασης: Το πλακόστρωτο δάπεδο που περιέβαλε τον ναό βρισκόταν όπως φαίνεται στο επίπεδο του στυλοβάτη. Αποτελούνταν από ορθογώνιες πλάκες παριανού πιθανότατα μαρμάρου. Από τους κρατευτές (εικ. 23) που υπήρχαν μεταξύ του στερεοβάτη του σηκού και της περιστασης σώζονται τρεις σειρές μπροστά από τον οπισθόδομο (εικ. 24) και μικρό τμήμα στο ανατολικό άκρο του βόρειου τοίχου. Η ανατολική πλευρά μπορεί να αποκατασταθεί με ασφάλεια βάσει των σωζόμενων στοιχείων: εννέα σειρές που αποτελούνται από πέντε πλάκες η κάθε μία, στην προέκταση των πλακών του στυλοβάτη. Ανάλογη ήταν η πλακόστρωση και στην δυτική πλευρά.

Κιονοστοιχία: Στο σωζόμενο τμήμα της πλάκας του στυλοβάτη (εικ. 22) σώζεται το ίχνος της θέσης του κίονα με το κέντρο του να βρίσκεται σε απόσταση 0,515μ. από το άκρο του στυλοβάτη. Με βάση τα στοιχεία αυτά συμπεραίνουμε ότι οι κίονες της

μακράς πλευράς της περίστασης είναι δεκατρείς και της στενής πλευράς έξη. Το ύψος τους κυμαίνεται από 4,50. - 4,70μ. (ο κορμός), και με το κιονόκρανο ανέρχεται σε 5,05μ. ως 5,25μ. Η μέση διάμετρος στο κατώτερο τμήμα είναι 0,945μ., αν και ορισμένοι είναι μεγαλύτεροι. Τα μετακίονια διαστήματα είναι σχεδόν παντού ίσα, πράγμα αξιοπερίεργο δεδομένου ότι δεν υπάρχει μείωση των ακραίων μετακιόνιων διαστημάτων.

Οι σπόνδυλοι έχουν επίπεδη επιφάνεια διαμορφωμένη με λεπτό βελόνι ενώ στο κάτω τμήμα του σπονδύλου υπάρχει ταινία με την γένεση 20 ραβδώσεων (εικ. 25, 26, 27, 27^{α-β}). Στο άνω τμήμα του ανώτερου σπονδύλου μια άλλη λεία ταινία υποδηλώνει την τελική διάμετρο. Δεν πρόκειται για ιδιαιτερότητα των κίωνων αλλά για ημιτελή εργασία που εξασφάλιζε την σύμπτωση των ραβδώσεων του κίονα από την βάση ως το κιονόκρανο.

Κιονόκρανα: Τα κιονόκρανα είναι δωρικά. (εικ.28). Σώζονται πέντε, ύψους 0,53μ. Το ύψος του άβακα είναι 0,201μ., του εχίνου 0,181μ., το υποτραχήλιο 0,15μ. (εικ. 29, 30, 30^{α-γ}, 31).

Επιστύλιο: Το επιστύλιο ήταν δίπλιθο, αποτελούνταν δηλαδή από δύο σειρές ισοπαχείς, στερεωμένες με συνδέσμους. Οι επιφάνειες των σωζόμενων μελών είναι πολύ φθαρμένες ωστόσο το πάχος υπολογίζεται σε 0,93μ. και το ύψος σε 0,77-0,78μ. Σώζεται μόνο μία ακέραιη πλίνθος (εικ. 32), από την εξωτερική πλευρά, μήκους 2,31μ. και 0,46 βάθος. Από το αντίθημα σώζονται τρία μόνο τμήματα, εκ των οποίων ένα ακέραιο (εικ.33).

Ζωφόρος: Σώζονται τμήματά της τα οποία συνδέονταν με το επιστύλιο με μεταλλικούς γόμφους. Έχει ύψος 0,745μ. και συντίθεται από λίθους που φέρουν εναλλάξ τριγλύφους και επίπεδες μετόπες μέσου μήκους 1,145μ. αν και υπάρχουν και μεμονωμένα τρίγλυφα ή και ένα τρίγλυφο ανάμεσα σε δύο μετόπες (εικ. 34). Τα γωνιαία τμήματα είχαν μεγαλύτερο μήκος, πράγμα που επέλυσε το πρόβλημα της ίσης απόστασης των μετακιόνιων διαστημάτων. Στο σχέδιο αναπαράστασης της ζωφόρου από τη δημοσίευση (εικ. 35) δίνεται αποκαταστημένη η εικόνα της ζωφόρου στην ανατολική γωνία της βόρειας πλευράς καθώς και στην αξονομετρική τομή τμήματος του θριγκού στην ΝΑ γωνία (εικ. 36).

Το αντίθημα της ζωφόρου αποτελούσαν δύο στρώσεις, εκ των οποίων η ανώτερη συνίστατο σε σειρά πλίνθων με δωρικό κυμάτιο και γραπτή διακόσμηση ανθεμίων, (εικ. 37), ύψους 0,385μ. και ποικίλων μηκών (από 0,80 ως 1,51μ.). Το κάτω τμήμα του αντιθήματος είχε ύψος 0,36μ. Πλίνθοι από την στρώση αυτή υπάρχουν στα νότια/ νοτιοανατολικά του ναού.

Διακοσμητική στρώση: Η μελέτη της θέσης των γόμφων μεταξύ της ζωφόρου και του γείσου έδειξε ότι ανάμεσα στα δύο δομικά αυτά στοιχεία μεσολαβούσε ένα άλλο, ύψους 0,245μ. από λίθους που οι ενώσεις τους αντιστοιχούσαν κατά κανόνα στα τρίγλυφα. Σώζονται επτά τμήματά της, εκ των οποίων ένα έχει μήκος, 1,15μ., Η όψη αποτελείται από τρία στοιχεία μία επίπεδη ταινία που πλαισιώνεται από ένα ιωνικό και ένα λέσβιο κυμάτιο.

Οριζόντιο γείσο: Συντίθεται από λίθους με προεξέχον τμήμα που φέρει οδούς-αύλακες και προμόχθους, και κυμάτιο άνω. Ύψος πλακών γείσου: 0,29μ., βάθος στην βάση 0,98 και μέσο μήκος 1,145μ., με δύο προμόχθους και δύο αύλακες κατά κανόνα στην κρέμαση – αν και υπάρχει και τμήμα στο πλάτος μίας προμόχθου (εικ. 38).

Τα δύο γωνιαία τμήματα του ανατολικού γείσου, τα οποία παρουσιάζουν ορισμένες ιδιαιτερότητες, φέρουν την γέννηση του τύμπανου του αετώματος με το καταέτιο γείσο (εικ. 39, 40, 41, 42).

Αετώματα: Ένα μόνο τμήμα του τυμπάνου του αετώματος (ανατολικό) διατηρεί ολόκληρο το περίγραμμά του, συν. μήκ. 1,97μ. (εικ. 43). Άλλα τμήματα σώζονται αποσπασματικά, ωστόσο το σωζόμενο δίνει κατά προσέγγιση την κλίση και τις διαστάσεις των αετωμάτων.

Καταέτιο γείσο: Μία μόνο πλάκα του καταέτιου γείσου σώζεται σε καλή κατάσταση, η οποία προέρχεται από το δυτικό τμήμα, ύψους 0,25μ. και μήκους στην όψη 1,152μ. (εικ. 44)

Σίμη με υδρορρόες: Η σίμη αποτελούνταν από τμήματα πλάτους 1,125μ. ως 1,152μ. κατά μέσο όρο. Είχε καμπύλη κατατομή και περιέτρεχε όλο το κτήριο. Κάθε τμήμα έφερε στο μέσον του άνω κοντά στην πίσω πλευρά μία συμφυή καλυπτήρια κεραμίδα. Στην όψη, ανάγλυφη διακόσμηση με ανθέμια η οποία διακόπτεται σε τακτά διαστήματα στον άξονα των μετοπών από υδρορρόες σε σχήμα λεοντοκεφαλής (εικ. 45, 46, 47, 47α). Τα τμήματα της σίμης στις γωνίες φέρουν μια μεγάλη εγκοπή που εφάρμοζε στην τριγωνική προεξοχή στα γωνιαία τμήματα του γείσου. Σώζεται επίσης το κορυφαίο τμήμα που επέστεφε το δυτικό αέτωμα. Η κορυφή φέρει την βάση ενός ακρωτηρίου (εικ. 48, 49, 50, 50^{α-β})

Ακρωτήρια και ακροκέραμα: Δεν σώζεται κανένα στοιχείο από την στέγη, αν και αυτή η ολική απώλεια συντείνει στο ότι η στέγη ήταν από μάρμαρο. Ένα τμήμα κεντρικού ακρωτηρίου με το πλάτος των κεράμων του ναού, που κοσμείται επίσης με ανθέμιο έχει αποδοθεί στο ναό αλλά η υπόθεση δεν μπορεί να επιβεβαιωθεί (πιθανώς προέρχεται από το Νεώριον). Ωστόσο η σχεδιαστική αναπαράσταση στην δημοσίευση του F. Courby έγινε με ανάλογα στοιχεία δεδομένου του χρονολογικού συσχετισμού των δύο μνημείων.

Ο κυρίως ναός.

Ο ρυθμός των όψεων του ναού (πρόναος, οπισθόδομος) είναι δωρικός (εικ. 51, 52, 53) με ζωφόρο που φέρει τρίγλυφα και μετόπες. Από το επιστύλιο σώζονται δύο τμήματα, το ένα πολύ αποσπασματικά. Η ακριβής θέση τους δεν είναι βέβαιη.

Διαστάσεις: Στην βάση, 7,20X 20,55μ. (στο επιστύλιο κατά τι μικρότερες, λόγω της κλίσης των τοίχων προς τα μέσα).

Ο στυλοβάτης και ο τοιχοβάτης: Ο στυλοβάτης είχε ίδιο πάχος με τον τοιχοβάτη. Στην δυτική και ανατολική πλευρά ο στυλοβάτης εδράζεται απευθείας στο γνεύσιο. Τα ίχνη των γλυφών στην θεμελίωση και των εγκοπών στις πλάκες δίνουν το πλάτος του στυλοβάτη / τοιχοβάτη: 1,11μ. περίπου, καθώς και το μήκος των πλακών που τον συνέθεταν: τρεις, μήκους 1,16μ. στο μεσαίο τμήμα και μία σε κάθε άκρο, μήκους 0,95μ. περίπου. Ο στυλοβάτης/ τοιχοβάτης του ναού βρισκόταν περίπου 0,10μ. ψηλότερα από τον στυλοβάτη της περιστάσης. Σώζεται μία μόνο πλίνθος του, από τον οπισθόδομο. (εικ. 54).

Κίονες: Ένας μικρός αριθμός σπονδύλων (7) προέχονται αναμφίβολα από τον πρόναο και τον οπισθόδομο. Μπορούμε να τους ταυτίσουμε από την διάμετρο (0,83μ. στο κατώτερο τμήμα) που είναι μικρότερη από την μέγιστη των σπονδύλων των κίωνων της περιστάσης. Είναι όλοι ημιτελείς όπως και της περιστάσης. Έχει σωθεί ένας μόνο κατώτερος σπόνδυλος (εικ. 55, 56) ο οποίος φέρει στην επιφάνειά του δύο αντιδιαμετρικές εγκοπές. Δεν γνωρίζουμε αν προέρχεται από τον πρόναο ή τον οπισθόδομο (αριθμός 31 από καταγραφή διάσπαρτων μελών).

Οι δύο κίονες του πρόναου ήταν σε μεγαλύτερη απόσταση ο ένας από τον άλλο από αυτούς του οπισθόδομου που βρίσκονταν σε απόσταση ανάλογη των μετακινήων διαστημάτων της περιστάσης.

Κιονόκρανα: Σώζεται μόνον ένα (εικ. 57) που μάλλον προέρχεται από τον οπισθόδομο. (ύψ. 0,374μ.). Προσομοιάζει προς τα εξωτερικά κιονόκρανα, κυρίως ως προς τις αναλογίες του.

Αποδίδοντας σε κάθε κίονα 4 ή 5 σπονδύλους, το ύψος του κίονα, που δεν μπορεί να εκτιμηθεί με ακρίβεια, κυμαίνεται μεταξύ 4,30 ως 5,10μ, με το δεύτερο να είναι πιθανότερο, λόγω του συσχετισμού του με το ύψος των εξωτερικών κίωνων.

Επιστύλιο: Σώζονται δύο πλίνθοι του επιστυλίου, μία από τον πρόναο (γωνιαία) και μία από τον οπισθόδομο, όπως υποδεικνύει η θέση εύρεσής τους. Αυτό του πρόναου είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τη μελέτη του μετακίονιου διαστήματος στην δυτική πρόσταση αλλά και για την ζωφόρο με τα τρίγλυφα.

Ζωφόρος: Δεν σώζεται κανένα τμήμα της από τον πρόναο, ενώ απαιτείται περαιτέρω μελέτη για το αν τμήματα τριγλύφων και μετοπών που βρέθηκαν ανατολικά του ναού προέρχονται από τον οπισθόδομο.

Τοίχοι: Ο τοιχοβάτης έχει όπως προαναφέρθηκε ίδιο πλάτος με τον στυλοβάτη. Κατά χώραν σώζεται μία πλίνθος του, στην ΒΔ πλευρά (εικ. 58, 59). Οι τοίχοι απολήγουν

σε παραστάδες με επίκρανα (εικ. 60, 61). Από τους λίθους των τοίχων σώζονται 92 δορικοί και μόλις 15 μπατικοί. Η αποκατάσταση της όψης με τα δεδομένα αυτά δεν είναι δυνατή με απόλυτη ασφάλεια. Οι τοίχοι επιστέφονταν με μία στρώση κυματιοφόρων λίθων (δωρικό κυμάτιο) από λεπτόκοκκο λευκό μάρμαρο, εκ των οποίων σώζεται ικανός αριθμός (23) που αποτελούν πάνω από το μισό του συνολού της επίστεψης των τοίχων. Το ύψος τους είναι από 0,342-0,346μ., μέσου μήκους 1,183μ. και πάχους 0,74μ. Από το δομικό υλικό των τοίχων σώζεται περίπου το 10%.

Θύρες: Ο πρόναος και ο οπισθόδομος έκλειναν με θύρες, όπως δείχνουν οι τώρμοι στους σπονδύλους καθώς και οι διπλές καμπυλόγραμμες χαράξεις σε δύο πλάκες δαπέδου που έφεραν ακτινωτούς συνδέσμους με κατάλοιπα μολυβδοχόησης, γεγονός που δηλώνει ότι η κεντρική θύρα διέθετε διπλά κινητά εσώστροφα θυρόφυλλα (εικ. 62).

3. Προβλήματα παθολογίας του υλικού

Σε όλη την έκταση του θεμελίου και της κρηπίδας παρατηρούνται τοπικές απώλειες λίθων, θραύσεις και σε ορισμένες περιπτώσεις υποσκαφή των στρώσεων αφού έχουν παραμείνει για πολλές δεκαετίες εκτεθειμένες, μετά την ανασκαφή. Η εκτεθειμένη επιφάνεια των λίθων της κρηπίδας παρουσιάζει επιφανειακή φθορά με έντονες απολεπίσεις.

Εφόσον πάντως εγκριθεί η αναστήλωση τμήματος του μνημείου, τα προβλήματα αυτά μπορούν να αντιμετωπιστούν χωρίς μεγάλες παρεμβάσεις, δεδομένου ότι έχουν τοπικό χαρακτήρα.

Τα αίτια των φαινομένων φθοράς και διάβρωσης που παρατηρούνται στο δομικό υλικό του μνημείου οφείλονται σε παράγοντες που σχετίζονται με το περιβάλλον (όπως το θαλασσινό νερό, η σύσταση της ατμόσφαιρας, το νερό της βροχής, οι αλλαγές της θερμοκρασίας). Αποτέλεσμα των παραπάνω είναι να παρατηρούνται φαινόμενα όπως ρηγματώσεις και θραύσεις λίθων, απολέπιση υλικού, απόσπαση τεμαχίων, κυφελίδες, βιολογική κρούστα (βακτήρια λειχήνες, φύκη, μύκητες που προκαλούν μηχανική φθορά και χημική αλλοίωση τους λίθους), μηχανική διάβρωση από το νερό που ρέει στην επιφάνεια των λίθων κ.ά.

Οι κατηγορίες προβλημάτων που παρουσιάζονται στα αρχιτεκτονικά μέλη ομαδοποιούνται ενδεικτικά ως εξής:

Θραύσεις λίθων οι οποίες θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν με την συγκόλλησή τους με ράβδους τιτανίου.

Απώλειες τμημάτων των αρχιτεκτονικών μελών. Απαιτείται η αναζήτηση και ταύτιση των θραυσμάτων για συγκόλληση ή η συμπλήρωσή τους με νέο υλικό.

Ρηγματώσεις στις επιφάνειες μελών με έντονη αποφλοιώση και ρηγματώσεις. Απαιτείται

συγκόλληση των ρηγματωμένων συνανηκόντων μελών με αφανείς ηλώσεις με ράβδους τιτανίου και κατάλληλο κονίαμα.

4. Διάσπαρτα αρχιτεκτονικά μέλη.

Τα αρχιτεκτονικά μέλη έχουν συγκεντρωθεί γύρω από το μνημείο, κυρίως δε ανατολικά και νότια αυτού. Η ταξινόμηση έγινε κυρίως κατά την διάρκεια των μελετών της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής (εικ. 63).

Στο πλαίσιο της μελέτης επικαιροποιήθηκε η τεκμηρίωση των σπονδύλων και των κιονοκράνων του μνημείου. Απαιτείται επανεντοπισμός και ταύτιση των υπόλοιπων καταγεγραμμένων από την Γαλλική Σχολή λίθων (που αφορούν σε λίθους του θριγκού και της στέγης), αναζήτηση επιπλέον μελών και σε άλλες γειτονικές με το ναό περιοχές του αρχαιολογικού χώρου, συμπλήρωση των δελτίων ανά λίθο καθώς και πίνακα ποσοτικής και ποσοστιαίας διατήρησης των δομικών στοιχείων του μνημείου.

Στο δελτίο τεκμηρίωσης αρχιτεκτονικών μελών προβλέπονται -εκτός των πεδίων καταγραφής της ταυτότητάς τους και της κατάστασης διατήρησής τους-, και αναφορά στις απαραίτητες εργασίες αποκατάστασης.

5. Ο περιβάλλων χώρος του μνημείου.

Ο ναός του Απόλλωνα συνδεόταν με την ιερά οδό με βαθμίδες, πλατώματα και κεκλιμένα επίπεδα όπως υποδεικνύουν οι υποδομές από γνεύσιο, μέσω των οποίων καλυπτόταν η διαφορά στάθμης 2,50μ., που διαπιστώνεται μεταξύ του στυλοβάτη του ναού και του πλακόστρωτου της οδού. Στα πλατώματα αυτά, όπως και γύρω από το μνημείο ήταν εγκατεστημένα αναθηματικά μνημεία καθώς και οι μεγάλες στήλες με τους απολογισμούς του ιερού, οι βάσεις των οποίων σώζονται στην βόρεια πλευρά του ναού (εικ. 64).

Ο ακριβής τρόπος που αντιμετωπίστηκε το πρόβλημα στην αρχαιότητα δεν είναι βέβαιος, δεδομένου ότι η περιοχή διαταράχθηκε έντονα από κατασκευές της ύστερης αρχαιότητας. Ο ανασκαφέας Th. Homolle το 1878 θεώρησε ότι η πρόσβαση γινόταν με μαρμαρίνη κλίμακα, η οποία, σε τμήμα της τουλάχιστον, πατούσε σε υποβαθρο από σχιστολιθικές πέτρες από τις οποίες σώζεται μια σειρά σε όλο το μήκος δυτικά του ναού, σε απόσταση 3,60μ. από την θεμελίωση του ναού, χαμηλότερο κατά 0,60μ. περίπου.

Σύμφωνα με νεώτερες έρευνες που πραγματοποιήθηκαν υπό την διεύθυνση του R. Etienne, οι οποίες βρίσκονται στην φάση της τελικής δημοσίευσης, από την ιερά οδό μια ράμπα ή κλίμακες οδηγούσαν σε ένα πλατύσκαλο (πλατώμα) με πλάτος που αντιστοιχεί κατ' εκτίμηση σε αυτό των τριών κεντρικών μετακίωνων διαστημάτων του ναού. Από αυτό το πλατύσκαλο εισερχόταν κανείς κατ' ευθείαν στον ναό μέσω μίας ράμπας ή κλίμακας της οποίας το πλάτος αντιστοιχούσε στο κεντρικό μετακίονιο διάστημα. Σύμφωνα

με αυτή την πρόταση αποκατάστασης, δύο σειρές από την θεμελίωση γνευσίου του μεγάλου ναού ήταν ορατές, γεγονός που δεν αποτελεί εξαίρεση στην Δήλο (πρβλ. τους Θησαυρούς 2-4).

Όσον αφορά στην εξομάλυνση των σταθμών εκατέρωθεν του ναού, εκτιμάται, βάσει σχεδίου του H-P Neri με αποτυπώσεις τοίχων στον περιβάλλοντα χώρο του μνημείου, ότι η διαμόρφωση βόρεια -προς τον ναό των Αθηναίων-, και νότια -προς τον οίκο των Ναξίων- γινόταν πιθανώς με ένα σύστημα ανδέρων.

ΠΡΟΤΑΣΗ ΕΠΕΜΒΑΣΗΣ- ΣΤΟΧΟΙ

Η σημερινή μετανασκαφική πραγματικότητα είναι στην ουσία μία προσωρινή εικόνα που παρατάθηκε σχεδόν επί έναν αιώνα εξαιτίας των εγγενών μεγάλων θεωρητικών και πρακτικών δυσκολιών του θέματος αλλά και της απουσίας μακρόπνοου σχεδιασμού. Η κατάσταση αυτή δημιουργεί υποχρεώσεις προς όλους μας για την πραστασία των μνημείων της Δήλου, την αποκατάσταση του χώρου και την επιστημονικώς αιτιολογημένη διαλογή και μεταχείριση του διάσπαρτου υλικού (εικ. 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70).

1. Δυνατότητες αναστήλωσης

Η σκέψη για αναστήλωση του μνημείου γεννιέται αυτόματα εξαιτίας του ικανοποιητικού αριθμού αρχιτεκτονικών μελών που έχουν διασωθεί σε συνδυασμό με την θέση και τη σημασία του ναού. Για το λόγο αυτό άλλωστε έχει ήδη εγκριθεί επί της αρχής η αναστήλωση ενός κίονα της περίπτωσης του ναού (βλ. ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Α1/Φ21/3677/266/24-1-2002). Οι δυνατότητες αναστήλωσης βρίσκονται σε άμεση εξάρτηση με τις απαιτήσεις αλλά και τους περιορισμούς που τίθενται από τις διεθνώς αποδεκτές αναστηλωτικές αρχές.

Για την δυνατότητα αναστήλωσης του μνημείου κρίσιμο θέμα είναι η κατάσταση διατήρησης του θεμελίου και της κρηπίδας. Η χωροστάθμηση, που έχει πραγματοποιηθεί σύμφωνα με την δημοσίευση, αποτελεί ασφαλή ένδειξη συμπεριφοράς του μνημείου από το χρόνο ανασκαφής του μέχρι σήμερα. Σημειώνεται ότι επικαιροποιήθηκε η χωροστάθμηση του μνημείου το 2017 και διαπιστώθηκε ότι οι αποκλείσεις είναι αμελητέες.

Η χαμηλή σεισμικότητα του νησιού είναι ευνοϊκή προϋπόθεση για μια αναστήλωση. Η Δήλος θεωρούνταν άσειστος σύμφωνα με την αρχαία γραμματεία. Ο σεισμός του 481 π.Χ. που επηρέασε την Δήλο, προκάλεσε την έκπληξη των αρχαίων συγγραφέων. (Θουκ. II.8).

Σε πρώτη φάση προβλέπεται η τοποθέτηση των σωζόμενων πρώτων σπονδύλων των κίωνων της περίπτωσης (10 κατώτεροι σπόνδυλοι, βλ. τεύχος καταλόγου) που κυμαίνονται σε ύψη από 0,75μ. ως 2,45 μ. σε ομόλογες θέσεις για την οποία απαιτείται

IMPT

η αποκατάσταση – συμπλήρωση των αναγκαίων τμημάτων της κρηπίδας και του στυλοβάτη καθώς και η αναστήλωση του ενός κίονα (βλ. παραπάνω).

Επισημαίνεται ότι η πρόταση που ακολουθεί βασίζεται στον εντοπισμό, ταύτιση, καταγραφή, φωτογράφιση και σχεδίαση όλων των σπονδύλων και κιονοκράνων του ναού (συνολικά 109 μέλη) που έγινε στην Δήλο, μεταξύ των οποίων και οι 10 κατώτεροι σπόνδυλοι της περίπτωσης.

2. Γενική περιγραφή προτεινόμενων εργασιών

Με βάση τα υπάρχοντα δεδομένα μια αναστηλωτική πρόταση με τη λιγότερη δυνατή χρήση νέου υλικού η οποία περιορίζεται αποκλειστικά στα απολύτως αναγκαία τμήματα της κρηπίδας και του στυλοβάτη, τα οποία απαιτούνται για να τοποθετηθούν οι κατώτεροι σωζόμενοι σπόνδυλοι που ταυτίστηκαν επιτόπου, θα συμπεριλαμβάνει σε πρώτη φάση τα εξής:

Περίσταση

Θεμέλιο: Όπως αναφέρθηκε στην γενική περιγραφή του μνημείου, σώζεται κατά χώραν το σύνολο της θεμελίωσης. Η καλή κατάσταση διατήρησης του θεμελίου και της κρηπίδας ευνοεί την αναστήλωση του μνημείου. Προβλέπεται συντήρηση - στερέωση όπου χρειάζεται και μικρές συμπληρώσεις λίθων της θεμελίωσης.

Ευθυνηρία: Επανασύνθεση με συμπλήρωση μεταξύ των υφιστάμενων τμημάτων της ευθυνηρίας στη δυτική, νότια και μικρό τμήμα της βόρειας πλευράς της περίπτωσης, με τοποθέτηση νέων συνδέσμων από τιτάνιο σύμφωνα με την μελέτη συνδεσμολογίας του F. Courby προκειμένου να δημιουργηθεί, μαζί με τους δύο αναβαθμούς της κρηπίδας και τον στυλοβάτη, η αναγκαία υποδομή στήριξης των δέκα σωζόμενων κατώτερων σπονδύλων κίωνων. Το μεγαλύτερο τμήμα της βόρειας καθώς και μέρος της ανατολικής πλευράς της ευθυνηρίας δεν θα συμπληρωθούν και επομένως θα παραμείνει ορατή η άνω επιφάνεια της θεμελίωσης του ναού η οποία βρίσκεται στην ίδια στάθμη με το έδαφος μεταξύ περίπτωσης και του κυρίως ναού.

Τα τμήματα που θα συμπληρωθούν μεταξύ των σωζόμενων τμημάτων της ευθυνηρίας έχουν πλάτος 2,00μ. και τα μήκη τους έχουν ως εξής:

Στην νότια πλευρά θα συμπληρωθούν με νέο υλικό 9μ.

Στην δυτική πλευρά θα συμπληρωθούν με νέο υλικό 10μ.

Στην βόρεια πλευρά θα συμπληρωθούν με νέο υλικό 8,5μ.

Κρηπίδα, α' αναβαθμός: Επανασύνθεση με συμπληρώσεις μεταξύ των υφιστάμενων τμημάτων του α' αναβαθμού της κρηπίδας δηλαδή των οκτώ σωζόμενων μαρμάρινων πλίνθων στην νότια και των δύο σωζόμενων μαρμάρινων πλίνθων στην ανατολική πλευρά, με τοποθέτηση νέων συνδέσμων από τιτάνιο όπου απαιτηθεί σύμφωνα με την

μελέτη συνδεσμολογίας του F. Courby (εικ. 71, 71^{α-β}).

Προτείνονται συμπληρώσεις με νέες μαρμάρινες πλίνθους χωρίς την επεξεργασία της υποτομής στην όψη τους, διαχωρισμένες με φύλλα μολύβδου από το αυθεντικό υλικό.

Τα τμήματα που θα συμπληρωθούν μεταξύ των σωζομένων τμημάτων του α' αναβαθμού πλάτους 1,75μ. θα έχουν μήκη που κυμαίνονται ως εξής:

Στην νότια πλευρά θα συμπληρωθούν με νέο υλικό συνολικά 18μ. (15 νέες πλίνθοι)

Στην δυτική πλευρά θα συμπληρωθούν με νέο υλικό 14μ. (9 νέες πλίνθοι και 2 γωνιακές διαστ. 1,70X1,70μ.)

Στην βόρεια πλευρά θα συμπληρωθούν με νέο υλικό 5,50μ. (4 νέες πλίνθοι)

Στην ανατολική πλευρά θα συμπληρωθούν με νέο υλικό 6 μ. (4 νέες πλίνθοι και 1 γωνιακή)

Κρηπίδα, β' αναβαθμός: Επανασύνθεση με συμπληρώσεις του β' αναβαθμού της κρηπίδας από τον οποίο σώζονται μόνο δύο πλίνθοι στην νότια πλευρά.

Προτείνονται συμπληρώσεις με νέες μαρμάρινες πλίνθους χωρίς την επεξεργασία της υποτομής στην όψη τους, διαχωρισμένες με φύλλα μολύβδου από το αυθεντικό υλικό.

Τα τμήματα που θα συμπληρωθούν σε συνέχεια των δύο σωζομένων τμημάτων του β' αναβαθμού διαστάσεων 1,15X1,40μ. έχουν ως εξής:

Στην νότια πλευρά 14 νέες πλίνθοι

Στην δυτική πλευρά 10 νέες πλίνθοι και 2 γωνιακές διαστ. 0,82X0,86μ. (με βάση τα στοιχεία της μελέτης του F. Courby).

Στην βόρεια πλευρά 3 νέες πλίνθοι

Στην ανατολική πλευρά 5 νέες πλίνθοι και 1 γωνιακή

Στυλοβάτης: Θα εξεταστεί η δυνατότητα τοποθέτησης συμπληρωμένου του σωζόμενου τμήματος του στυλοβάτη, διαστάσεων 1,15 X 1,15 μ. με βάση τα στοιχεία της μελέτης του F. Courby (αρ. 213 στην δημοσίευση). Θα τοποθετηθούν οι αναγκαίες για την στήριξη των κιόνων μαρμάρινες πλίνθοι, ιδίων διαστάσεων με την σωζόμενη ως εξής:

στη νότια πλευρά 12 νέες πλίνθοι,

στη δυτική πλευρά 9 νέες πλίνθοι και 2 γωνιακές πλίνθοι,

στη βόρεια πλευρά 1 νέα πλίνθος και

στην ανατολική πλευρά 3 νέες πλίνθοι και 1 γωνιακή πλίνθος (εικ. 72, 73, 74, 75, 76).

Δάπεδο στοάς: Το έδαφος μεταξύ της περιστάσης και του κυρίως ναού έχει ανισοσταθμίες από την εποχή της ολοκλήρωσης της ανασκαφής.

Στην ανατολική και βόρεια πλευρά, σώζονται στην θέση τους οι μαρμάρινες πλίνθοι υπόβασης του δαπέδου της στοάς (κρατευτές) οι οποίες βρίσκονται σε ύψος 0,90μ. υψηλότερα από την ανώτερη στάθμη των θεμελίων της βόρειας πλευράς της περιστάσης. Λόγω της μεγάλης αυτής υψομετρικής διαφοράς οι δύο κρατευτές της βόρειας καθώς και ο ένας της ανατολικής πλευράς έχουν μετακινηθεί αρκετά μακριά από την αρχική θέση αποτύπωσής τους.

Προκειμένου να παραμείνουν οι κραυετές στην αρχική τους στάθμη, να προστατευθεί η θεμελίωση και να αποκατασταθεί έστω τμηματικά η σχέση μεταξύ περίστασης και κυρίως ναού, ώστε να βελτιωθεί η αναγνωσιμότητα του μνημείου, θα πληρωθεί με σταθεροποιημένο εδαφικό υλικό. Η πλήρωση με το εδαφικό υλικό θα ακολουθήσει τις στάθμες των συμπληρώσεων (εικ. 77, 78, 79, 80).

ΙΜΡΤ.

Κιονοστοιχία: Στην παρούσα πρώτη φάση, προβλέπεται η τοποθέτηση του ενός ολόκληρου κίονα (εικ. 25, 26, 27) με κιονόκρανο ο οποίος κείται αποκατεστημένος από 6 σπονδύλους επί της θεμελίωσης της νότιας πλευράς της περίστασης (βλ. εγκριτική απόφαση ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Α1/Φ21/3677/266/24-1-2002) καθώς και των υπόλοιπων 9 σωζόμενων κατωτέρων σπονδύλων κίωνων στο νότιο, δυτικό και ανατολικό τμήμα της περίστασης. Η επιλογή της τοποθέτησης των κίωνων στις πλευρές αυτές γίνεται με κριτήριο α) την ύπαρξη κατά χώραν των περισσοτέρων τμημάτων της κρηπίδας (ευθυντηρία, α' και β' αναθαθμός) β) τα ανασκαφικά δεδομένα σε σχέση με την θέση εύρεσης των σπονδύλων γ) την παρουσίαση της αρχιτεκτονικής του μνημείου (ρυθμός, μετακίονιο διάστημα) η οποία επιτυγχάνεται και με την τοποθέτηση σε διαδοχικές θέσεις σπονδύλων και του αποκατεστημένου κίονα στην νοτιοδυτική πλευρά 4) προβολή του μεγέθους του μνημείου με την ανάδειξη των τριών διαστάσεων του, με την τοποθέτηση σπονδύλων κίωνων στις 3 από τις 4 γωνίες της περίστασης καθώς και του αποκατεστημένου κίονα με το κιονόκρανο.

Με τον τρόπο αυτό θα αποκατασταθεί ο ρυθμός της περίστασης και η αρχική αναλογία του οριζόντιου προς το κατακόρυφο στοιχείο (εικ. 81, 82, 83, 84).

Δεδομένου ότι κατά την επικαιροποίηση της τεκμηρίωσης εντοπίστηκαν 85 ενδιάμεσοι σπόνδυλοι και 3 ανώτεροι σπόνδυλοι καθώς και 5 κιονόκρανα της περίστασης, προβλέπεται σε δεύτερη φάση να εκπονηθεί μελέτη για την τοποθέτηση και αυτών σε ομόλογες θέσεις για την αποκατάσταση των κίωνων και τμημάτων του θριγκού του μνημείου από τον οποίο σώζεται πολύ μεγάλος αριθμός μελών.

Θριγκός: Στην παρούσα φάση προτείνεται η δειγματική ανασύσταση τμήματος του θριγκού του κτήριου βάσει των σωζόμενων στοιχείων (επιστύλιο, ζωφόρος, διακοσμητική στρώση, γείσο, αέτωμα, σίμη). Η οριστική μελέτη με την συμπλήρωση των κίωνων με νέο υλικό θα επιτρέψει την ένταξη τμήματος του θριγκού στο μνημείο (εικ. 35, 36, 42, 47, 47^ο). Σύμφωνα με τα ανασκαφικά δεδομένα θα ανασυσταθεί το νοτιοανατολικό τμήμα του θριγκού κοντά στην ΝΑ γωνία του μνημείου, όπου κείνται τα περισσότερα αρχιτεκτονικά μέλη.

Κυρίως ναός

Όπως προαναφέρθηκε, από τον ναό σώζεται το σύνολο της θεμελίωσής του στη στάθμη του στυλοβάτη της περίστασης και κανένα στοιχείο της ανωδομής κατά χώραν, με εξαίρεση την βορειοδυτική γωνιακή μαρμαρόπλινθο του τοιχοβάτη/στυλοβάτη του

ναού που εδράζεται απευθείας στο θεμέλιο.

Δεδομένου ότι κατά τις εργασίες τεκμηρίωσης ταυτίστηκε ο κατώτερος σπόνδυλος του ενός κίονα του κυρίως ναού, προβλέπεται σε συνέχεια της γωνιακής μαρμοροπλίνθου η συμπλήρωση του στυλοβάτη/τοιχοβάτη με δύο τετράγωνες πλίνθους διαστάσεων 1,12X1,12 ώστε να τοποθετηθεί επ' αυτών ο προαναφερθείς σπόνδυλος.

Επίσης, για λόγους προστασίας και αναγνωσιμότητας του μνημείου προβλέπεται η τοποθέτηση της πλάκας του δαπέδου της εισόδου στον σηκό η οποία φέρει τα ίχνη του ανοίγματος της θύρας και η οποία επίσης ταυτίστηκε κατά τις εργασίες τεκμηρίωσης, αν και σε στάθμη χαμηλότερη από την αρχική.

3. Οφέλη από την αναστήλωση

Προστασία του μνημείου

Το πρώτο όφελος για τα πολυάριθμα μέλη που σήμερα είναι τοποθετημένα πίσω από το μνημείο είναι η προστασία τους. Στην παρούσα φάση οι έδρες τους, αλλά και οι πλευρικές επιφάνειές τους παρουσιάζουν έντονα προβλήματα. Απαιτείται συντήρηση του δομικού υλικού που στοχεύει στην αποκατάσταση, όσον είναι δυνατόν, των φθορών που έχουν υποστεί στο πέρασμα των αιώνων και την πρόληψη των μελλοντικών.

Ανάδειξη ενός σημαντικότερου μνημείου για την ιστορία της Δήλου.

Ο Ναός του Απόλλωνος είναι ο μεγαλύτερος ναός του Απόλλωνα στην Δήλο, στην καρδιά του Δηλιακού ιερού τα μνημεία του οποίου σώζονται σε ερειπιώδη κατάσταση σχεδόν στο σύνολό τους. Η αναστήλωσή του θα δώσει την τρίτη διάσταση στον σημαντικότερο από ιστορική άποψη χώρο της Δήλου και θα καταστήσει τη μορφή του εύληπτη ακόμη και στον μη ειδικό επισκέπτη.

Συμβολή στην κατανόηση της περιοχής του ιερού.

Ήδη από την πρώτη φάση εργασιών αποκατάστασης του μνημείου θα απελευθερωθεί η νότια πλευρά του μνημείου επί της οποίας έχουν τοποθετηθεί ο απακαταστημένος κίονας (6 σπόνδυλοι), δύο κατώτεροι σπόνδυλοι και το καλύτερα σωζόμενο κιονόκρανο το οποίο θα τοποθετηθεί επί του ολόκληρου κίονα). Επίσης θα απελευθερωθεί από τα αρχιτεκτονικά μέλη του ναού η νότια πλευρά του και θα απελευθερωθεί ο χώρος μεταξύ του ναού Γ και του οίκου των Ναξίων.

Ο χώρος πίσω από τον ναό θα απελευθερωθεί από τα κατακείμενα αρχιτεκτονικά μέλη συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό στην αναγνωσιμότητα των γειτονικών μνημείων. Η διαφορά μεταξύ του Μεγάλου Ναού και των παρακείμενων μνημείων που σώζονται στα θεμέλια θα είναι όπωσδήποτε μεγάλη, ωστόσο οι ιεραρχικές σχέσεις μεταξύ των μνημείων θα αποκατασταθούν εφόσον αναστηλωθούν και άλλα, όπως η Στοά του Φιλίππου.

4. Απαιτούμενες μελέτες για την α φάση εργασιών

Α. Στατική μελέτη για την δυνατότητα αναστήλωσης κάθετων δομικών στοιχείων στο αρχικό τους ύψος και του θριγκού.

Β. Μελέτη αποτύπωσης με την μέθοδο τρισδιάστατης ψηφιακής σάρωσης (3D laser scanning) με στόχο την θεωρητική ανασύνθεση των αρχιτεκτονικών μελών του κτηρίου καθώς και τις απαραίτητες συμπληρώσεις με νέο μάρμαρο σε αντικατάσταση απολεσθέντων, όπου απαιτείται.

Γ. Μελέτη στερέωσης-συντήρησης του δομικού υλικού.

Δ. Μελέτη - σχεδιασμός εργοταξίου, ικριωμάτων, μεταφορικών και ανυψωτικών συστημάτων

5. Ενδεικτικός προϋπολογισμός α' φάσης έργου

Προτείνεται η εργασία να γίνει με αυτεπιστασία σε συνδυασμό με επί μέρους αναθέσεις εργασιών που μπορούν να γίνουν σε εργαστήρια εκτός Δήλου.

Εργασία	Σύντομη περιγραφή	Δαπάνη (€)
Μελέτες	Στατική και εδαφοτεχνική	10.000
Σχεδιασμός και εγκατάσταση εργοταξίου	Περιλαμβάνει γερανογέφυρα επί σωληνωτών ικριωμάτων με φέρουσα ικανότητα 10T και μήκος 80 μ. με ηλεκτροκίνητο βαρούλκο. Ένα μονοριλ μέγιστης διαδρομής 80μ. με χειροκίνητο βαρούλκο.	35.000
Συντήρηση, συμπλήρωση θεμελίωσης	Επιμέρους προσθήκες στις θέσεις απωλεσθέντων ή πολύ φθαρμένων λίθων.	20.000
Αποκατάσταση αρχιτεκτονικών μελών	Συγκόλληση θραυσμάτων Τελική σφράγιση αρμών με κονιάματα κατάλληλης σύνθεσης.	45.000
Ανακατασκευή κρηπίδας και στυλοβάτη. Προμήθεια υλικού	Προμήθεια και τοποθέτηση μαρμάρινων πλακών (55κ.μ.) Συναρμολόγηση επιτόπου. Συνδέσεις με συνδέσμους και γόμφους από τιτάνιο grade 2.	200.000
Μερική αναστήλωση στη νότια, δυτική και ανατολική πλευρά της περίπτωσης	Τοποθέτηση κατώτερων σπονδύλων κίωνων περίπτωσης και ενός ολόκληρου κίονα με κιονόκρανο	80.000
Αποκατάσταση δαπέδου μεταξύ στοάς και κυρίως ναού	Τοποθέτηση εδαφικού υλικού	20.000
Μισθοδοσίες	Αρχιτέκτων, αρχαιολόγος, εργατικό προσωπικό, συντηρητές	90.000
ΣΥΝΟΛΟ		500.000

How do we reach € 750,000

Δήλος - Ναός Απόλλωνος

Κατάλογος φωτογραφιών και σχεδίων

- εικ. 1.** Τοπογραφικό ευρύτερης περιοχής του αρχαιολογικού χώρου της Δήλου
- εικ. 2.** Η περιοχή του ιερού του Απόλλωνα
- εικ. 3.** Αεροφωτογραφία της περιοχής του ιερού
- εικ. 4.** Πρόπλασμα της περιοχής του ιερού
- εικ. 5.** Λεπτομέρεια του προπλάσματος της περιοχής του ιερού: οι τρεις ναοί του Απόλλωνα
- εικ. 6.** Αποτύπωση Courby: Κάτοψη υφιστάμενης κατάστασης των τριών ναών (EAD 12 PL. II)
- εικ. 7.** Κάτοψη της περιοχής του ιερού και των ανασκαφών του Th. Homolle (H.P. Nenot 1882)
- εικ. 8.** Αποτύπωση Courby: Κάτοψη υφιστάμενης κατάστασης μέγα ναού (EAD 12 PL. III)
- εικ. 8^α.** Άποψη του ναού, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής
- εικ. 8^β.** Άποψη του ναού, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής
- εικ. 8^γ.** Άποψη του ναού, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής
- εικ. 8^δ.** Άποψη του ναού, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής
- εικ. 8^ε.** Άποψη του ναού, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής
- εικ. 8^{στ}.** Άποψη του ναού, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής
- εικ. 8^ζ.** Άποψη του ναού, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής
- εικ. 8^η.** Άποψη του ναού, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής
- εικ. 8^θ.** Άποψη του ναού, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής
- εικ. 8^ι.** Άποψη του ναού, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής
- εικ. 9.** Σχεδιαστική αποκατάσταση κάτοψης. (EAD 12, PL. IV)
- εικ. 10.** Υποθετική σχεδιαστική-ζωγραφική αναπαράσταση κύριας – δυτικής όψης (EAD 12, PL. VI)
- εικ. 11.** Υποθετική σχεδιαστική-ζωγραφική αναπαράσταση πλάγιας – νότιας όψης (EAD 12, PL. VII)
- εικ. 12.** Σχεδιαστική αποκατάσταση εγκάρσιας τομής στο μέσον του σηκού του ναού (EAD 12, PL. X)
- εικ. 13.** Σχεδιαστική αποκατάσταση λεπτομέρειας εγκάρσιας τομής και όψης της περιστάσης. (EAD 12, PL. V)
- εικ. 14.** Άποψη του εσωτερικού του θεμελίου, φωτογραφία την εποχή της ανασκαφής (EAD 12, εικ. 4)
- εικ. 15.** Άποψη τμήματος της κρηπίδας από τα νότια, φωτογραφία την εποχή της ανασκαφής (EAD 12, εικ. 8)
- εικ. 16.** Απόδοση της κρηπίδας στο δυτικό ήμισυ της νότιας πλευράς, με ενταγμένα τα σωζόμενα μέλη της ευθυντηρίας και του πρώτου και του δεύτερου αναβαθμού και απόδοση της κρηπίδας στο ανατολικό ήμισυ της νότιας πλευράς, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 7 και 5)
- εικ. 16^α.** Άποψη τμήματος της κρηπίδας, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής
- εικ. 16^β.** Άποψη τμήματος της κρηπίδας, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής
- εικ. 16^γ.** Άποψη τμήματος της κρηπίδας, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής
- εικ. 17.** Απόδοση της κρηπίδας στο νότιο άκρο της ανατολικής πλευράς, με ενταγμένα

τα σωζόμενα μέλη της ευθυντηρίας και του πρώτου αναβαθμού, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 6)

εικ. 18. Όψη και τομή της κρηπίδας με λεπτομέρεια ένωσης των λίθων των αναβαθμών, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 9)

εικ. 19. Τομή της θεμελίωσης στα νότια, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 12)

εικ. 19^α. Άποψη αναβαθμών της κρηπίδας, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής

εικ. 19^β. Άποψη αναβαθμών της κρηπίδας, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής

εικ. 19^γ. Άποψη αναβαθμών της κρηπίδας, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής

εικ. 20. Άποψη τμήματος της κρηπίδας της περιστασης από τα νότια, φωτογραφία

εικ. 21. Άποψη τμήματος της κρηπίδας της περιστασης από τα δυτικά, φωτογραφία

εικ. 22. Σχεδιαστική αποτύπωση μαρμαροπλίνθου του στυλοβάτη της περιστασης, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 11)

εικ. 23. Σχεδιαστική αποτύπωση των κρατευτών στο ανατολικό τμήμα του ναού, μεταξύ περιστασης και οπισθόδομου, σχέδιο από δημοσίευση

εικ. 24. Άποψη των κρατευτών στο ανατολικό τμήμα του ναού, μεταξύ περιστασης και οπισθόδομου, φωτογραφία

εικ. 25. Σπόνδυλοι του ναού, φωτογραφία

εικ. 26. Σπόνδυλοι του ναού, φωτογραφία

εικ. 27. Σπόνδυλοι του ναού, φωτογραφία

εικ. 27^α. Φωτογραφία σπονδύλων από εποχή της ανασκαφής

εικ. 27^β. Φωτογραφία σπονδύλων από εποχή της ανασκαφής

εικ. 28. Σχεδιαστική αποτύπωση κιονόκρανου περιστασης, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 20)

εικ. 29. Κιονόκρανο της εξωτερικής περιστασης, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής (EAD 12, εικ. 22)

εικ. 30. Κιονόκρανο της εξωτερικής περιστασης, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής (EAD 12, εικ. 21)

εικ. 30^α. Φωτογραφία κιονοκράνων από εποχή της ανασκαφής

εικ. 30^β. Φωτογραφία κιονοκράνων από εποχή της ανασκαφής

εικ. 30^γ. Φωτογραφία κιονοκράνων από εποχή της ανασκαφής

εικ. 31. Κιονόκρανο της εξωτερικής περιστασης, φωτογραφία

εικ. 32. Σχεδιαστική αποτύπωση πλίνθου του επιστυλίου, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 26)

εικ. 33. Σχεδιαστική αποτύπωση πλίνθου του αντιθήματος επιστυλίου, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 27)

εικ. 34. Σχεδιαστική αποτύπωση γωνιαίας πλίνθου της ζωφόρου από το ανατολικό άκρο της νότιας πλευράς, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 29)

εικ. 35. Σχεδιαστική αναπαράσταση τμήματος της ζωφόρου στην ανατολική γωνία της βόρειας

Πλευράς, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 30)

εικ. 36. Αξονομετρική τομή τμήματος του θριγκού στην νότια ανατολική γωνία, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 36)

εικ. 37. Σχεδιαστική αποτύπωση γωνιαίας πλίνθου του αντιθήματος της ζωφόρου, σχέδιο

από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 38)

ΕΙΚ. 38. Σχεδιαστική αποτύπωση πλίνθου του οριζόντιου γείσου της περίπτωσης, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 41)

ΕΙΚ. 39. Γωνιαία μαρμαρόπλινθος του νότιου άκρου του ανατολικού γείσου, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής (EAD 12, εικ. 43)

ΕΙΚ. 40. Σχεδιαστική αποκατάσταση της γωνιαίας μαρμαροπλίνθου του γείσου από το βόρειο άκρο της ανατολικής όψης, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 46)

ΕΙΚ. 41. Σχεδιαστική αξονομετρική απόδοση του προηγούμενου τμήματος, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 48)

ΕΙΚ. 42. Σχέδιο αποκατάστασης του άνω τμήματος της ανατολικής όψης του θριγκού, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 49)

ΕΙΚ. 43. Σχεδιαστική αποτύπωση δύο ορθοστατών του ανατολικού αετώματος, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 50)

ΕΙΚ. 44. Σχεδιαστική αποτύπωση πλάκας του καταέτιου γείσου, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 52)

ΕΙΚ. 45. Τμήματα της σίμης της περίπτωσης, φωτογραφία (EAD 12, εικ. 53).

46. Αξονομετρικό σχέδιο τμήματος σίμης κοντά σε γωνία με συμπλήρωση, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 57)

ΕΙΚ. 47. Αξονομετρικό σχέδιο αναπαράστασης τμήματος της σίμης με υδρορρόη σε σχήμα λεοντοκεφαλής, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 54)

ΕΙΚ. 47^α. Τμήμα της σίμης με υδρορρόη σε σχήμα λεοντοκεφαλής, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής

ΕΙΚ. 48. Κορυφαίο τμήμα της σίμης, φωτογραφία (EAD 12, εικ. 59)

ΕΙΚ. 49. Σχεδιαστική απόδοση του κορυφαίου τμήματος της σίμης, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 58)

ΕΙΚ. 50. Υποθετική σχεδιαστική - ζωγραφική αναπαράσταση σίμης (EAD 12, PL. XXVI A)

ΕΙΚ. 50^α. Σχεδιαστική ζωγραφική απόδοση τμημάτων θραυσμάτων της σίμης

ΕΙΚ. 50^β. Τμήματα της σίμης, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής

ΕΙΚ. 51. Σχεδιαστική αποκατάσταση όψης πρόναου, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, PL. IX A)

ΕΙΚ. 52. Σχεδιαστική αποκατάσταση όψης οπισθόδομου, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, PL. IX B)

ΕΙΚ. 53. Σχεδιαστική αποκατάσταση λεπτομέρειας εγκάρσιας τομής και όψης του πρόναου, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, PL. VIII)

ΕΙΚ. 54. Σχεδιαστική αποτύπωση θραύσματος πλίνθου του στυλοβάτη στον οπισθόδομο, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 64)

ΕΙΚ. 55. Σχεδιαστική αποτύπωση σπόνδυλος κατώτερου κίονα της πρόστασης, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 62)

ΕΙΚ. 56. Αξονομετρικό σχέδιο αποκατάστασης του κατώτερου σπόνδυλου κίονα της πρόστασης, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 63)

ΕΙΚ. 57. Σχέδιο αποκατάστασης κιονοκράνου από κίονα της πρόστασης, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 66)

ΕΙΚ. 58. Άποψη της θεμελίωσης του κυρίως ναού – πρόναος όπου διακρίνεται αριστερά η κατώτερη μαρμαρίνη πλίνθος του τοιχοβάτη, φωτογραφία

ΕΙΚ. 59. Σχεδιαστική αποτύπωση της πλίνθου του τοιχοβάτη που βρίσκεται κατά χώραν

στην ΒΔ πλευρά του πρόναου, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 72).

ΕΙΚ. 60. Επίκρανο παραστάδας, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής, φωτογραφία (EAD 12, εικ. 75)

ΕΙΚ. 61. Σχεδιαστική αποτύπωση του επίκρανου της παραστάδας του τοιχοβάτη, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 76)

ΕΙΚ. 62. Σχεδιαστική αποτύπωση πλακών δαπέδου με ημικυκλικές χαράξεις ανοίγματος κεντρικής θύρας εισόδου στον ναό, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 103).

ΕΙΚ. 63. Ορθοφωτογραφία της ευρύτερης περιοχής

ΕΙΚ. 64. Φωτογραμμετρική απεικόνιση κάτοψης

ΕΙΚ. 65. Φωτογραμμετρική απεικόνιση νοτιοδυτικής όψης

ΕΙΚ. 66. Φωτογραμμετρική απεικόνιση νότιας όψης

ΕΙΚ. 67. Φωτογραμμετρική απεικόνιση νοτιοανατολικής όψης

ΕΙΚ. 68. Φωτογραμμετρική απεικόνιση ανατολικής όψης

ΕΙΚ. 69. Φωτογραμμετρική απεικόνιση βόρειας όψης

ΕΙΚ. 70. Φωτογραμμετρική απεικόνιση βορειοδυτικής όψης

ΕΙΚ. 71. Σχηματική απόδοση της συνδεσμολογίας στο μνημείο, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 117)

ΕΙΚ. 71^α. Τμήματα της κρηπίδας με μεταλλικούς συνδέσμους, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής

ΕΙΚ. 72^β. Τμήματα της κρηπίδας με μεταλλικούς συνδέσμους, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής

ΕΙΚ. 72. Πρόταση μερικής αποκατάστασης - κάτοψη

ΕΙΚ. 73. Πρόταση μερικής αποκατάστασης - αξονομετρικό ΝΔ πλευράς

ΕΙΚ. 74. Πρόταση μερικής αποκατάστασης - αξονομετρικό ΝΑ πλευράς

ΕΙΚ. 75. Πρόταση μερικής αποκατάστασης - αξονομετρικό ΒΑ πλευράς

ΕΙΚ. 76. Πρόταση μερικής αποκατάστασης - αξονομετρικό ΒΔ πλευράς

ΕΙΚ. 77. Πρόταση μερικής αποκατάστασης - τομή στο Δ. τμήμα μεταξύ περίστασης και κυρίως ναού

ΕΙΚ. 78. Πρόταση μερικής αποκατάστασης - τομή στο Ν. τμήμα μεταξύ περίστασης και κυρίως ναού

ΕΙΚ. 79. Πρόταση μερικής αποκατάστασης - τομή στο Α. τμήμα μεταξύ περίστασης και κυρίως ναού

ΕΙΚ. 80. Πρόταση μερικής αποκατάστασης - τομή στο Β. τμήμα μεταξύ περίστασης και κυρίως ναού

ΕΙΚ. 81. Πρόταση μερικής αποκατάστασης - δυτική όψη

ΕΙΚ. 82. Πρόταση μερικής αποκατάστασης - νότια όψη

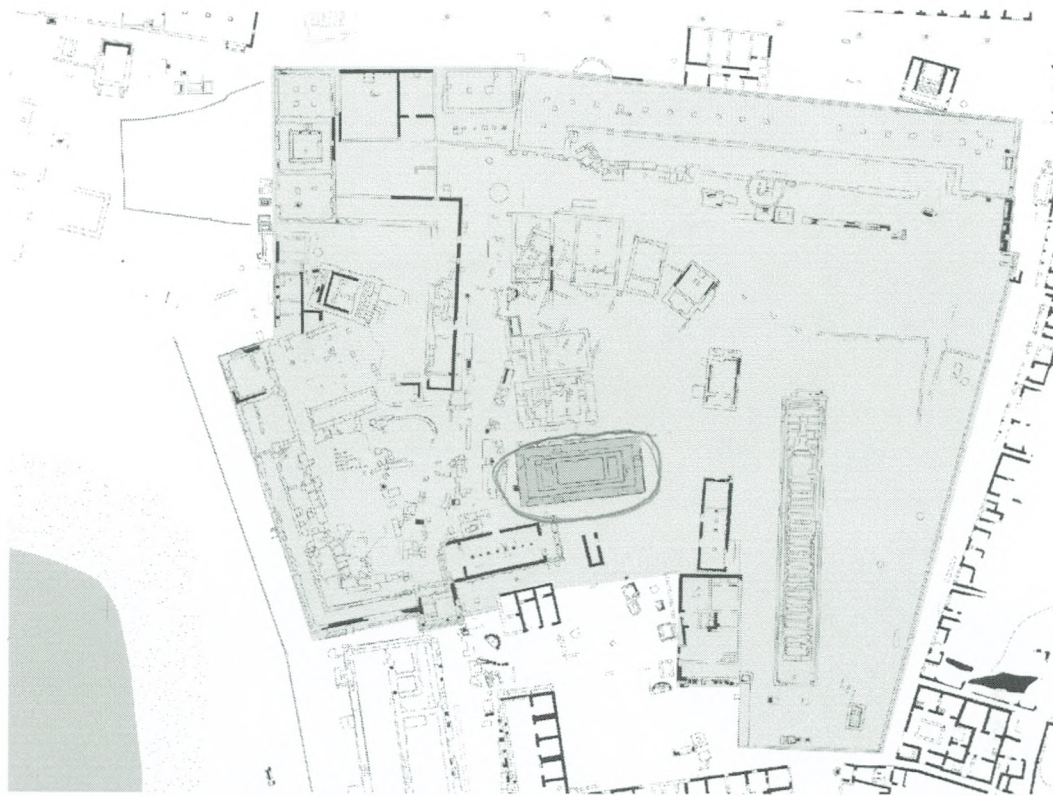
ΕΙΚ. 83. Πρόταση μερικής αποκατάστασης - ανατολική όψη

ΕΙΚ. 84. Πρόταση μερικής αποκατάστασης - βόρεια όψη

εικ. 1: Τοπογραφικό ευρύτερης περιοχής του αρχαιολογικού χώρου της Δήλου

Δήλος - Ναός Απόλλωνος

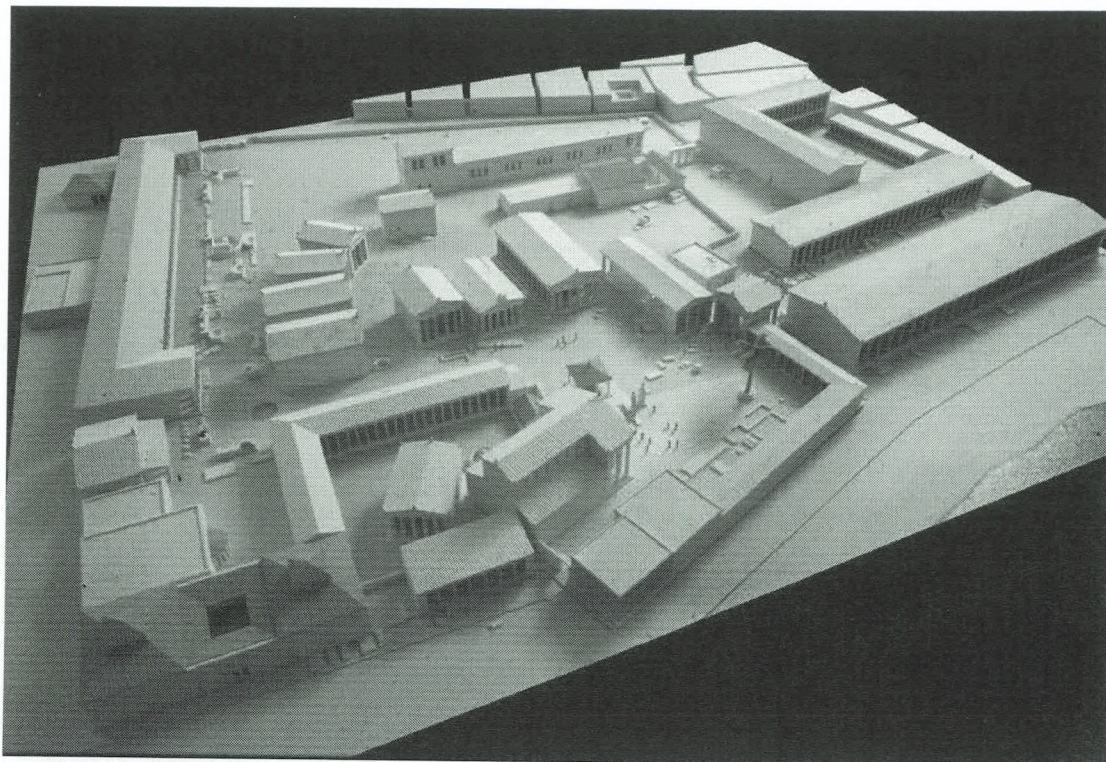

εικ. 2. Η περιοχή του ιερού του Απόλλωνα

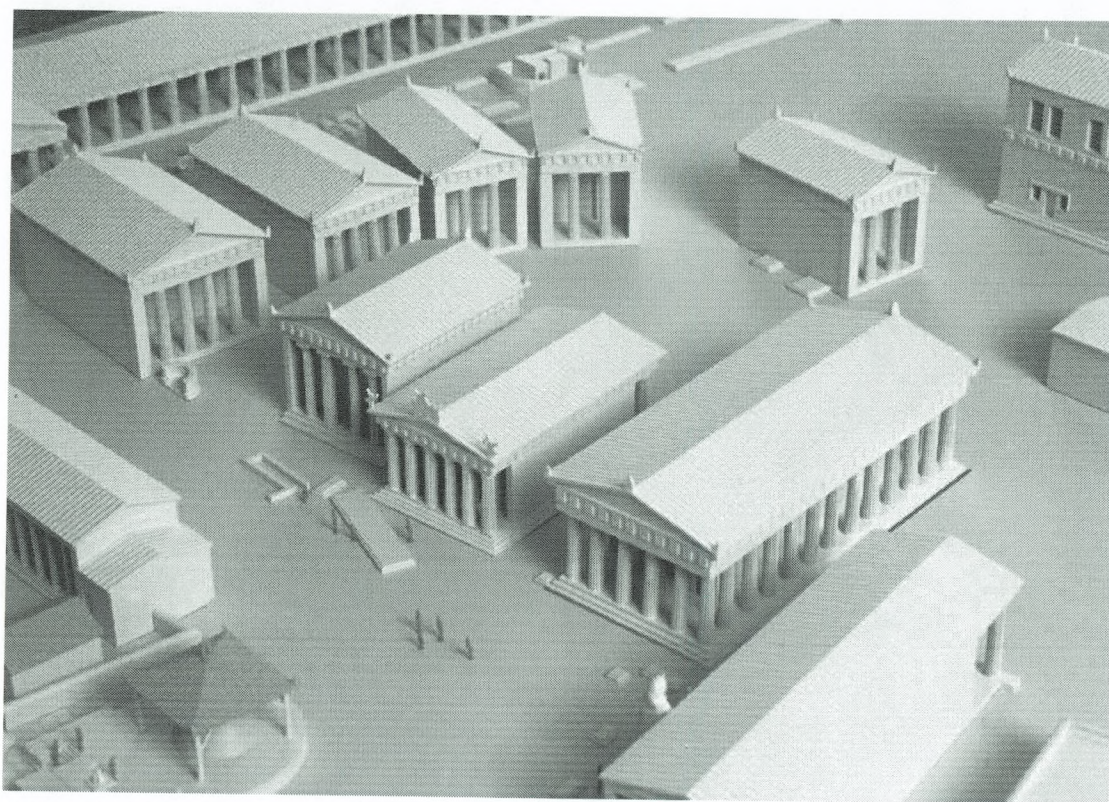

εικ. 3. Αεροφωτογραφία της περιοχής του ιερού

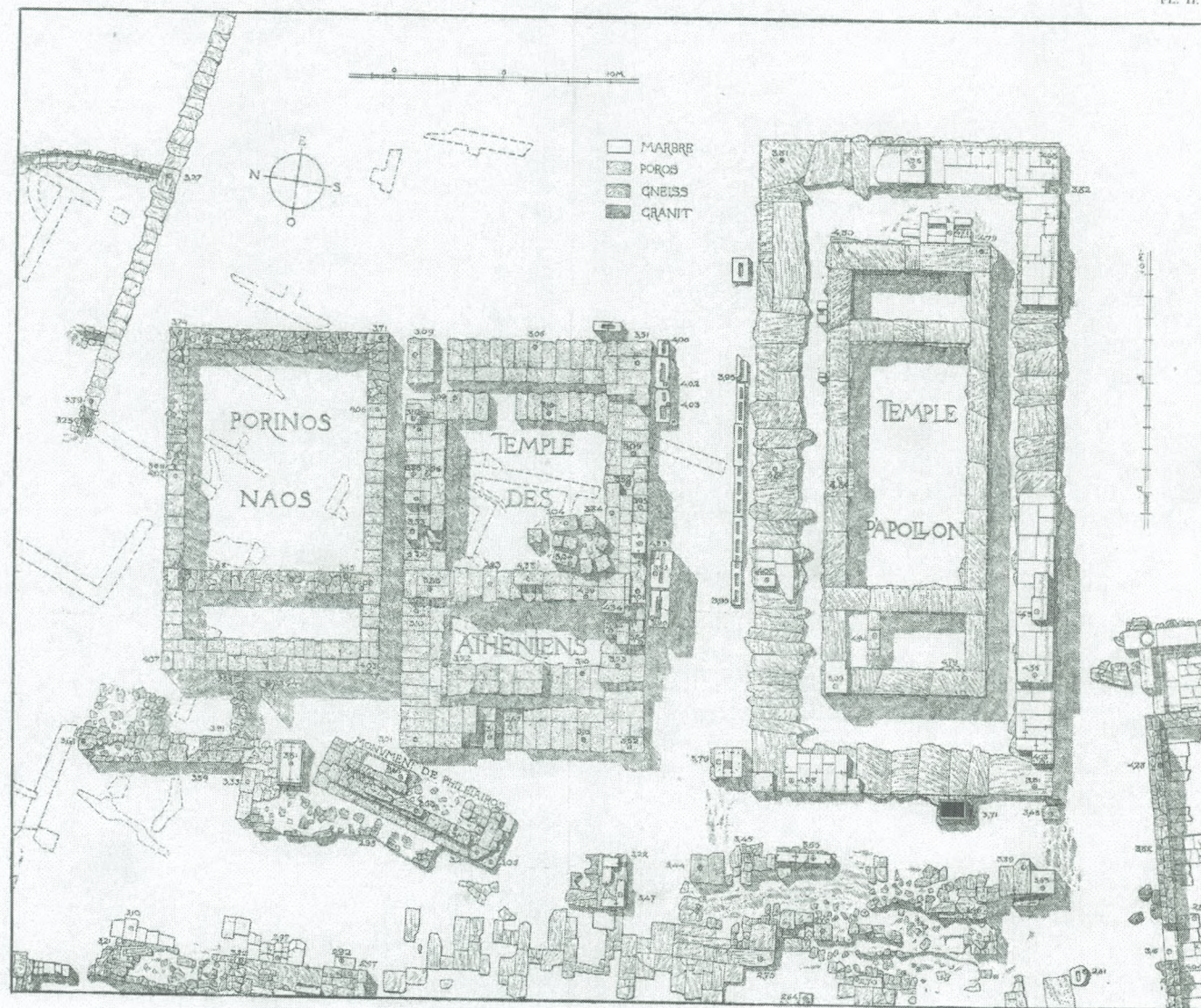
Δήλος - Ναός Απόλλωνος

εικ. 4. Πρόπλασμα της περιοχής του ιερού

εικ. 5. Λεπτομέρεια του προπλάσματος της περιοχής του ιερού: οι τρεις ναοί του Απόλλωνα

Plan d'ensemble des trois temples.

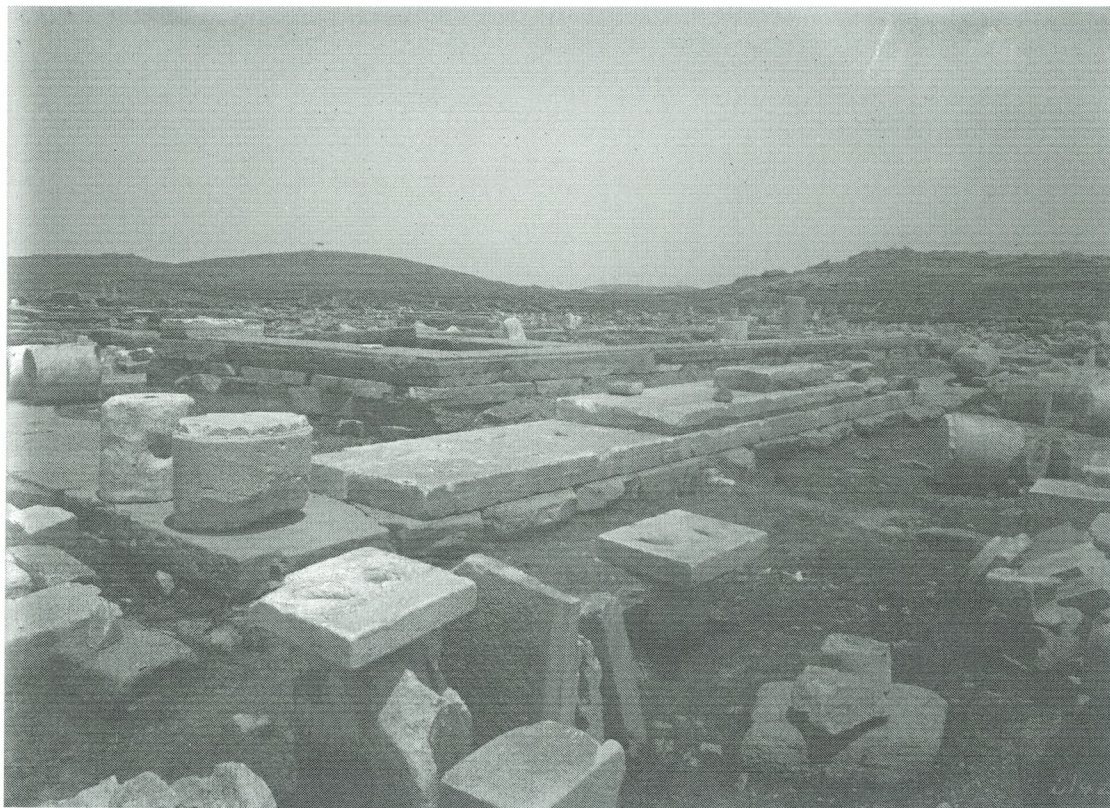
ΕΙΚ. 6. Αποτύπωση Courby: Κάτοψη υφιστάμενης κατάστασης των τριών ναών (EAD 12 PL. II)

Δήλος - Ναός Απόλλωνος

εικ. 7. Κάτοψη της περιοχής του ιερού και των ανασκαφών του Th. Homolle (H.P. Nenot 1882)

Δήλος - Ναός Απόλλωνος

εικ. 8^α. Άποψη του ναού, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής

εικ. 8^β. Άποψη του ναού, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής

Δήλος - Ναός Απόλλωνος

εικ. 8^γ. Άποψη του ναού, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής

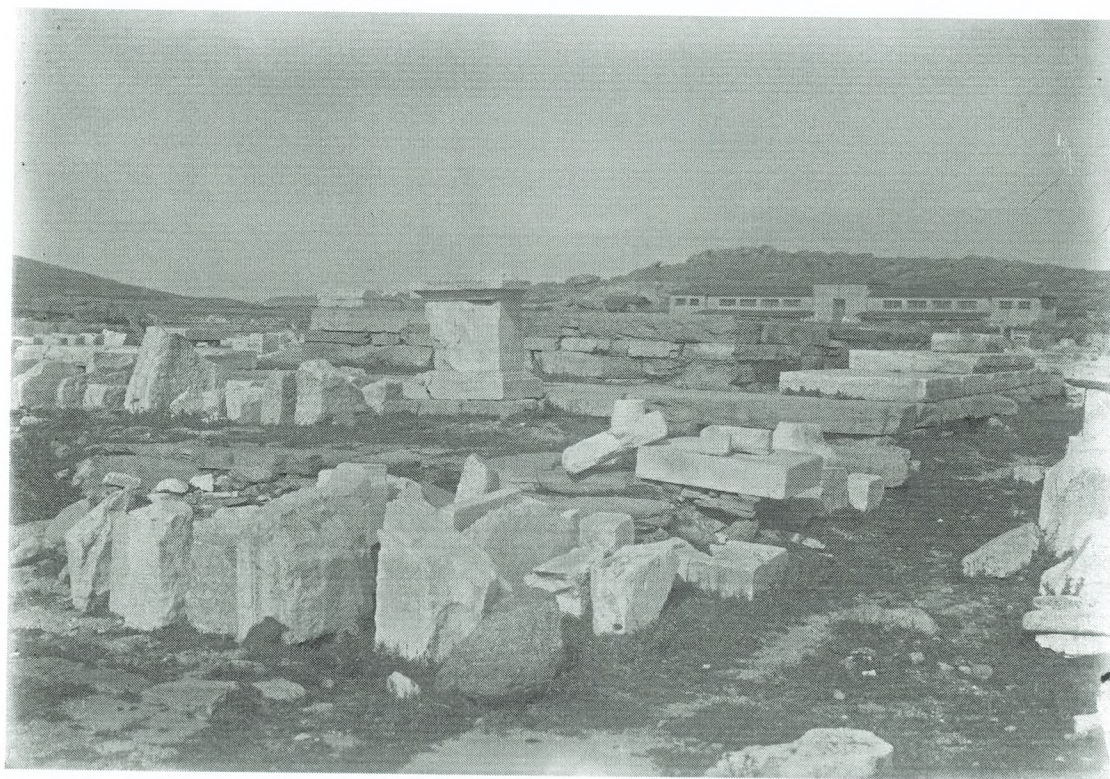

εικ. 8^δ. Άποψη του ναού, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής

Δήλος - Ναός Απόλλωνος

εικ. 8^ε. Άποψη του ναού, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής

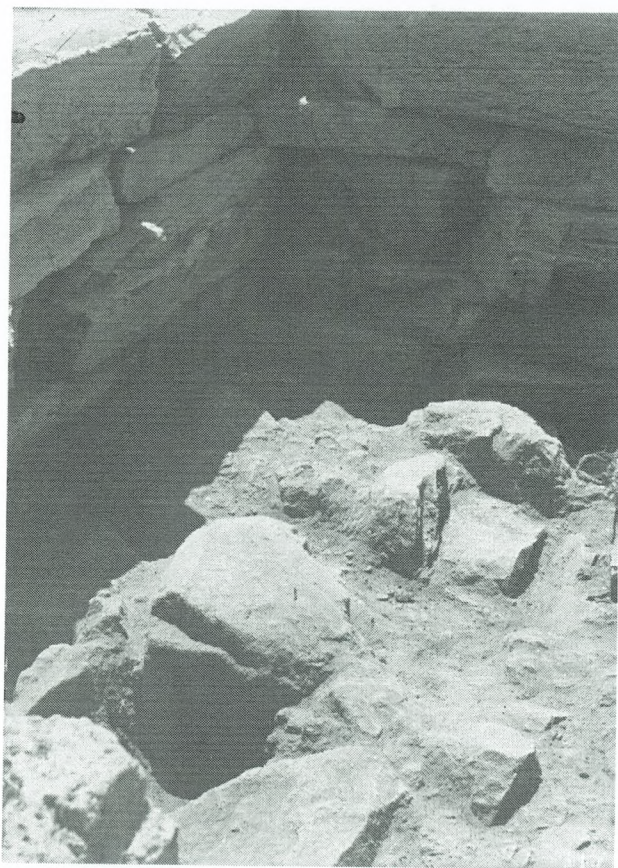

εικ. 8^{στ}. Άποψη του ναού, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής

Δήλος - Ναός Απόλλωνος

εικ. 8^β. Άποψη του ναού, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής

εικ. 8^α. Άποψη του ναού, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής

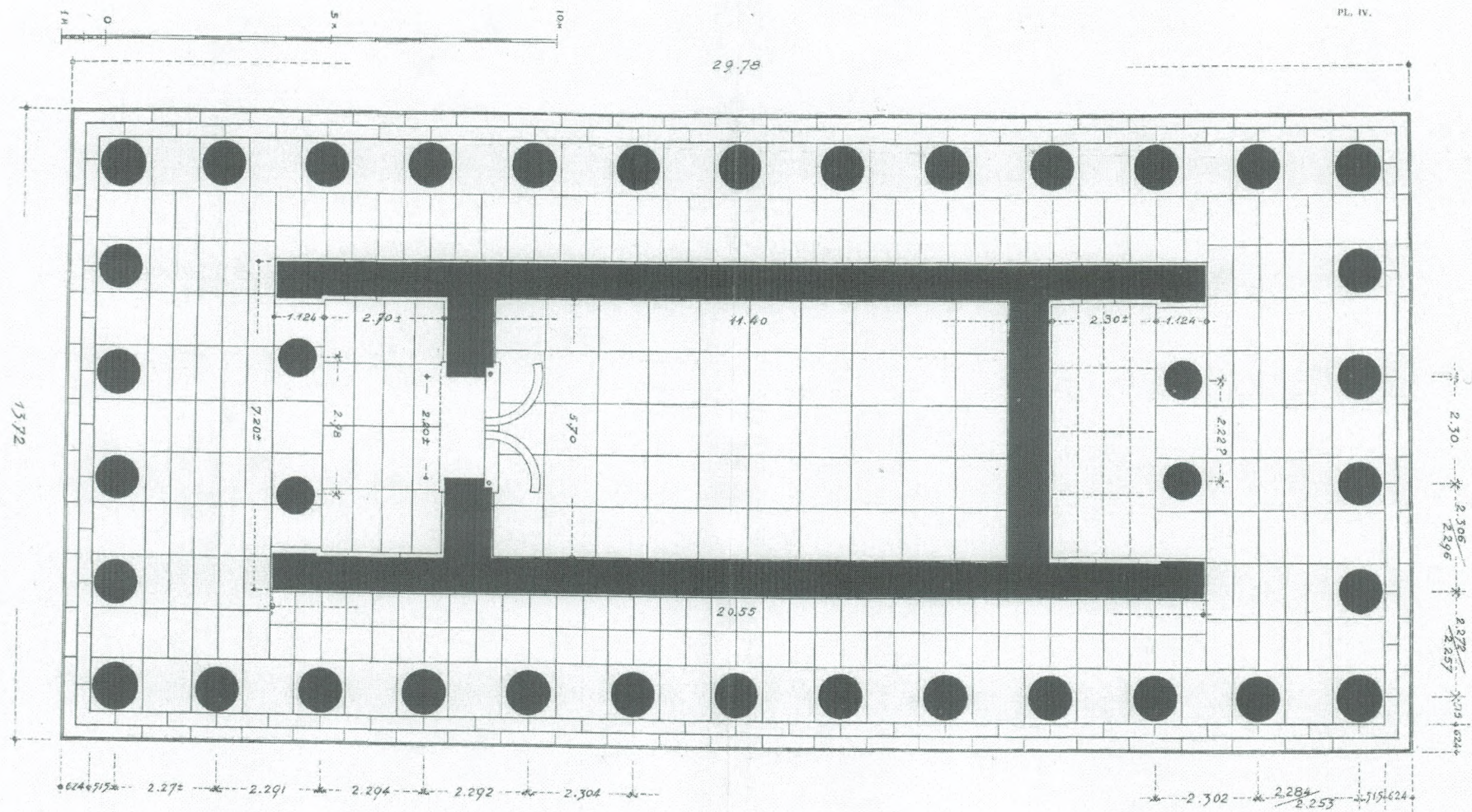
Δήλος - Ναός Απόλλωνος

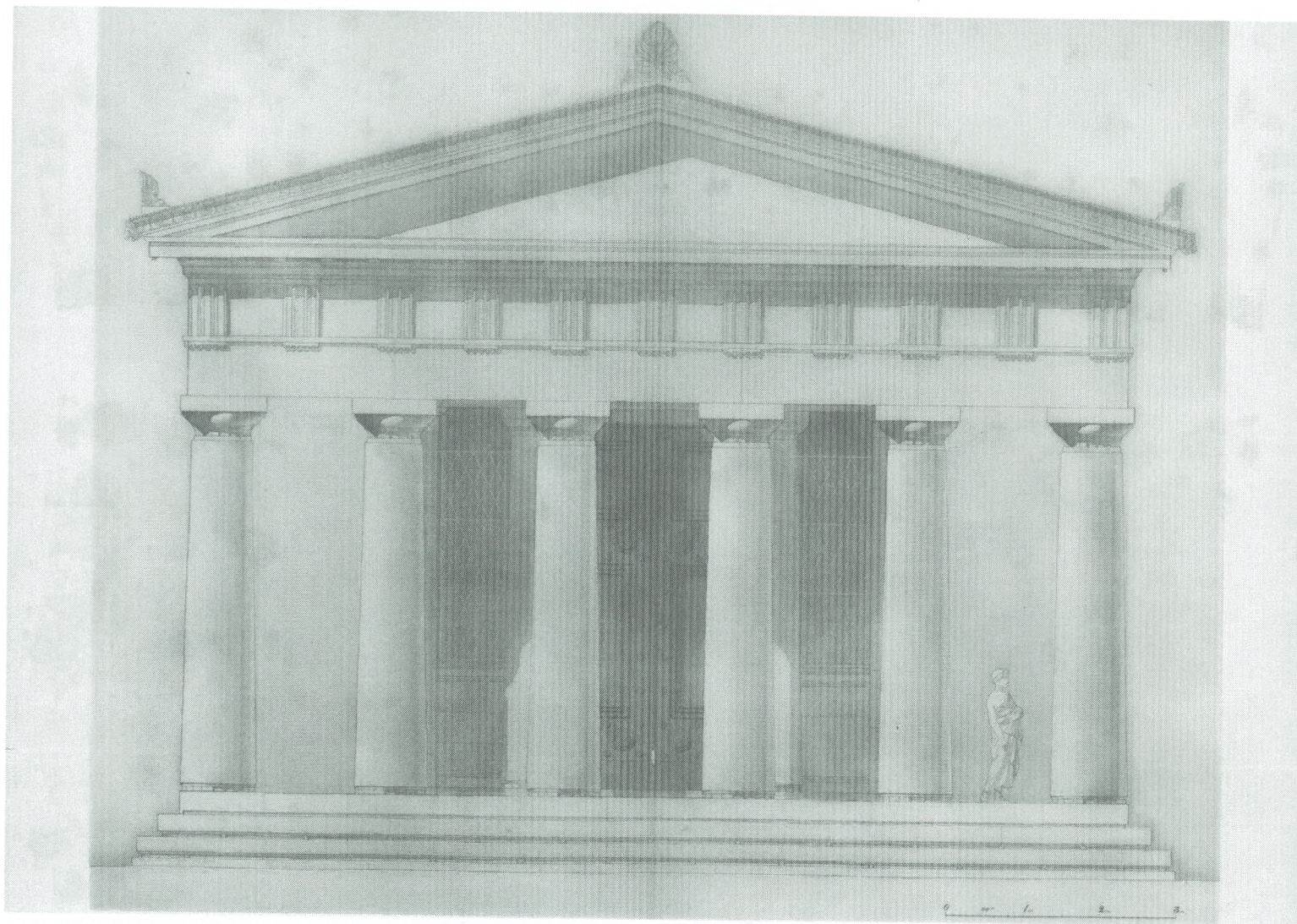
εικ. 8^α. Άποψη του ναού, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής

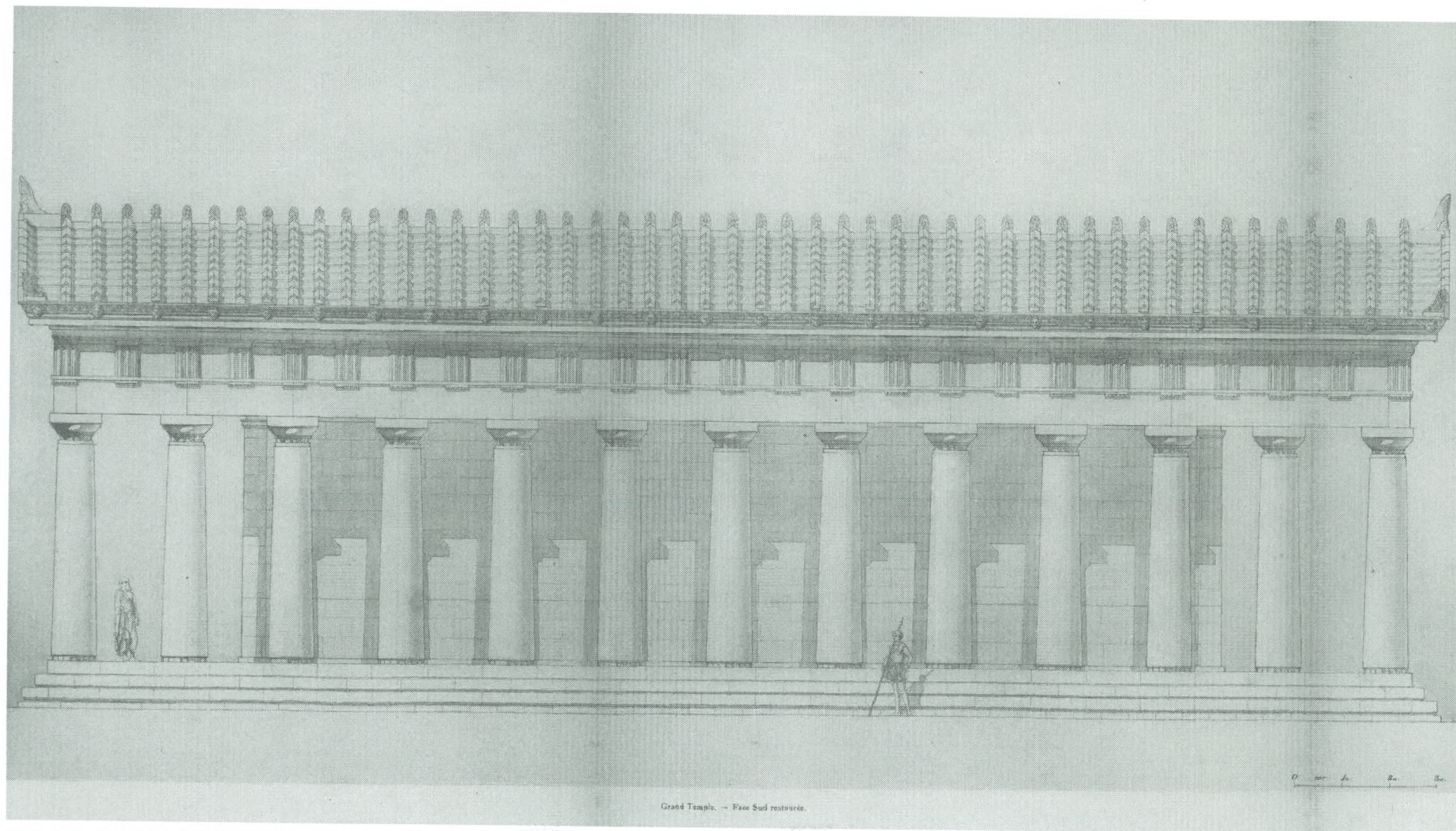
εικ. 8^β. Άποψη του ναού, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής

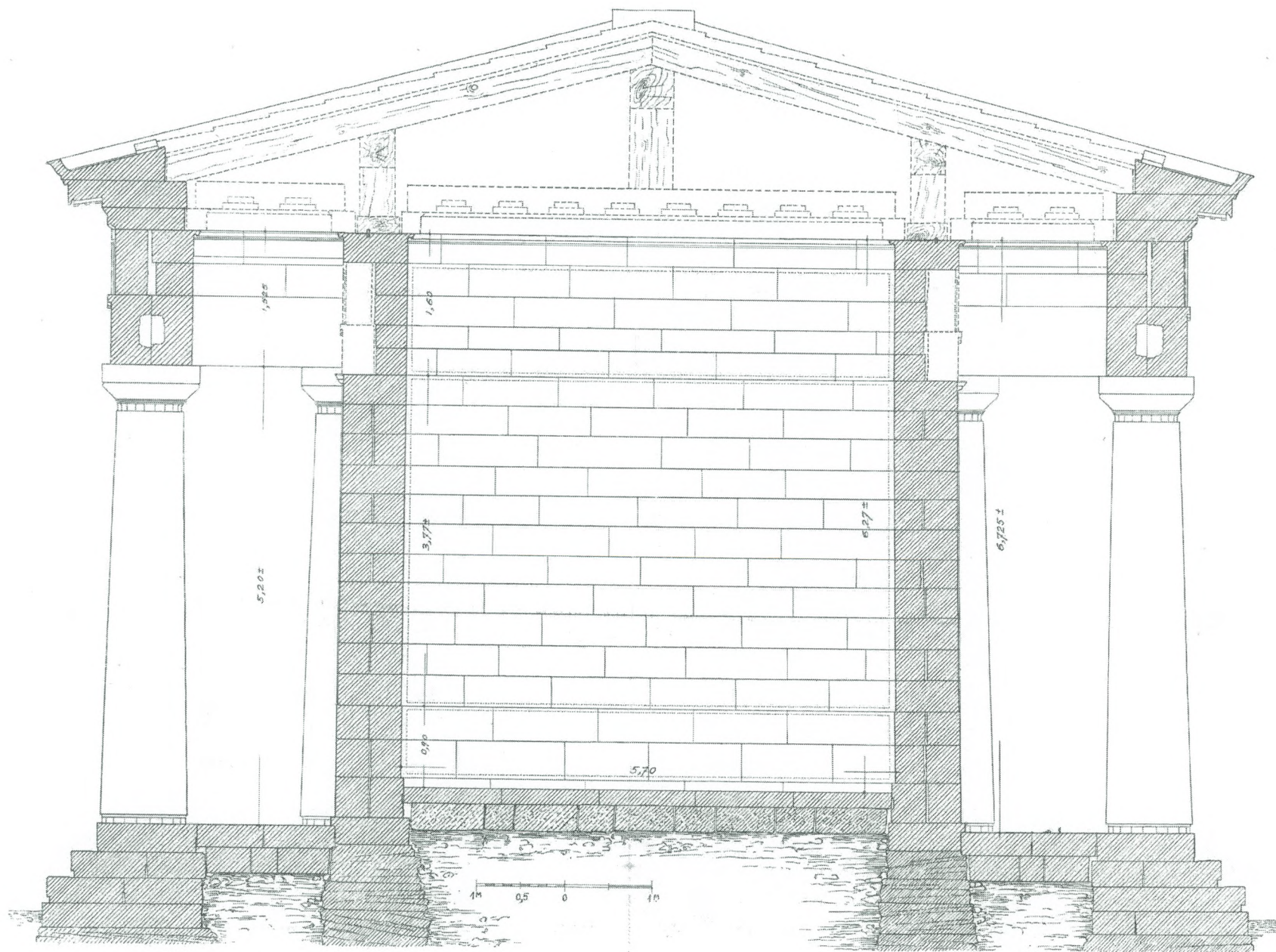
ΕΙΚ. 9. Σχεδιαστική αποκατάσταση κάτοψης. (EAD 12, PL. IV)

εικ. 10. Υποθετική σχεδιαστική-ζωγραφική αναπαράσταση κύριας – δυτικής όψης (EAD 12, PL. VI)

εικ. 11. Υποθετική σχεδιαστική-ζωγραφική αναπαράσταση πλάγιας – νότιας όψης (EAD 12, PL. VII)

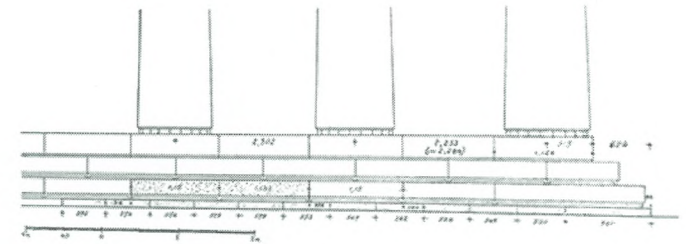
ΕΙΚ. 12. Σχεδιαστική αποκατάσταση εγκάρσιας τομής στο μέσον του σηκού του ναού (EAD 12, PL. X)

εικ. 14. Άποψη του εσωτερικού του θεμελίου, φωτογραφία την εποχή της ανασκαφής (EAD 12, εικ. 4)

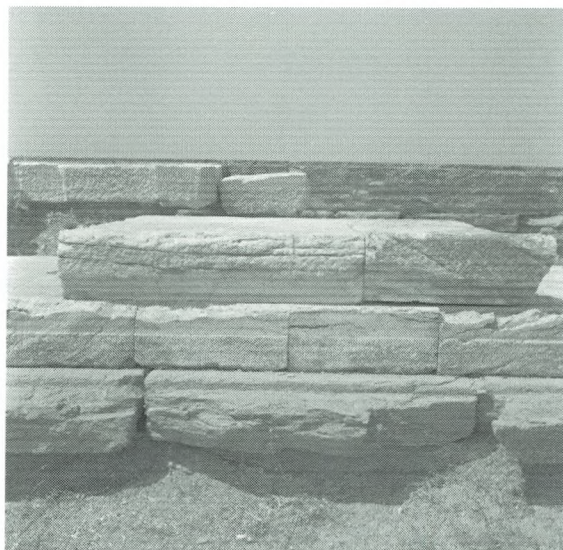

εικ. 15. Άποψη τμήματος της κρηπίδας από τα νότια, φωτογραφία την εποχή της ανασκαφής (EAD 12, εικ. 8)

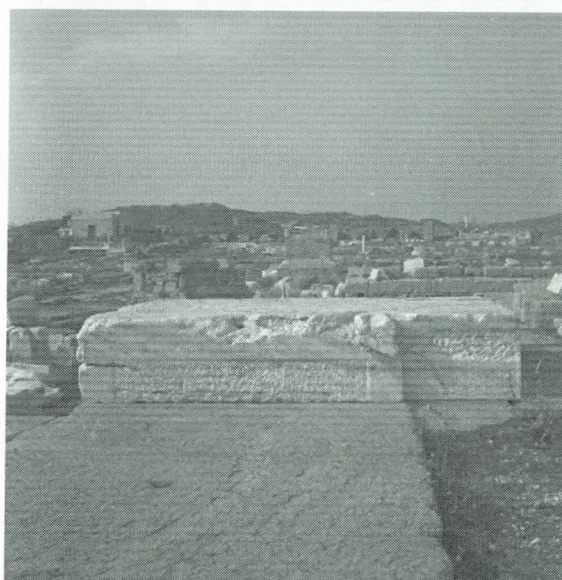

εικ. 17. Απόδοση της κρηπίδας στο νότιο άκρο της ανατολικής πλευράς, με ενταγμένα τα σωζόμενα μέλη της ευθυνητριάς και του πρώτου αναβαθμού, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 6)

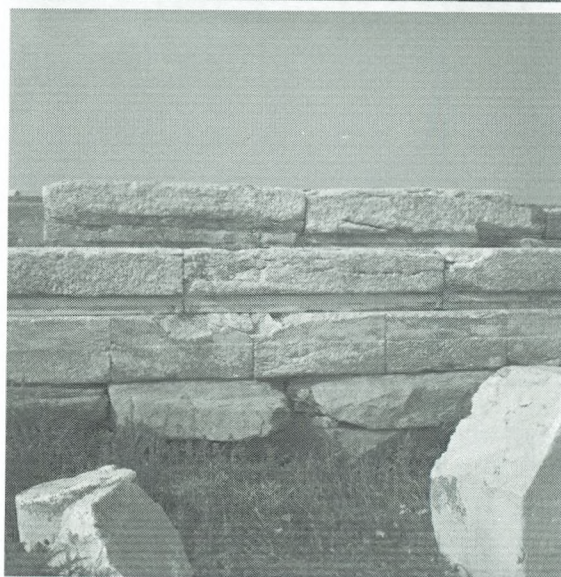
Δήλος - Ναός Απόλλωνος

ΕΙΚ. 16^α

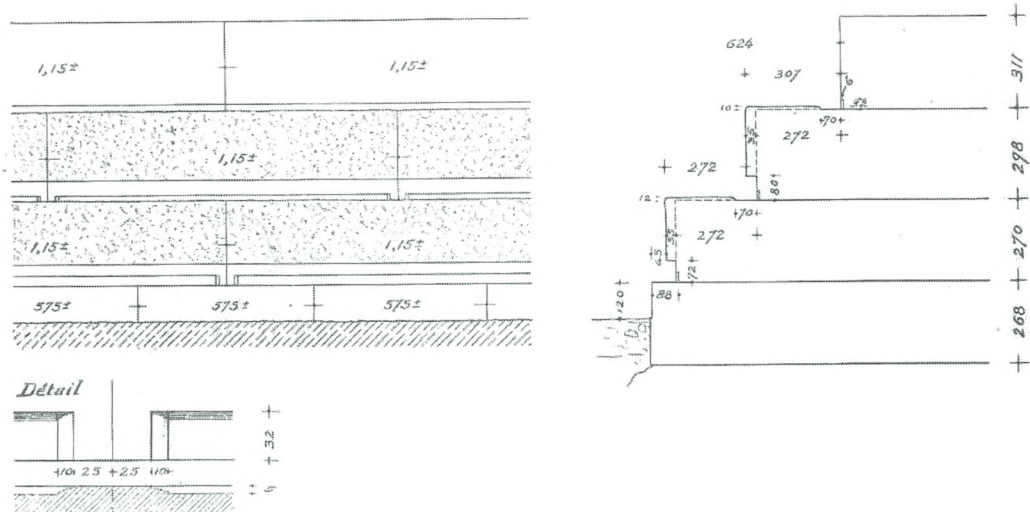

ΕΙΚ. 16^β

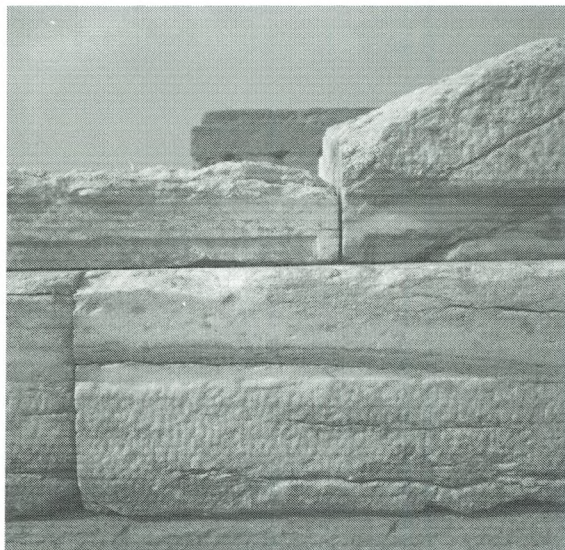
ΕΙΚ. 16^γ

ΕΙΚ. 16^α 16^β 16^γ. Άποψη τμήματος της κρηπίδας,
φωτογραφίες από εποχή της ανασκαφής

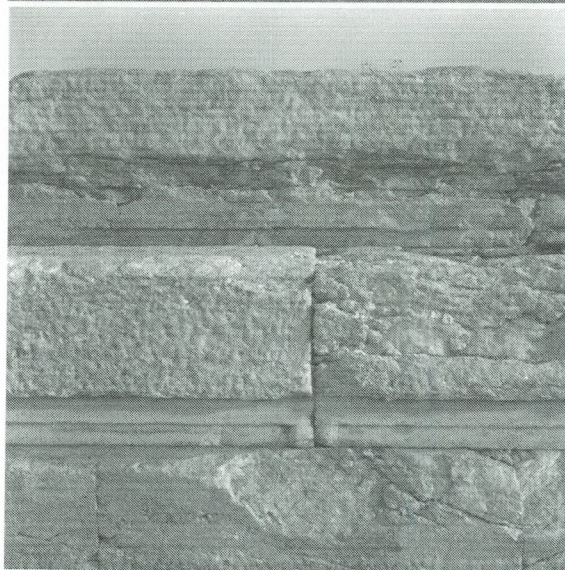

εικ. 18. Όψη και τομή της κρηπίδας με λεπτομέρεια ένωσης των λίθων των αναβαθμών, σχέδιο από δημοσίευση (ΕΑΔ 12, εικ. 9)

Δήλος - Ναός Απόλλωνος

ΕΙΚ. 19^α

ΕΙΚ. 19^β

ΕΙΚ. 19^γ

ΕΙΚ. 19^α 19^β 19^γ. Άποψη αναβαθμών της κρηπίδας,
φωτογραφίες από εποχή της ανασκαφής

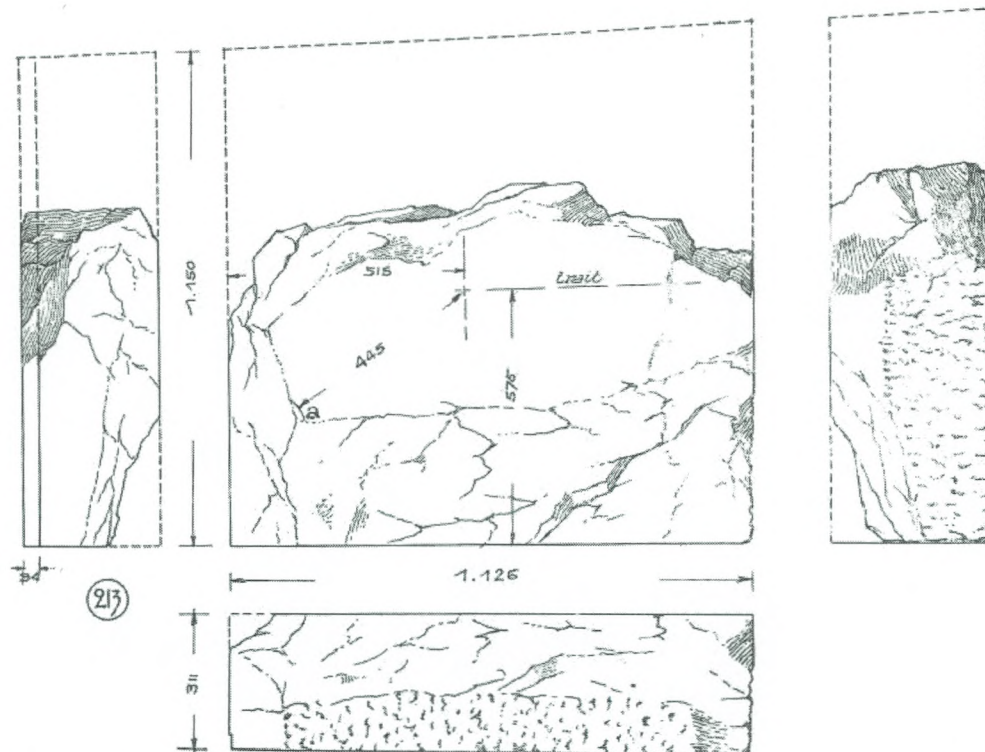
Δήλος - Ναός Απόλλωνος

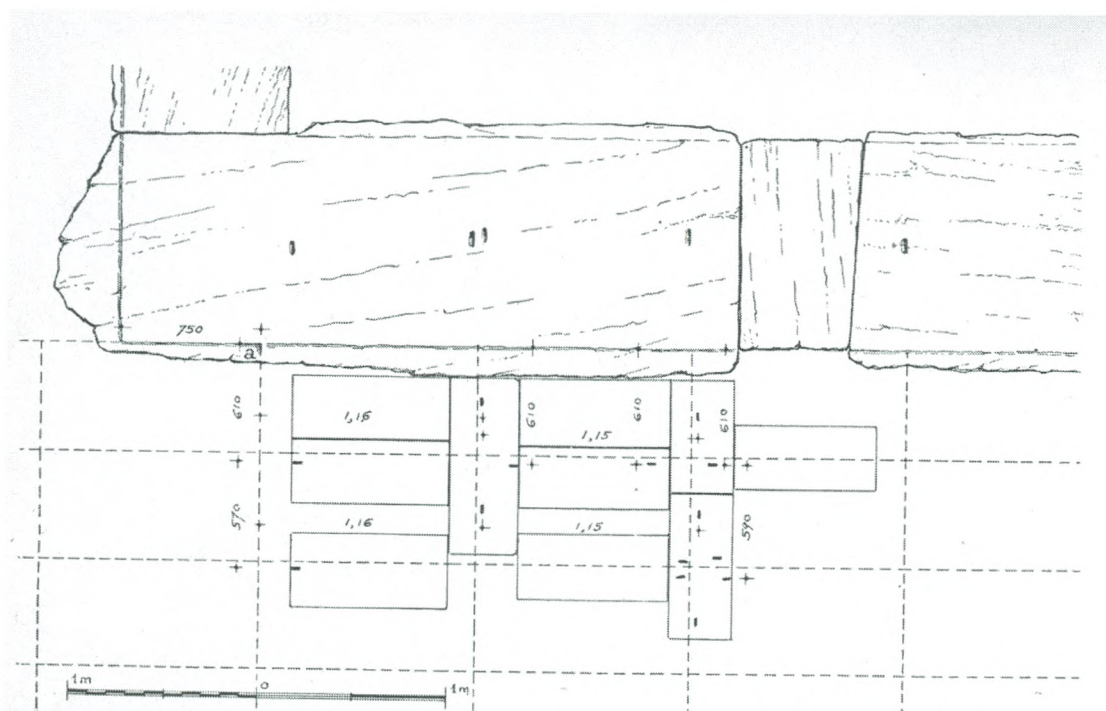
εικ. 20. Άποψη τμήματος της κρηπίδας της περιστάσης από τα νότια.

εικ. 21. Άποψη τμήματος της κρηπίδας της περιστάσης από τα δυτικά.

ΕΙΚ. 22. Σχεδιαστική αποτύπωση μαρμαροπλίνθου του στυλοβάτη της περίστασης, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 11)

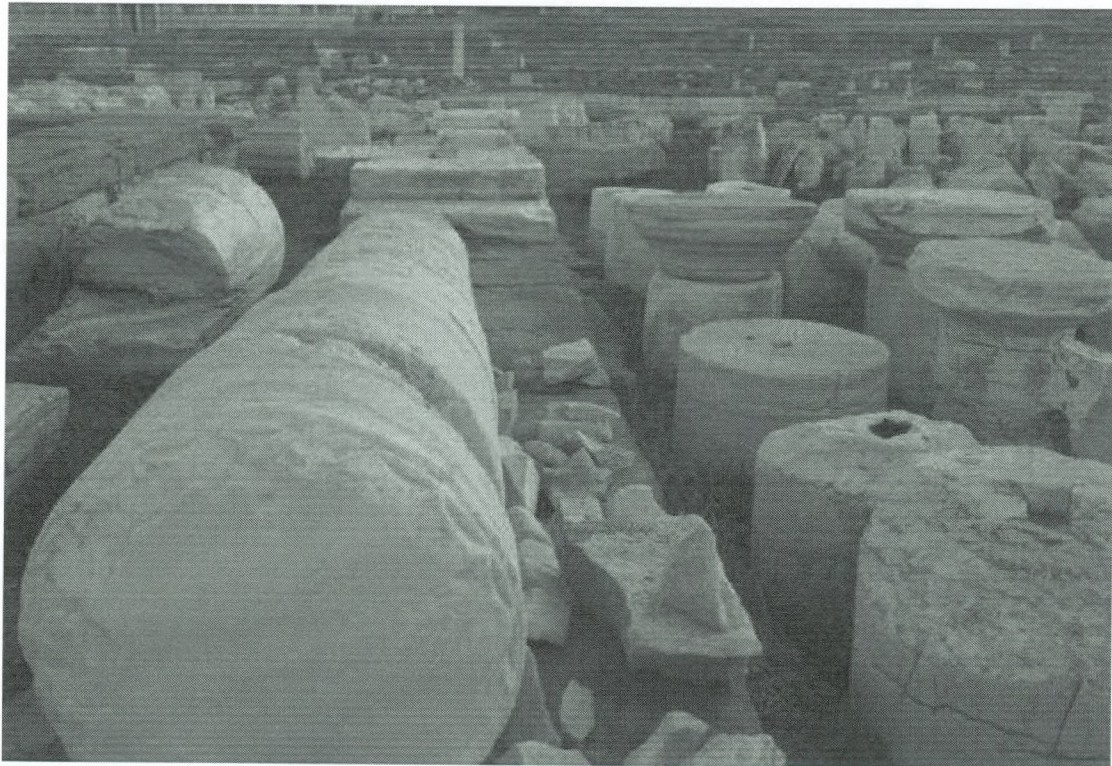

ΕΙΚ. 23. Σχεδιαστική αποτύπωση των κρατευτών στο ανατολικό τμήμα του ναού, μεταξύ περίστασης και οπισθόδομου, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 13)

Δήλος - Ναός Απόλλωνος

εικ. 24. Άποψη των κρατευτών στο ανατολικό τμήμα του ναού, μεταξύ περίστασης και οπισθόδομου

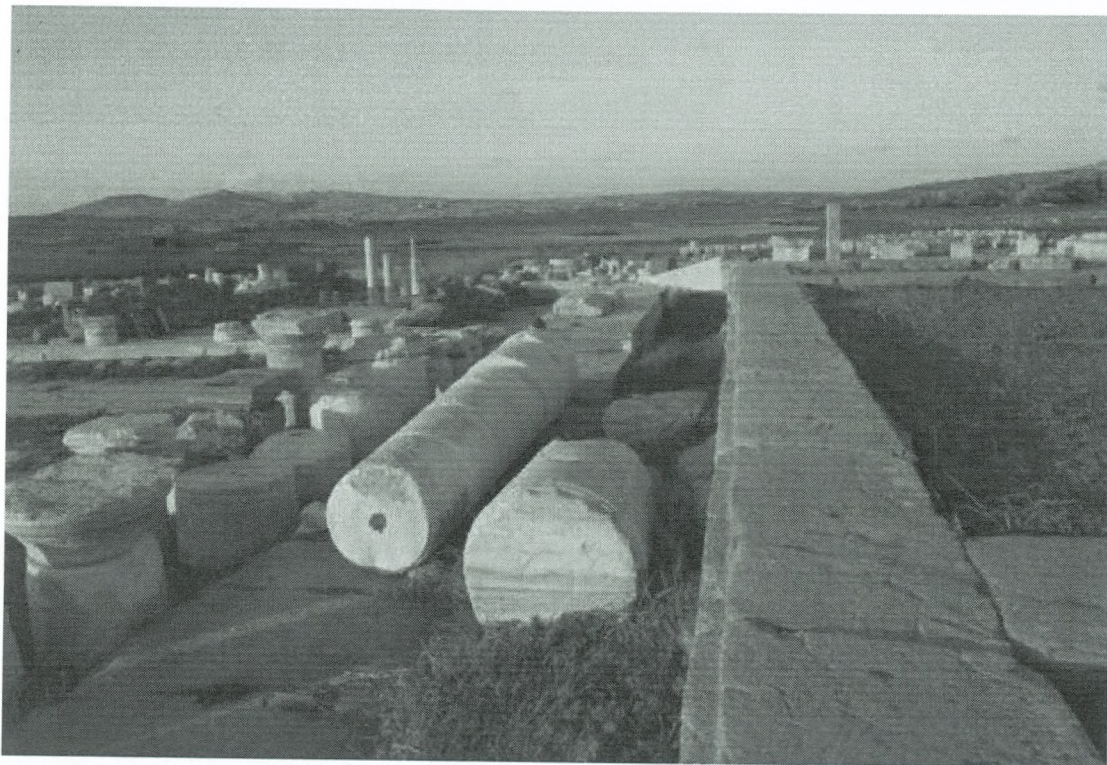

εικ. 25. Σπόνδυλοι του ναού.

Δήλος - Ναός Απόλλωνος

εικ. 26. Σπόνδυλοι του ναού.

εικ. 27. Σπόνδυλοι του ναού.

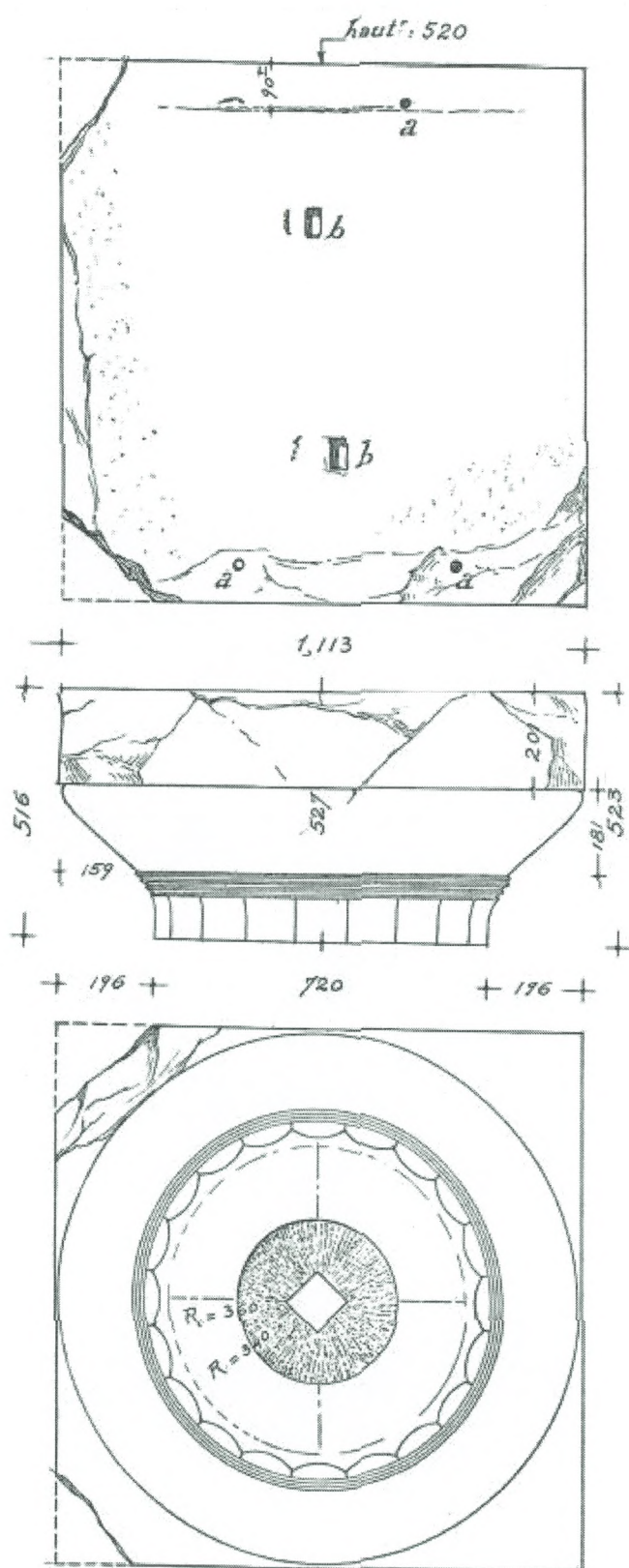
Δήλος - Ναός Απόλλωνος

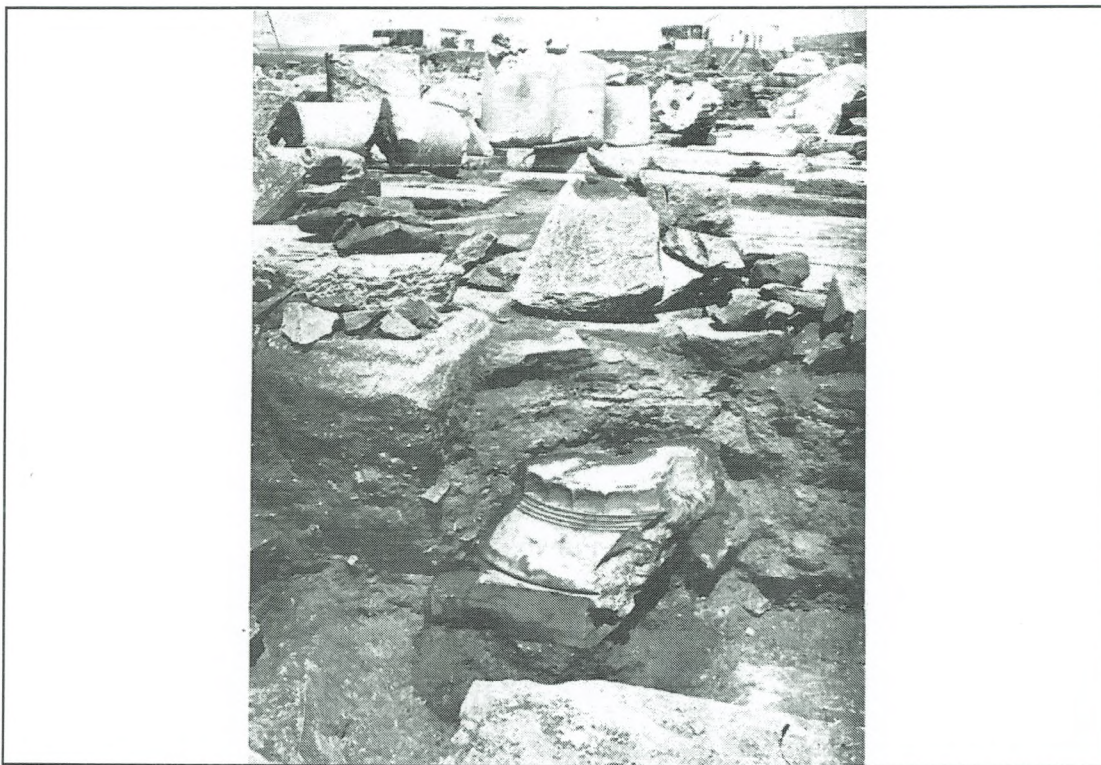
εικ. 27^α. Φωτογραφία σπονδύλων από εποχή της ανασκαφής

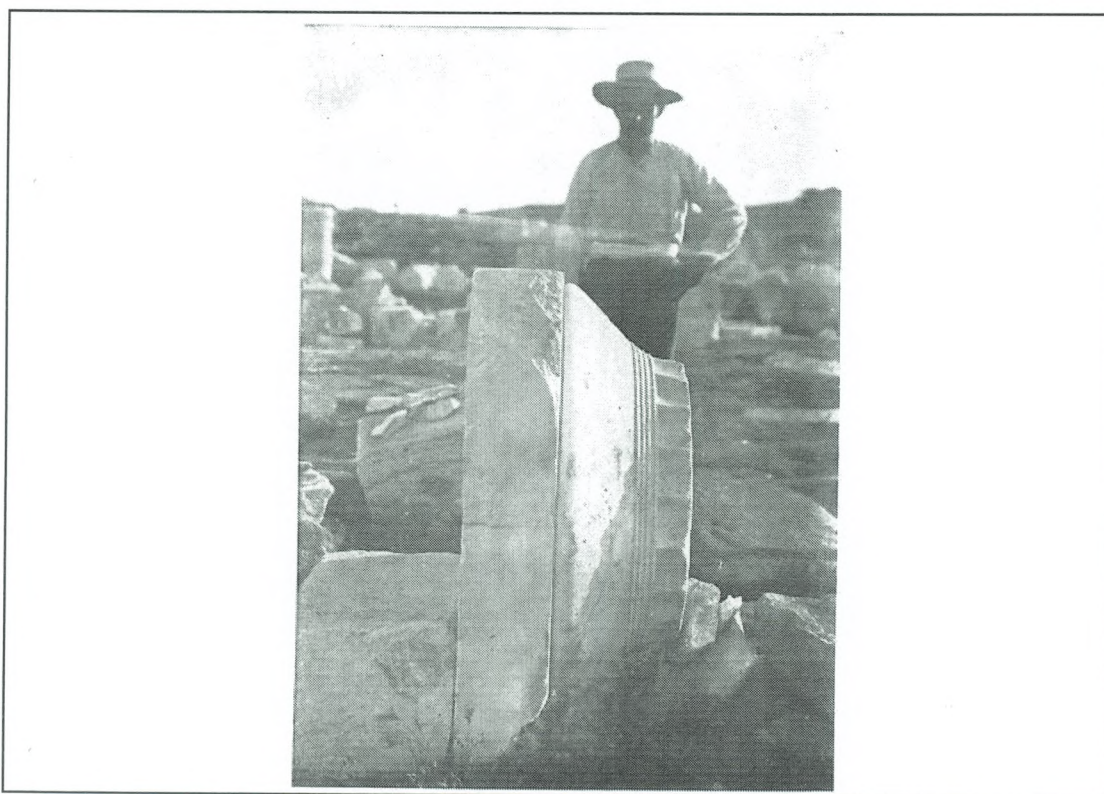
εικ. 27^β. Φωτογραφία σπονδύλων από εποχή της ανασκαφής

ΕΙΚ.28.Σχεδιαστική αποτύπωση κιονόκρανου περίστασης, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 20)

ΕΙΚ. 29. Κιονοκράνο της εξωτερικής περιστασης, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής (EAD 12, εικ. 22)

ΕΙΚ. 30. Κιονόκρανα της εξωτερικής περιστασης, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής (EAD 12, εικ. 21)

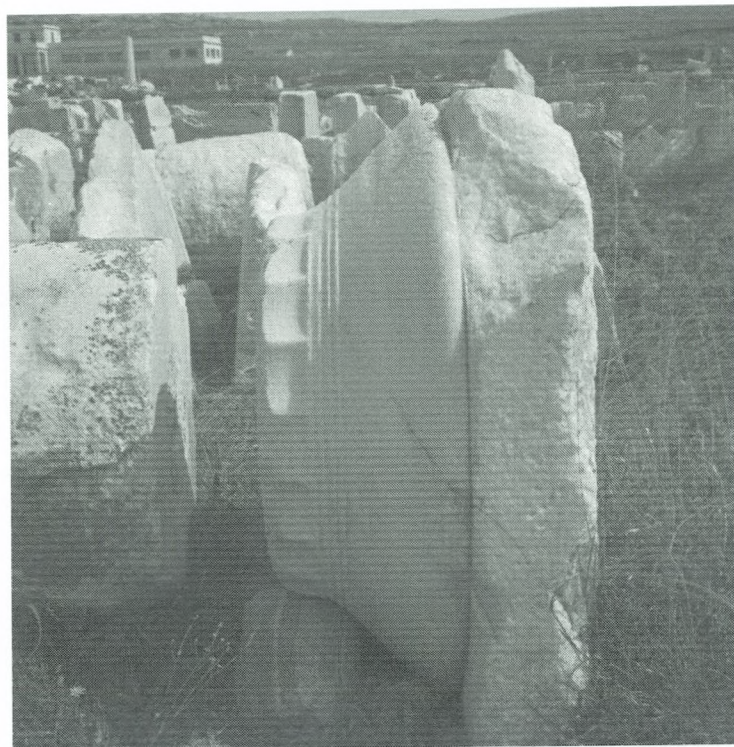
Δήλος - Ναός Απόλλωνος

εικ. 30^α. Φωτογραφία κιονοκράνων από εποχή της ανασκαφής

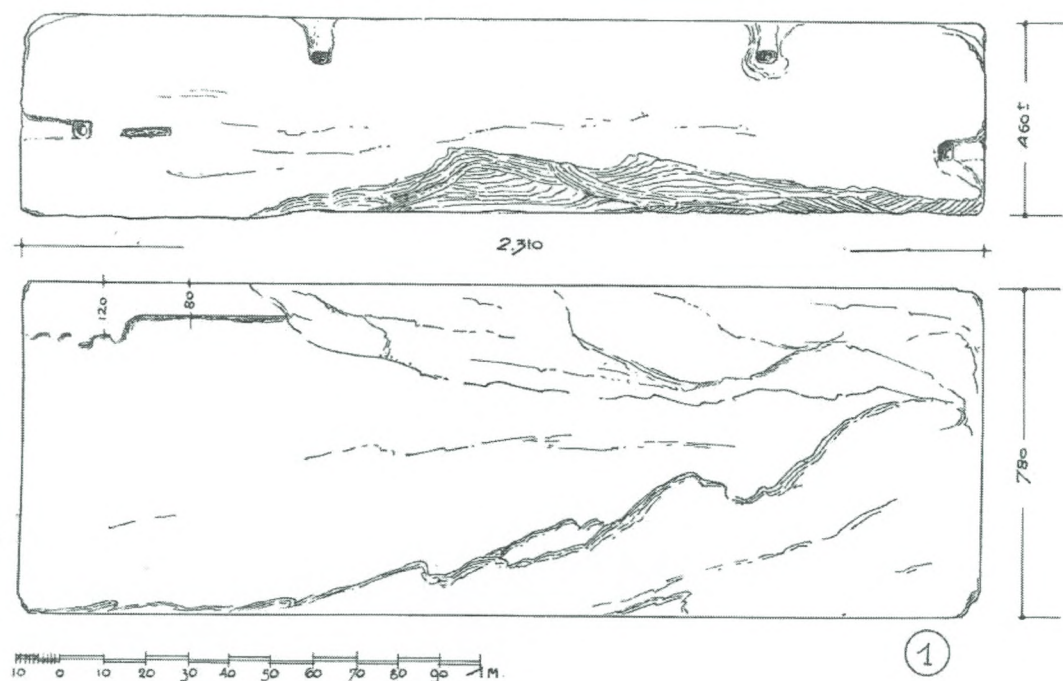
εικ. 30^β. Φωτογραφία κιονοκράνων από εποχή της ανασκαφής

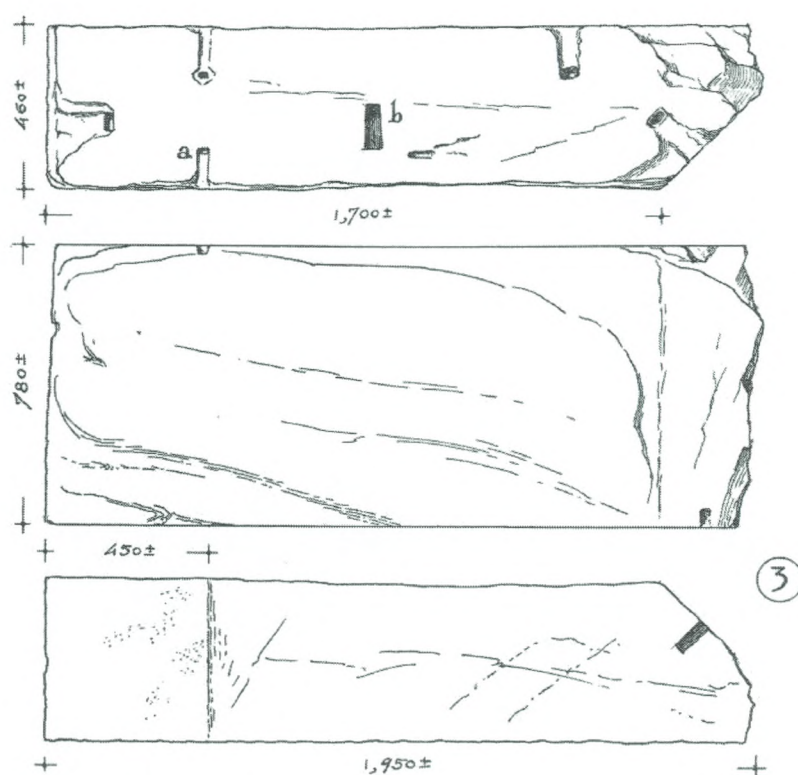
εικ. 30. Φωτογραφία κιονοκράνων από εποχή της ανασκαφής

εικ. 31. Κιονόκρανο της εξωτερικής περιστασης

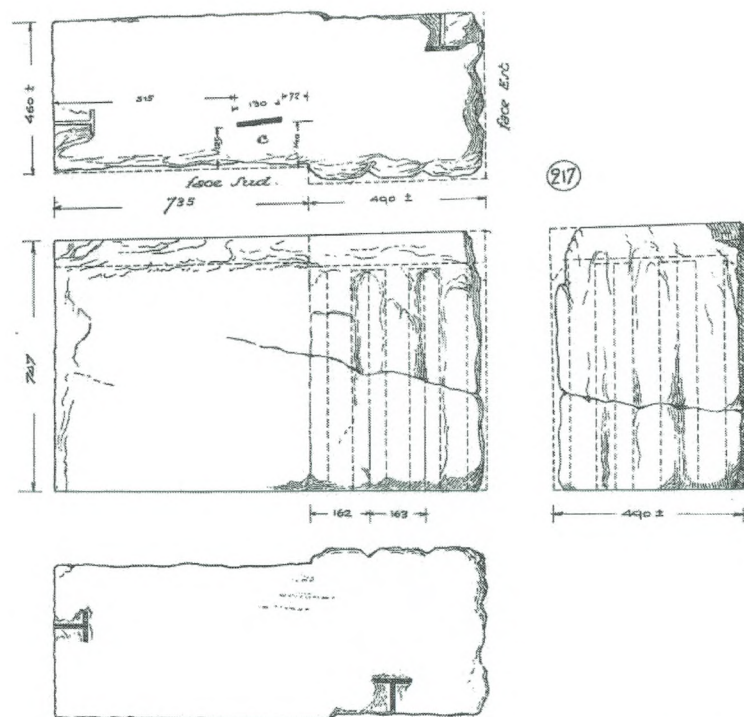

εικ.32. Σχεδιαστική αποτύπωση πλίνθου του επιστυλίου, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 26)

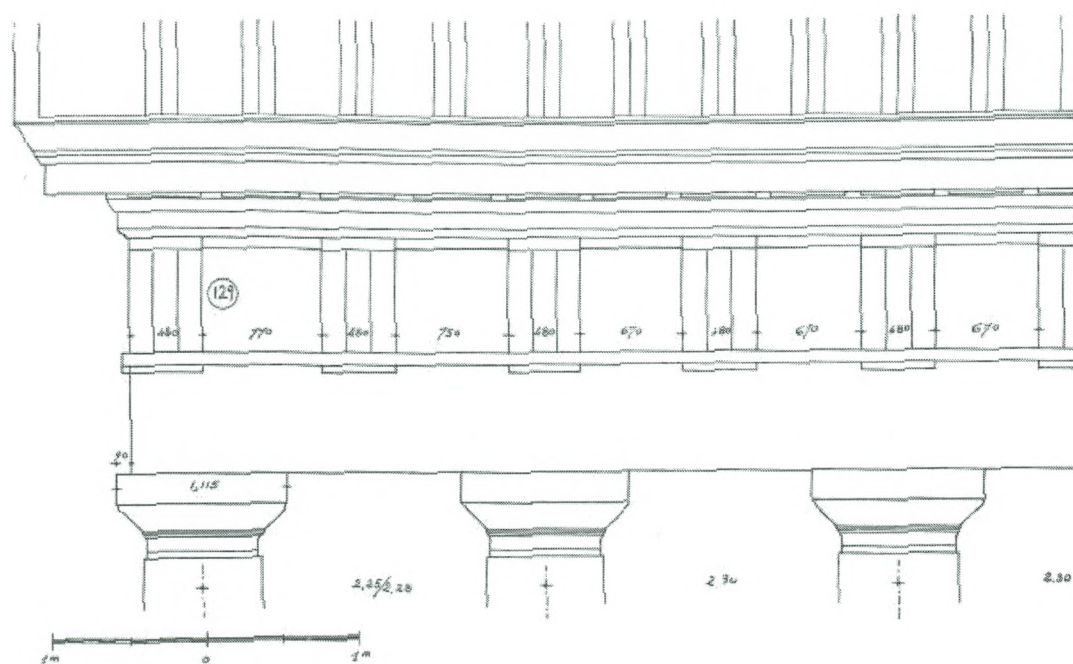

εικ.33. Σχεδιαστική αποτύπωση πλίνθου του αντιθήματος επιστυλίου, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 27)

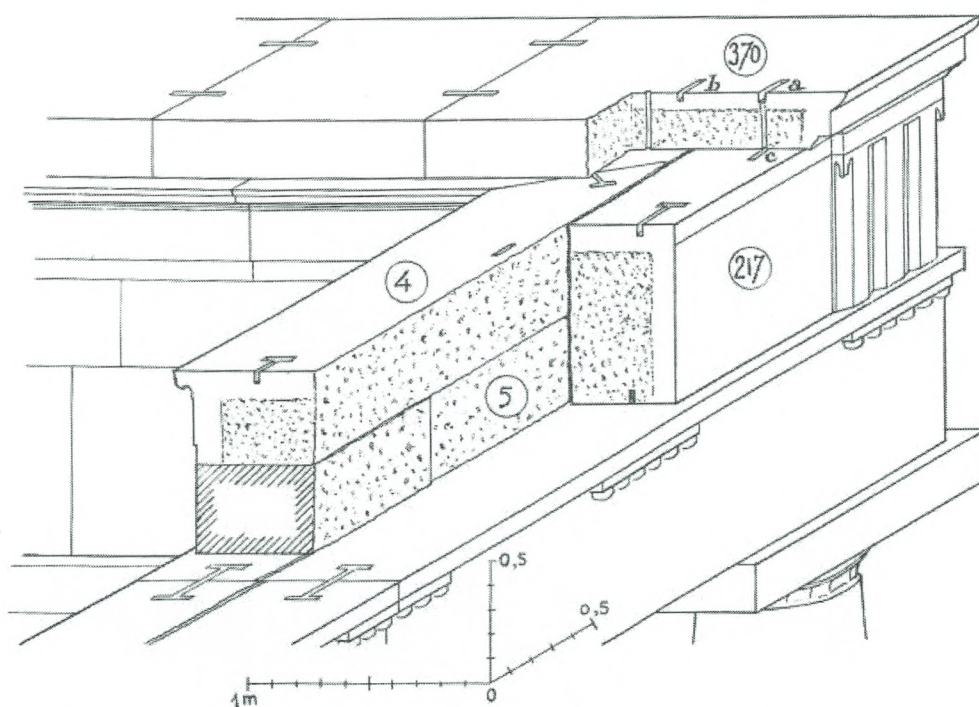
Δήλος - Ναός Απόλλωνος

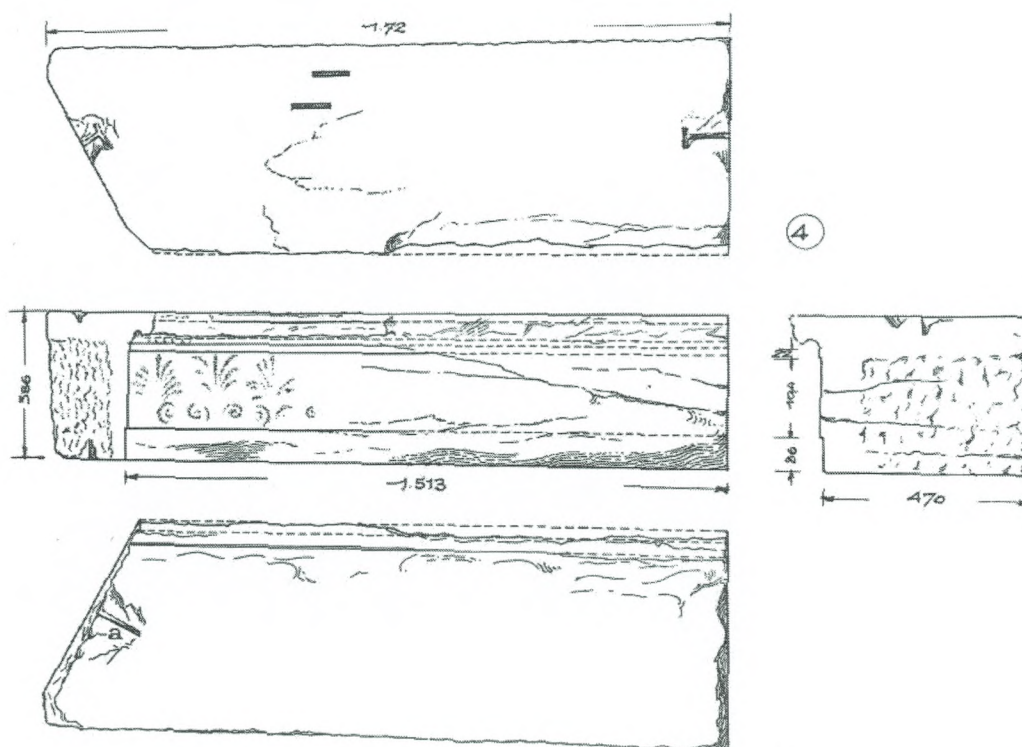
εικ. 34. Σχεδιαστική αποτύπωση γωνιάας πλίνθου της ζωφόρου από το ανατολικό άκρο της νότιας πλευράς, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 29)

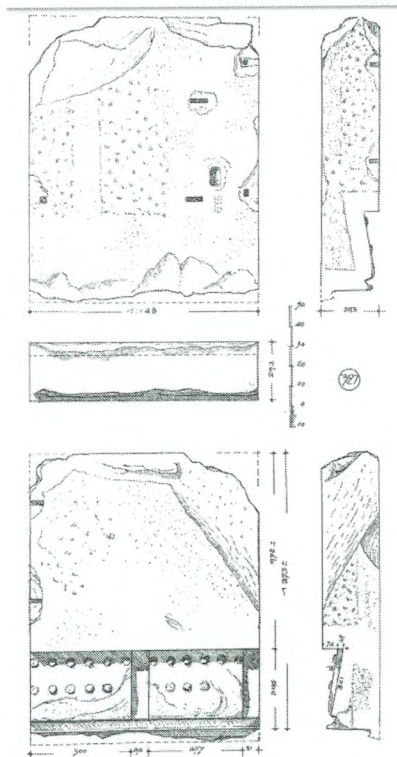
εικ. 35. Σχεδιαστική αναπαράσταση τμήματος της ζωφόρου στην ανατολική γωνία της βόρειας Πλευράς, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 30)

εικ. 36. Αξονομετρική τομή τμήματος του θριγκού στην νότια ανατολική γωνία, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 36)

εικ. 37. Σχεδιαστική αποτύπωση γωνιαίας πλίνθου του αντιθήματος της ζωφόρου, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 38)

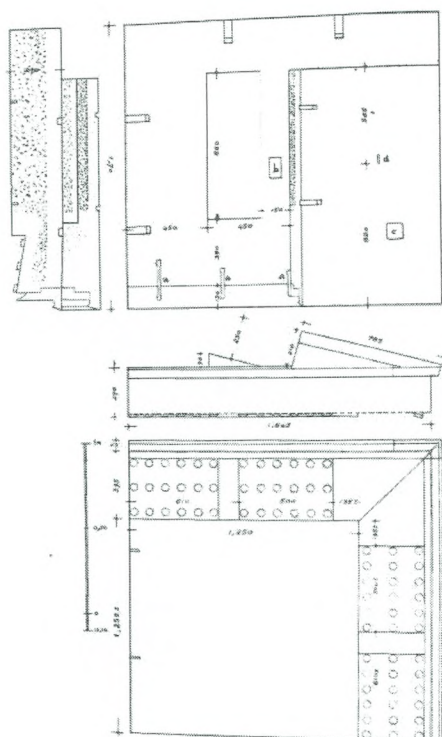

εικ. 38. Σχεδιαστική αποτύπωση πλίνθου του οριζώντιου γείσου της περιστάσης, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 41)

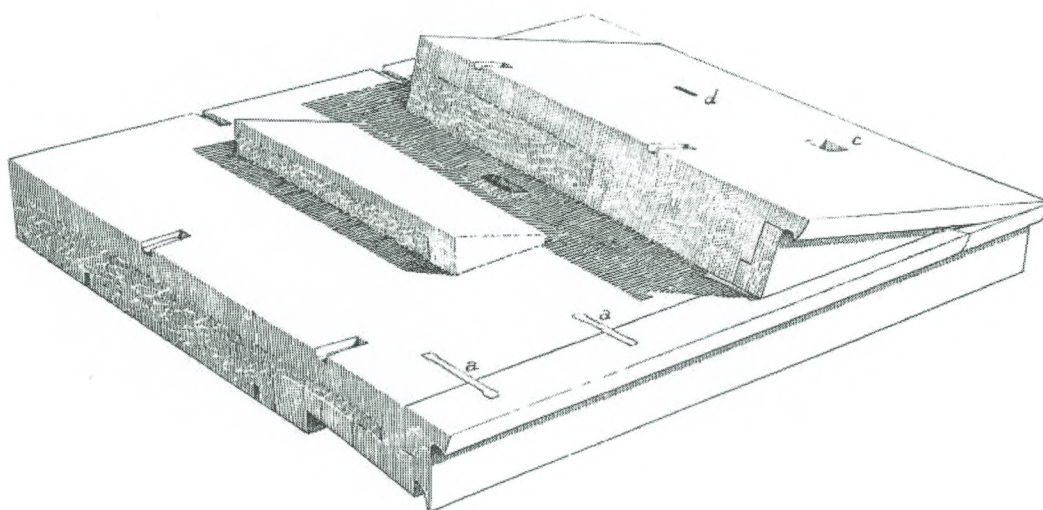

εικ. 39. Γωνιαία μαρμαρόπλινθος του νότιου άκρου του ανατολικού γείσου, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής (EAD 12, εικ. 43)

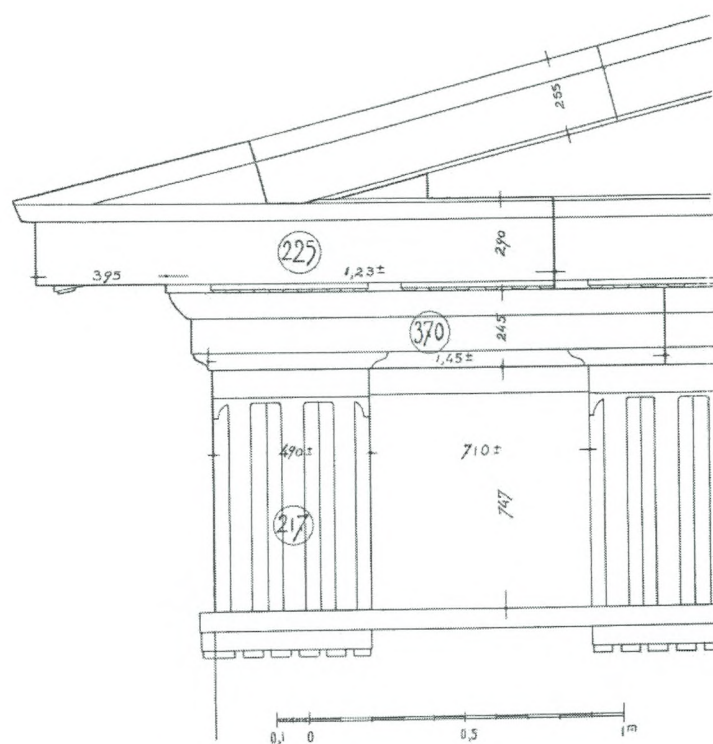
Δήλος - Ναός Απόλλωνος

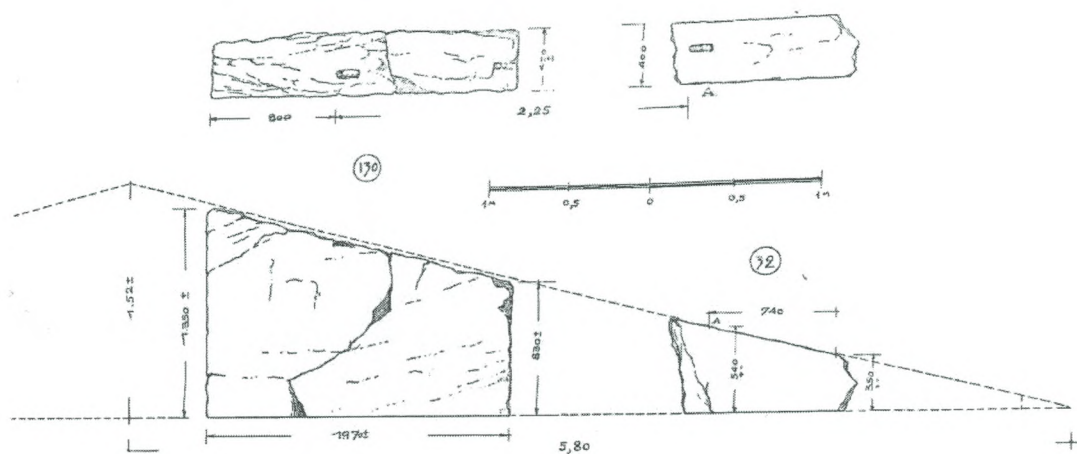
εικ. 40. Σχεδιαστική αποκατάσταση της γωνιάς μαρμαροπλίνθου του γείσου από το βόρειο άκρο της ανατολικής όψης, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 46)

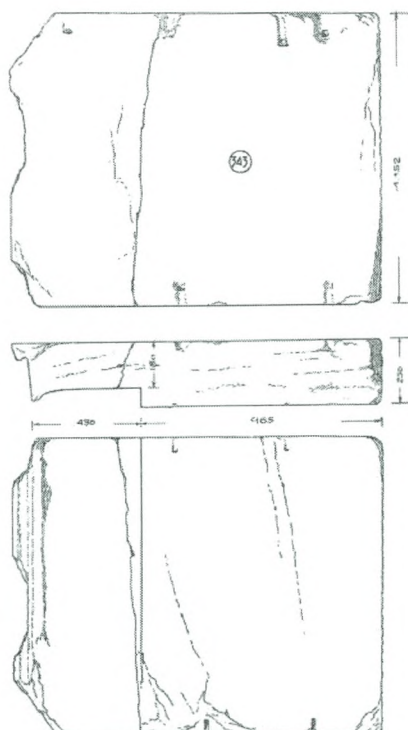
εικ. 41. Σχεδιαστική αξονομετρική απόδοση του προηγούμενου τμήματος, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 48)

εικ. 42. Σχέδιο αποκατάστασης του άνω τμήματος της ανατολικής όψης του θριγκού, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 49)

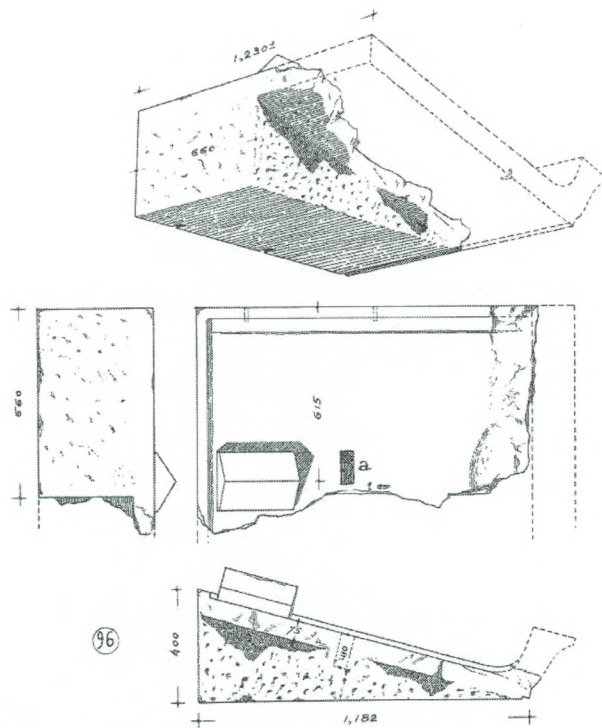
εικ. 43. Σχεδιαστική αποτύπωση δύο ορθοστατών του ανατολικού αετώματος, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 50)

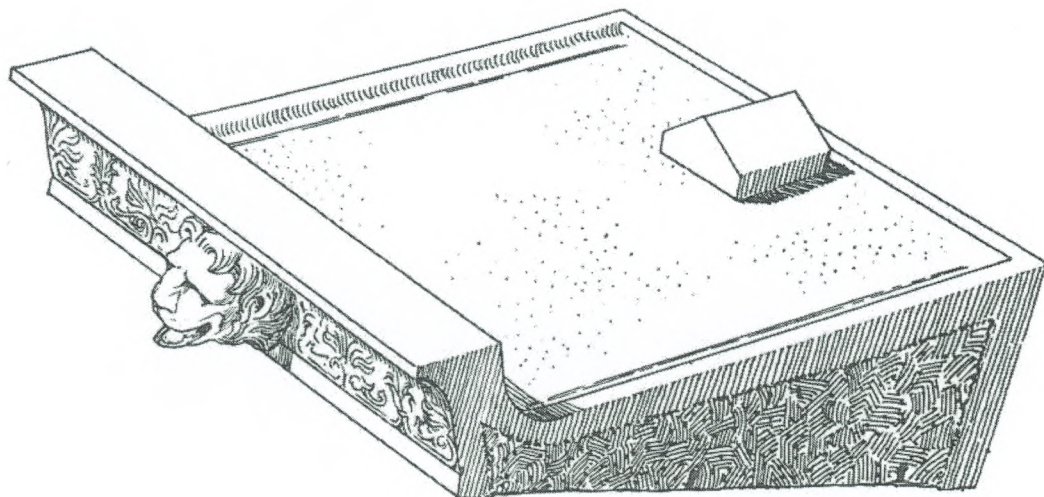
εικ. 44. Σχεδιαστική αποτύπωση πλάκας του καταέτιου γείσου, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 52)

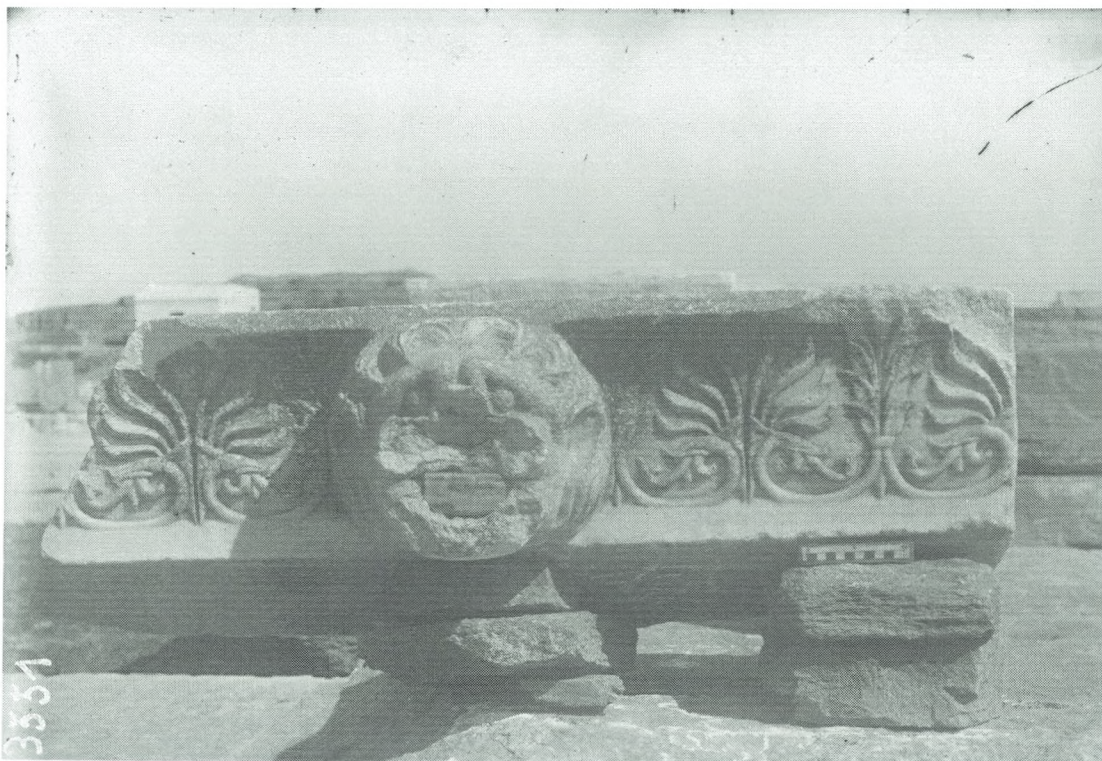
εικ. 45. Τμήματα της σίμης της περίστασης, φωτογραφία (EAD 12, εικ. 53).

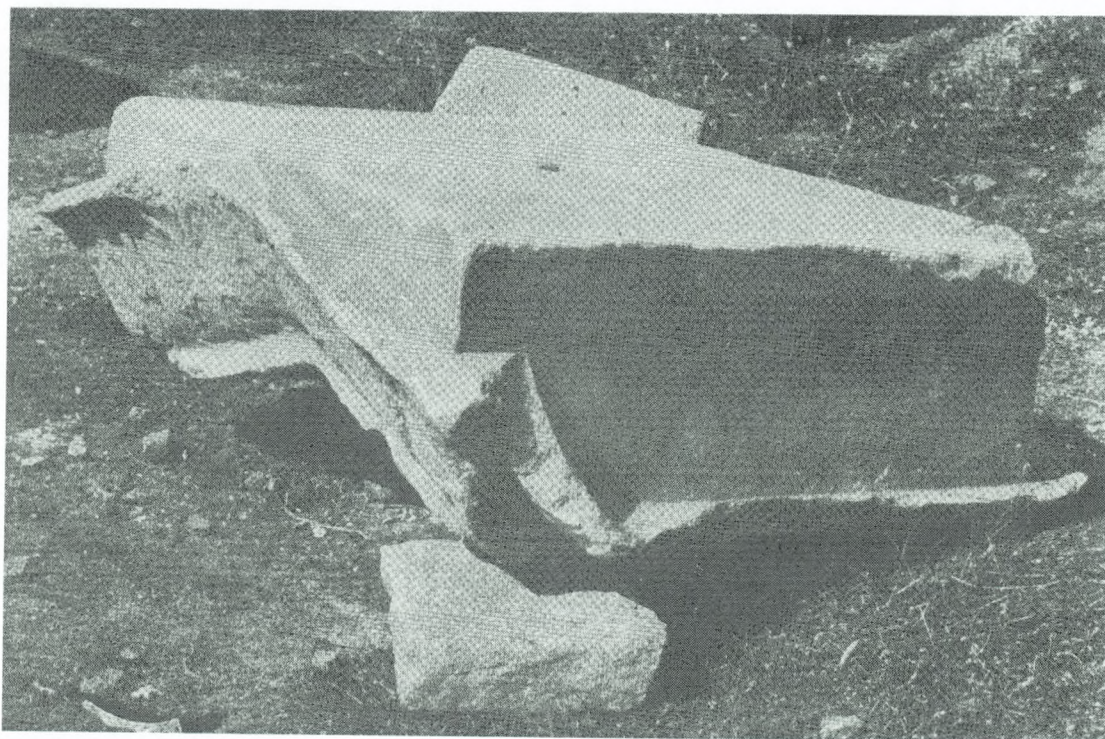
ΕΙΚ. 46. Αξονομετρικό σχέδιο τμήματος σίμης κοντά σε γωνία με συμπλήρωση, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 57)

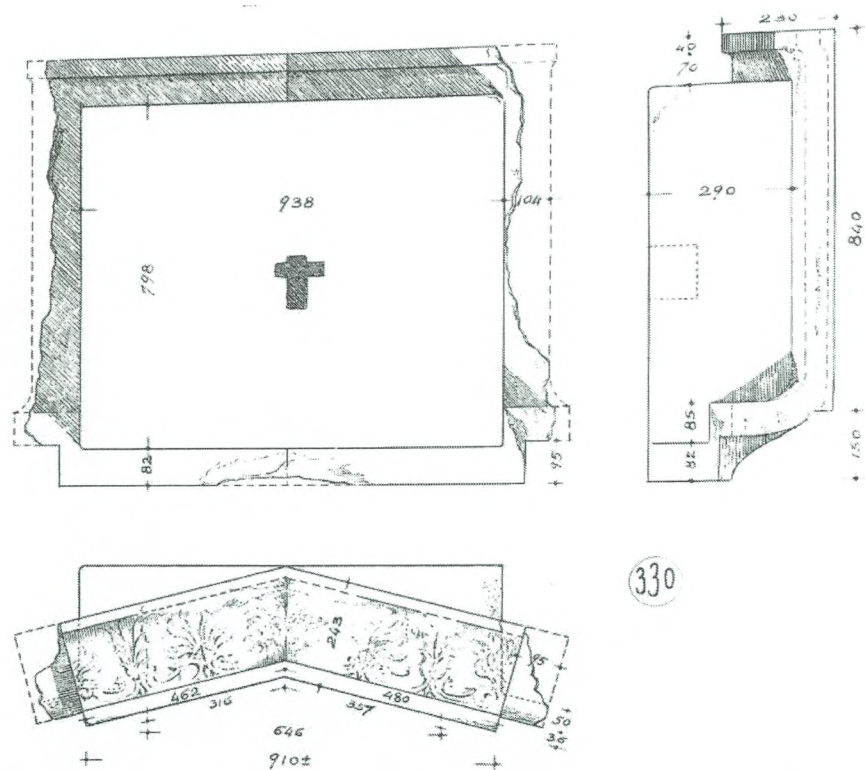
ΕΙΚ. 47. Αξονομετρικό σχέδιο αναπαράστασης τμήματος της σίμης με υδρορρόη σε σχήμα λεοντοκεφαλής, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 54)

εικ. 47^α. Τμήμα της σίμης με υδρορροή σε σχήμα λεοντοκεφαλής, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής

εικ. 48. Κορυφαίο τμήμα της σίμης, φωτογραφία (EAD 12, εικ. 59)

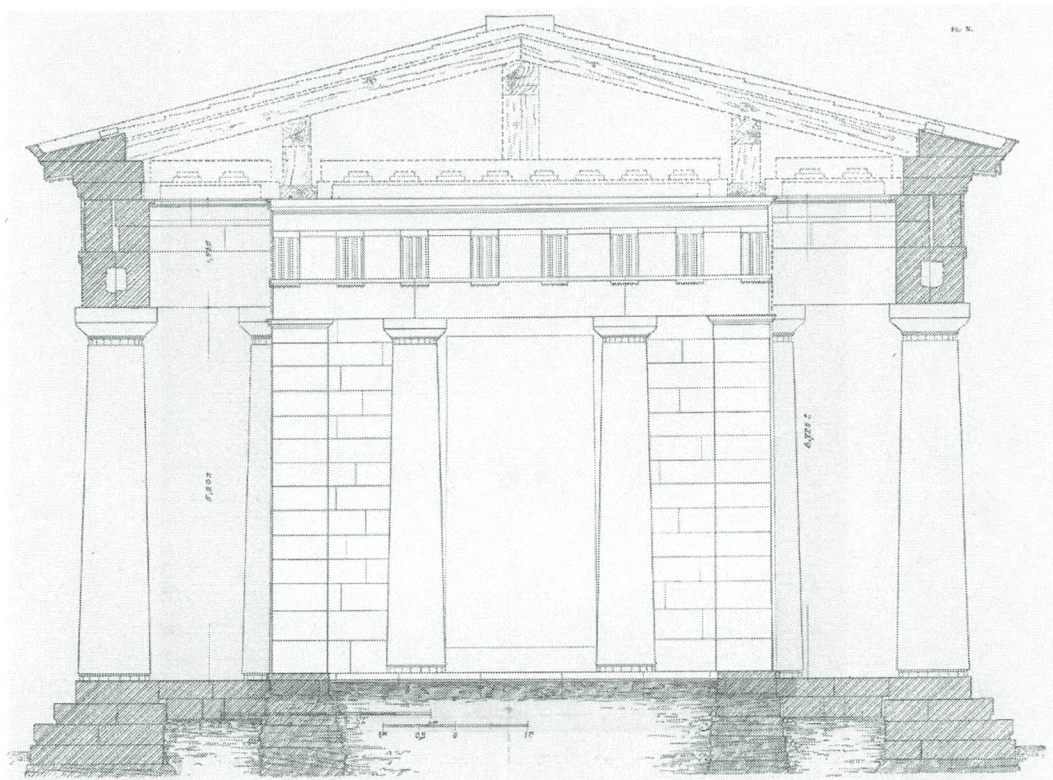

εικ. 49. Σχεδιαστική απόδοση του κορυφαίου τμήματος της σίμης, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 58)

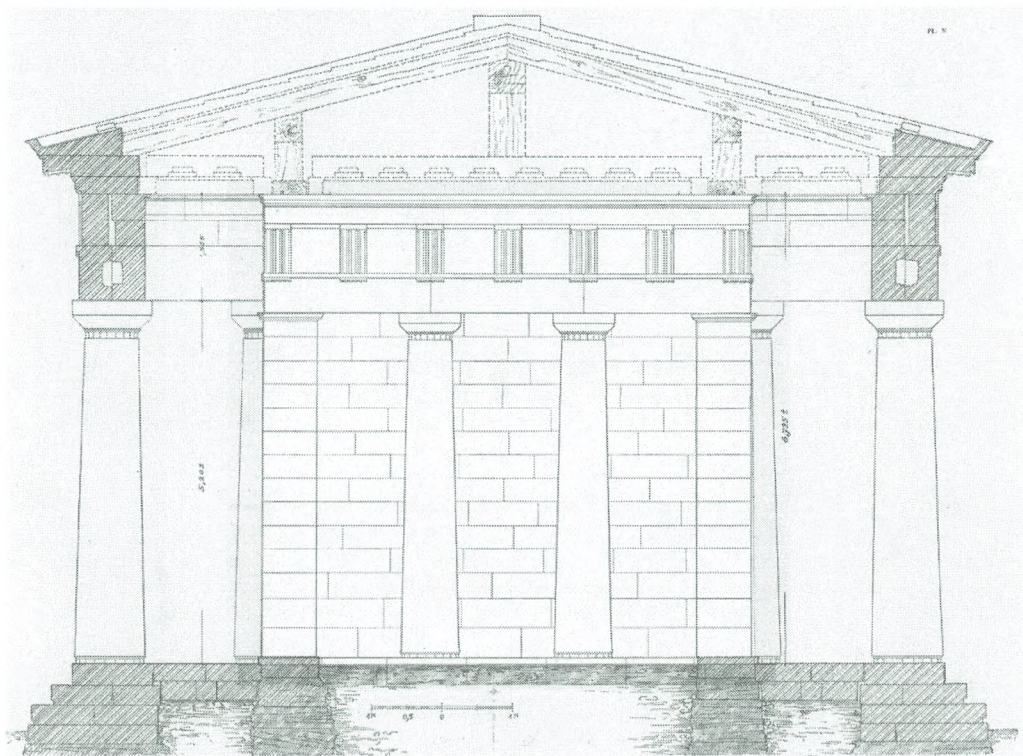

εικ. 50. Υποθετική σχεδιαστική - ζωγραφική αναπαράσταση σίμης (EAD 12, PL. XXVI A)

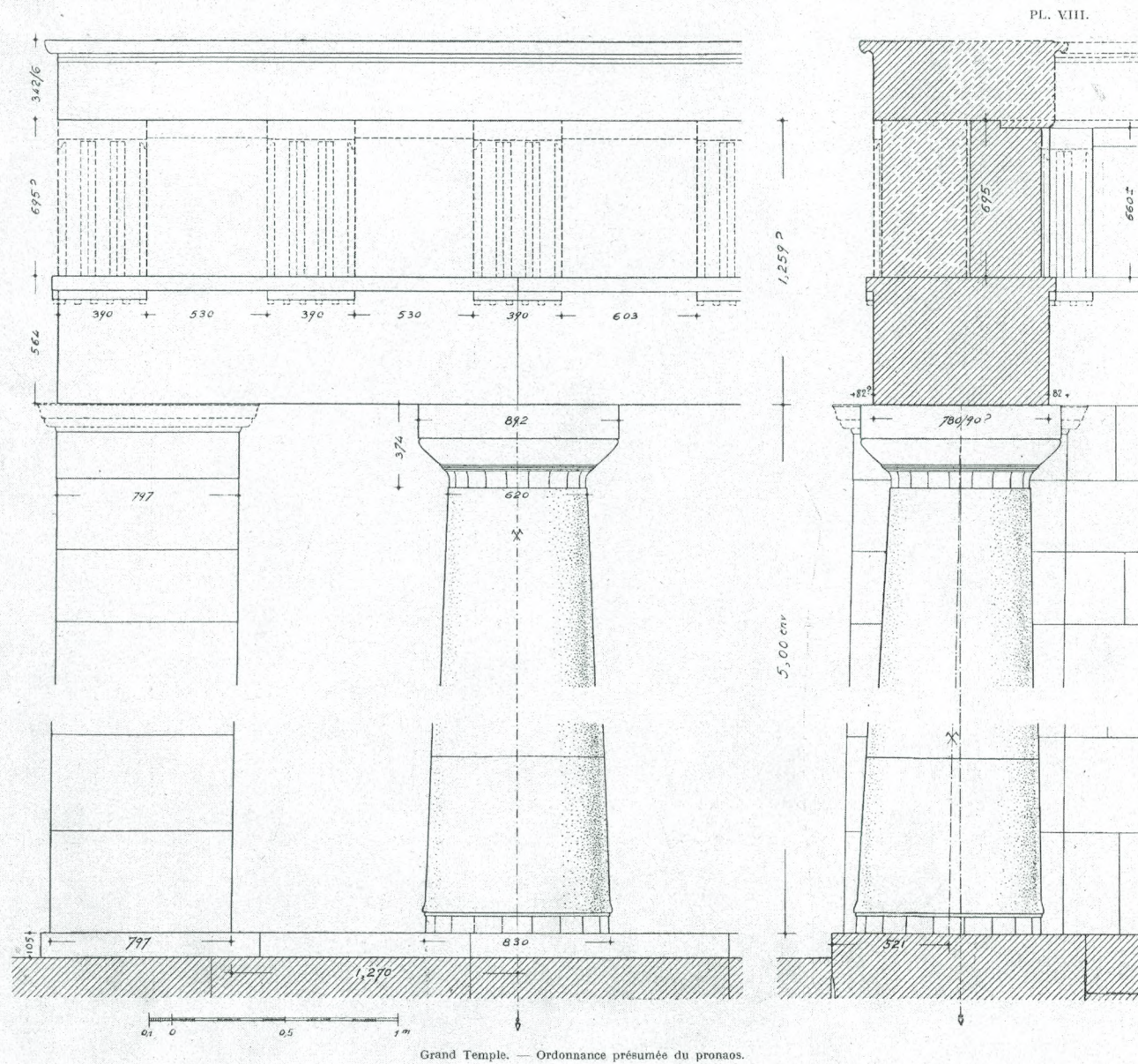
Δήλος - Ναός Απόλλωνος

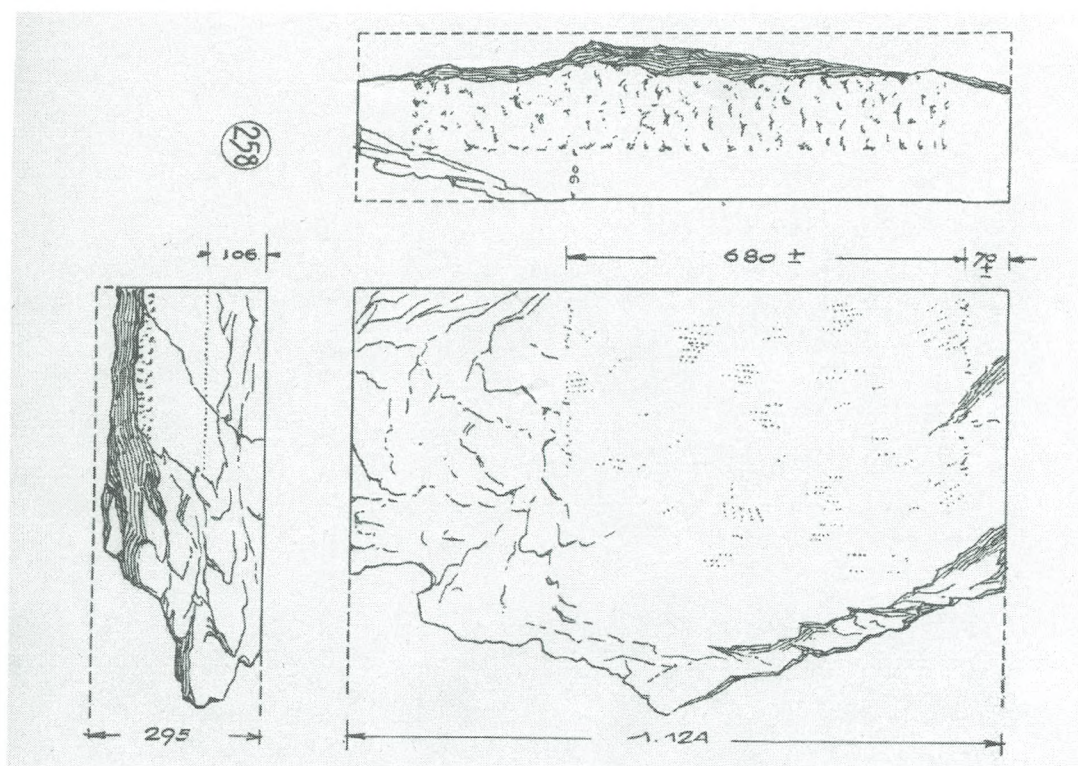
εικ. 51. Σχεδιαστική αποκατάσταση όψης πρόναου, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, PL. IX A)

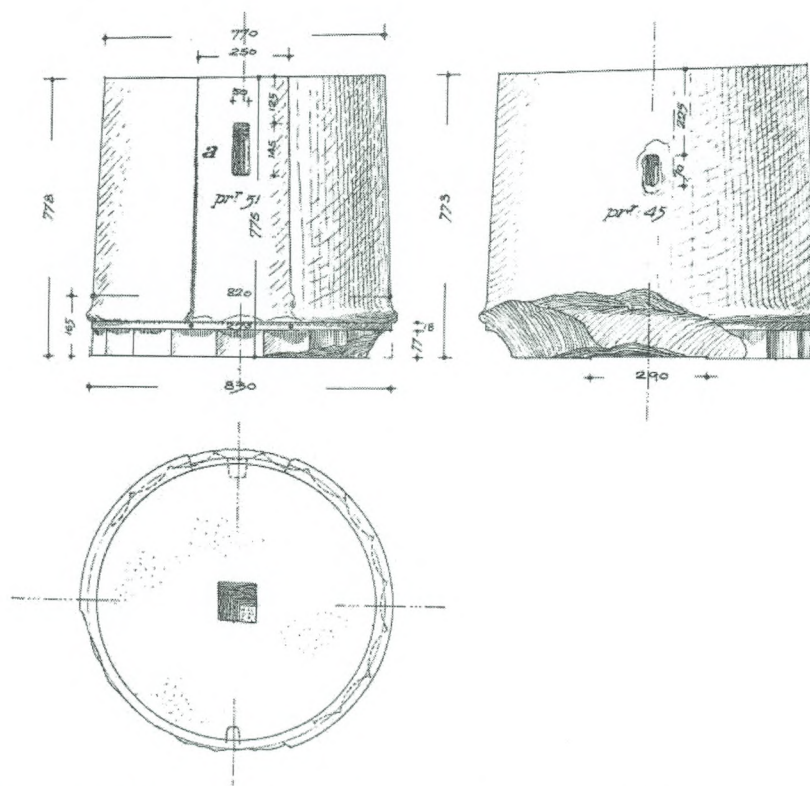
εικ. 52. Σχεδιαστική αποκατάσταση όψης οπισθόδομου, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, PL. IX B)

ΕΙΚ. 53. Σχεδιαστική αποκατάσταση λεπτομέρειας εγκάρσιας τομής και όψης του πρόναου, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, PL. VIII)

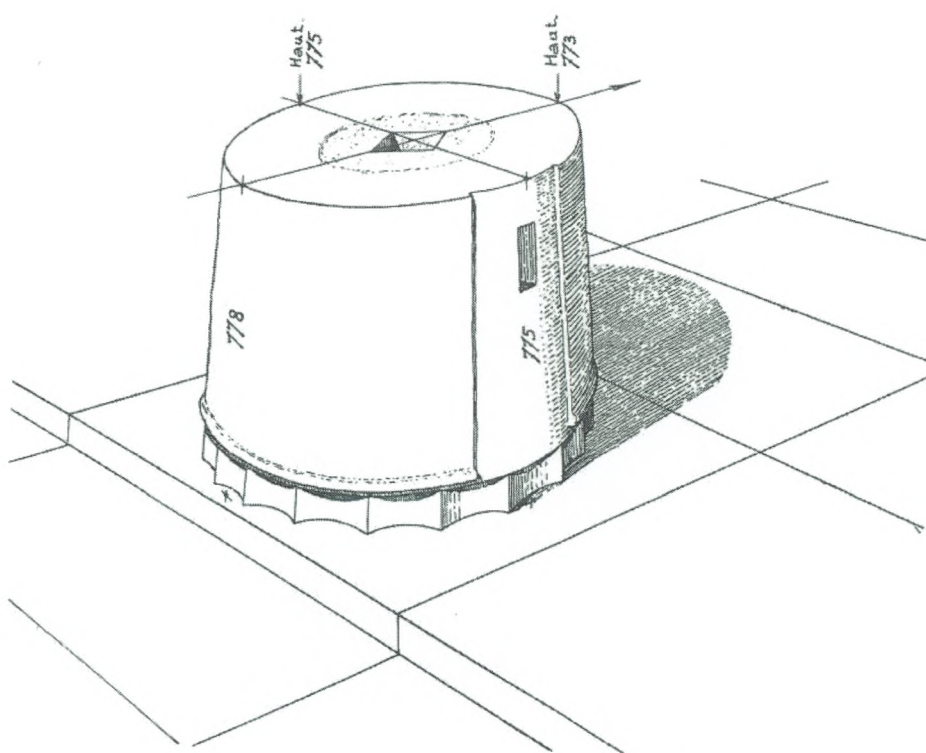

ΕΙΚ. 54. Σχεδιαστική αποτύπωση θραύσματος πλίνθου του στυλοβάτη στον οπισθόδομο, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 64)

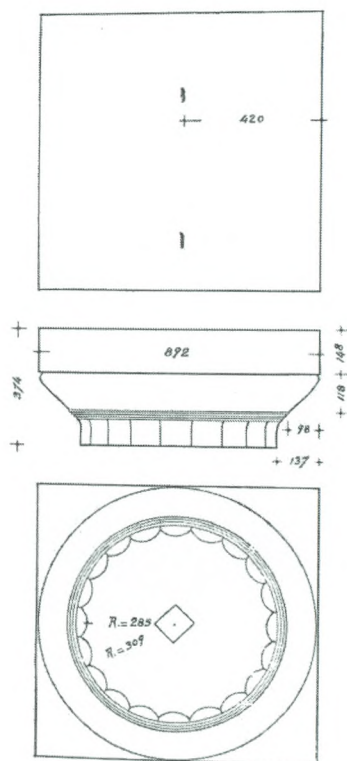

ΕΙΚ. 55. Σχεδιαστική αποτύπωση σπόνδυλος κατώτερου κίονα της πρόστασης, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 62)

Δήλος - Ναός Απόλλωνος

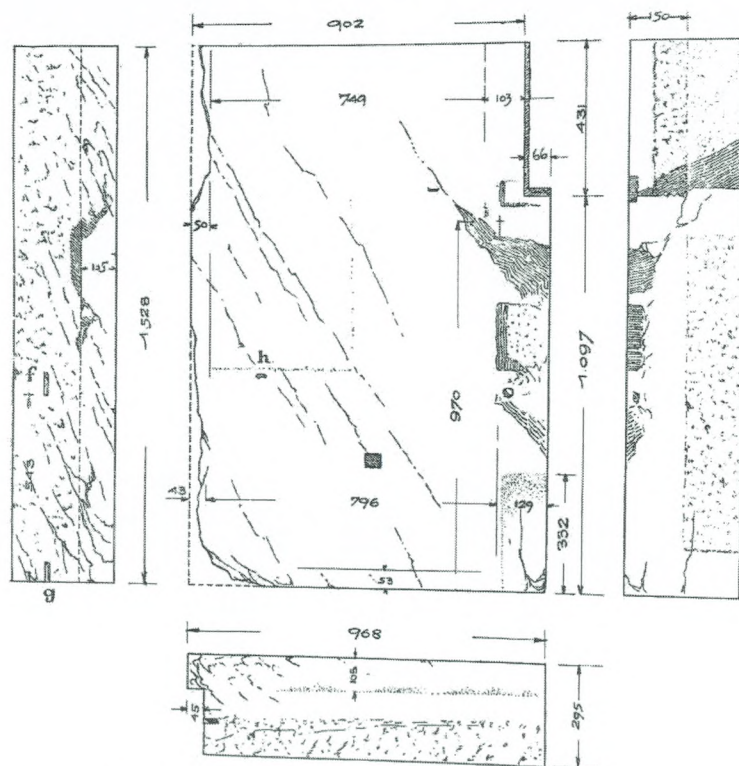
εικ. 56. Αξονομετρικό σχέδιο αποκατάστασης του κατώτερου σπόνδυλου κίονα της πρόστασης, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 63)

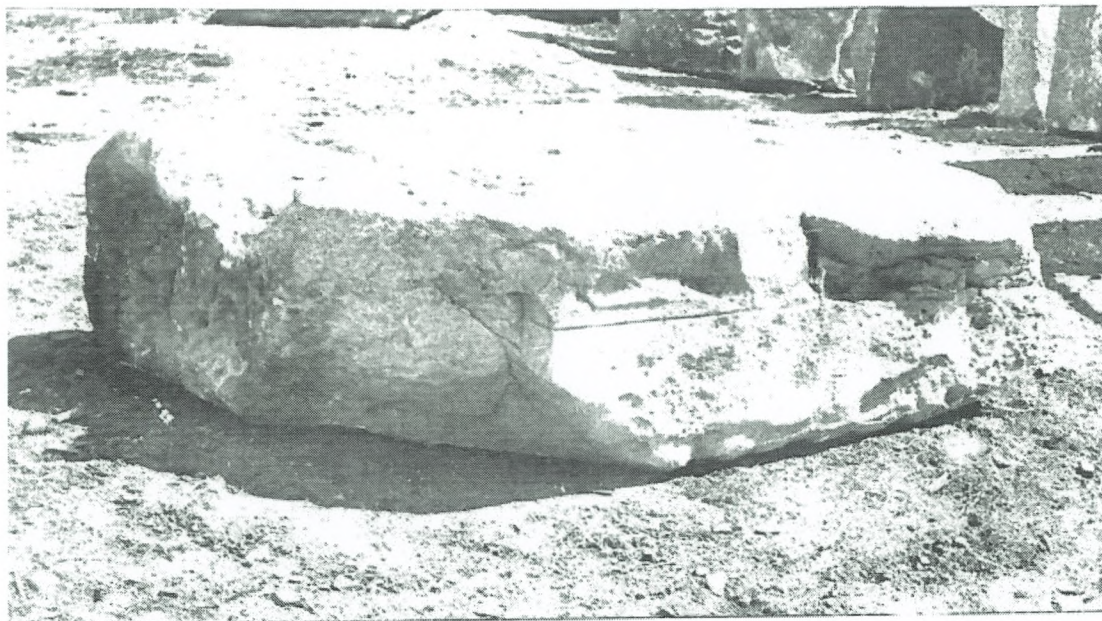
εικ. 57. Σχέδιο αποκατάστασης κιονοκράνου από κίονα της πρόστασης, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 66)

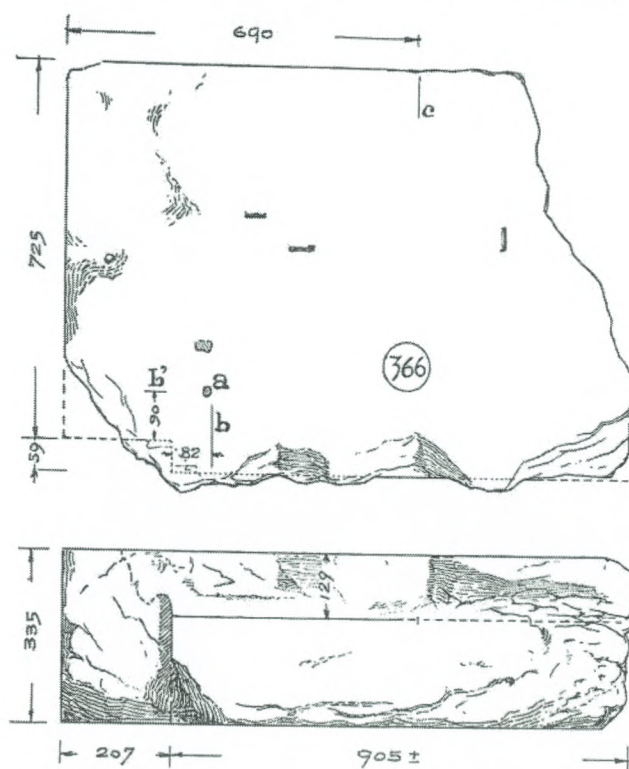
εικ. 58. Άποψη της θεμελίωσης του κυρίως ναού – πρόναος όπου διακρίνεται αριστερά η κατώτερη μαρμάρινη πλίνθος του τοιχοβάτη

εικ. 59. Σχεδιαστική αποτύπωση της πλίνθου του τοιχοβάτη που βρίσκεται κατά χώραν στην ΒΔ πλευρά του πρόναου, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 72)

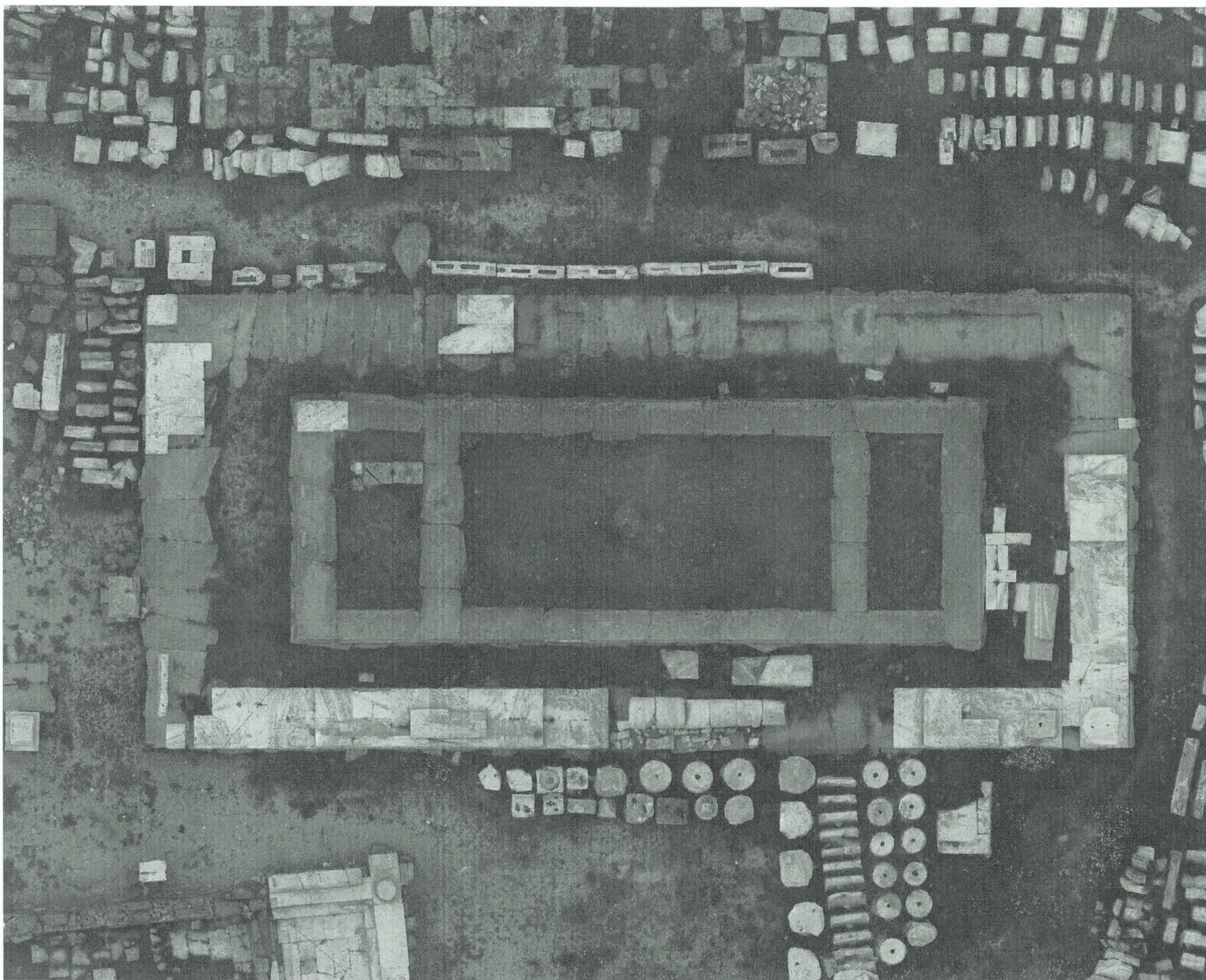
εικ. 60. Επίκρανο παραστάδας, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής, φωτογραφία (EAD 12, εικ. 75)

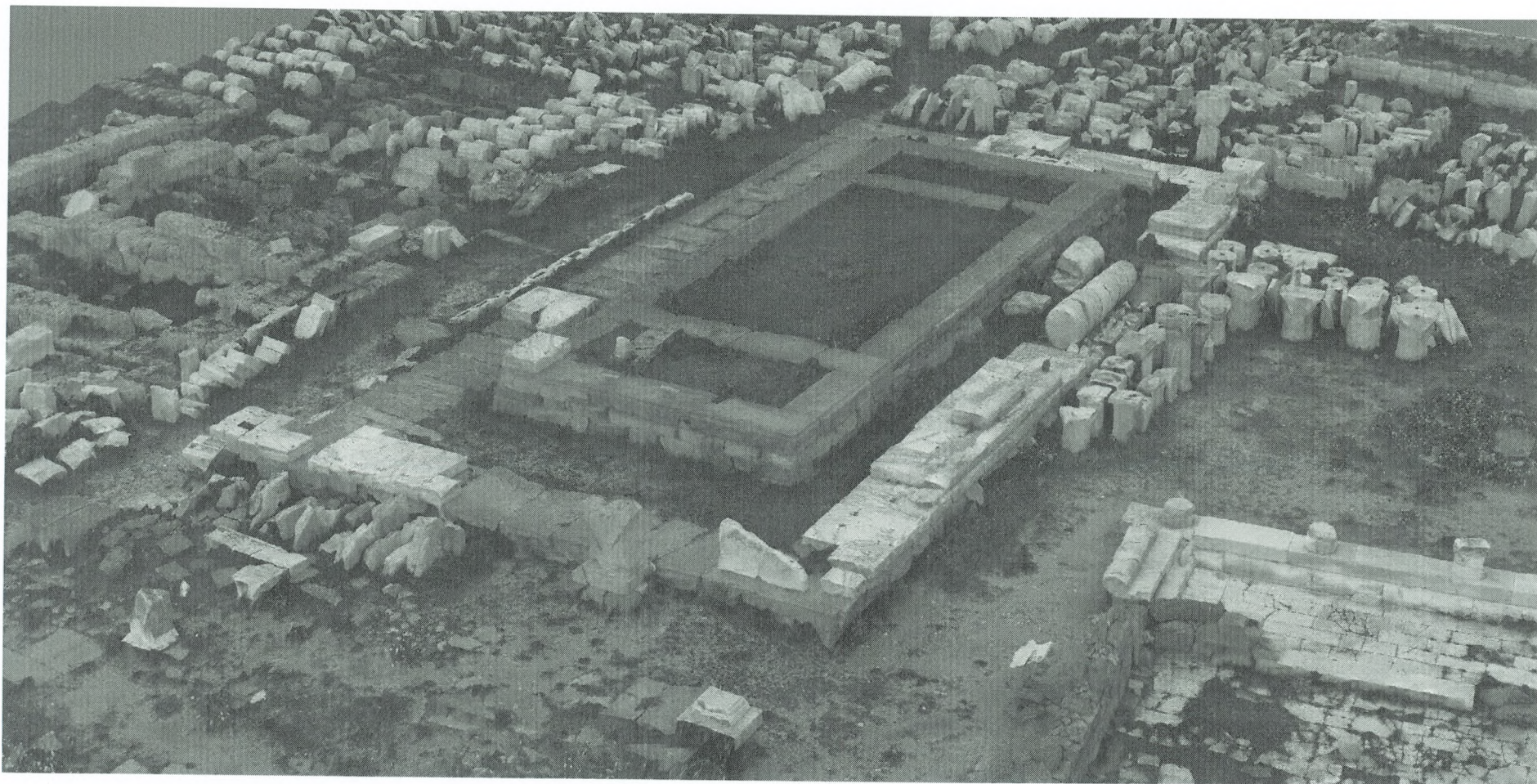
εικ. 61. Σχεδιαστική αποτύπωση του επίκρανου της παραστάδας του τοιχοβάτη, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, εικ. 76)

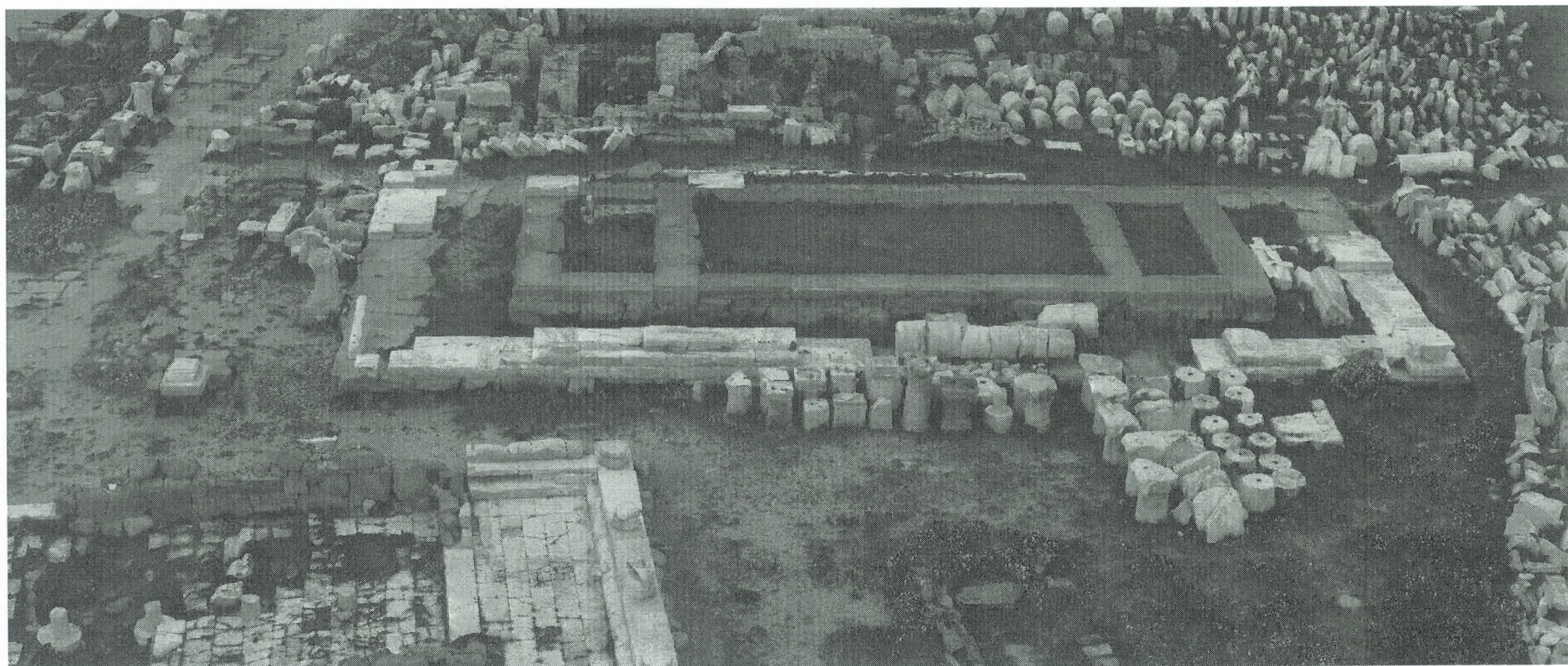
εικ. 63. Ορθοφωτογραφία της ευρύτερης περιοχής

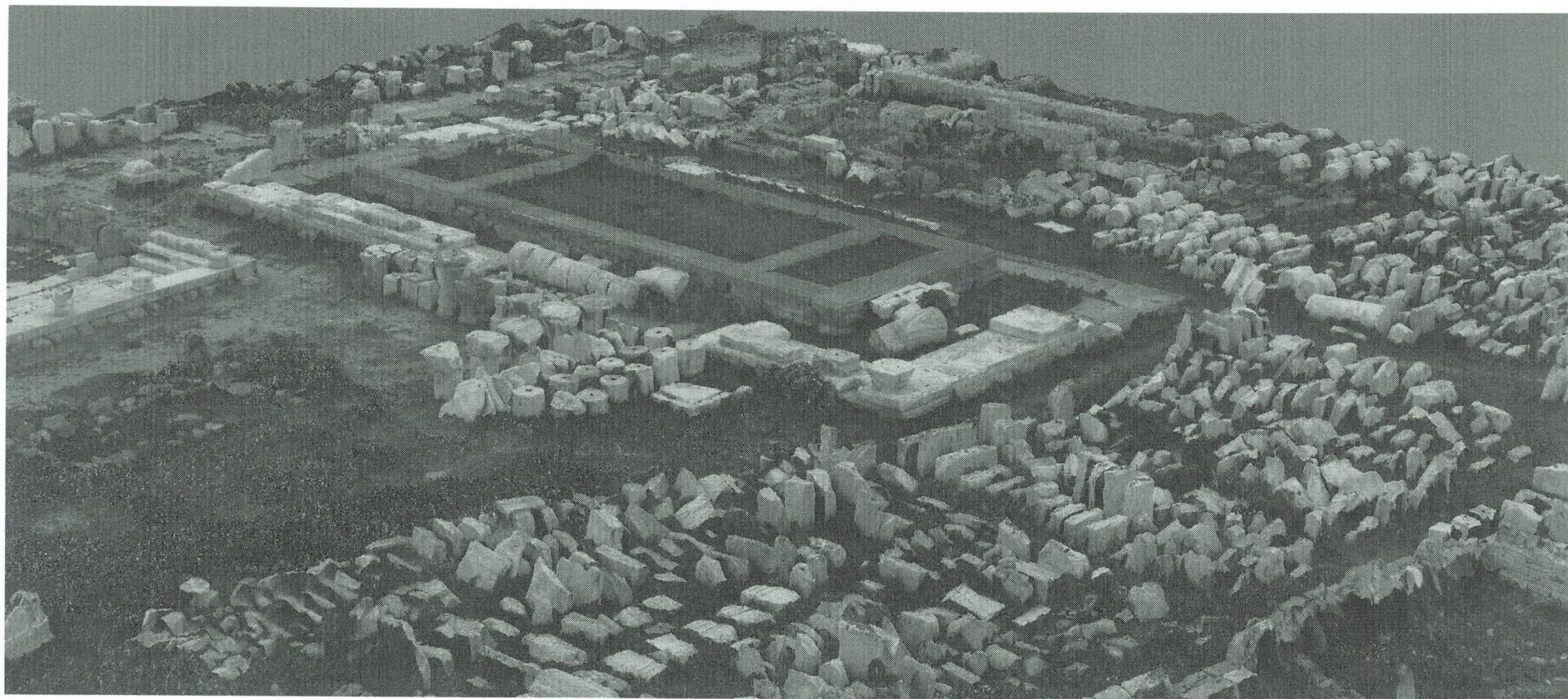
εικ. 64. Φωτογραμμετρική απεικόνιση κάτοψης

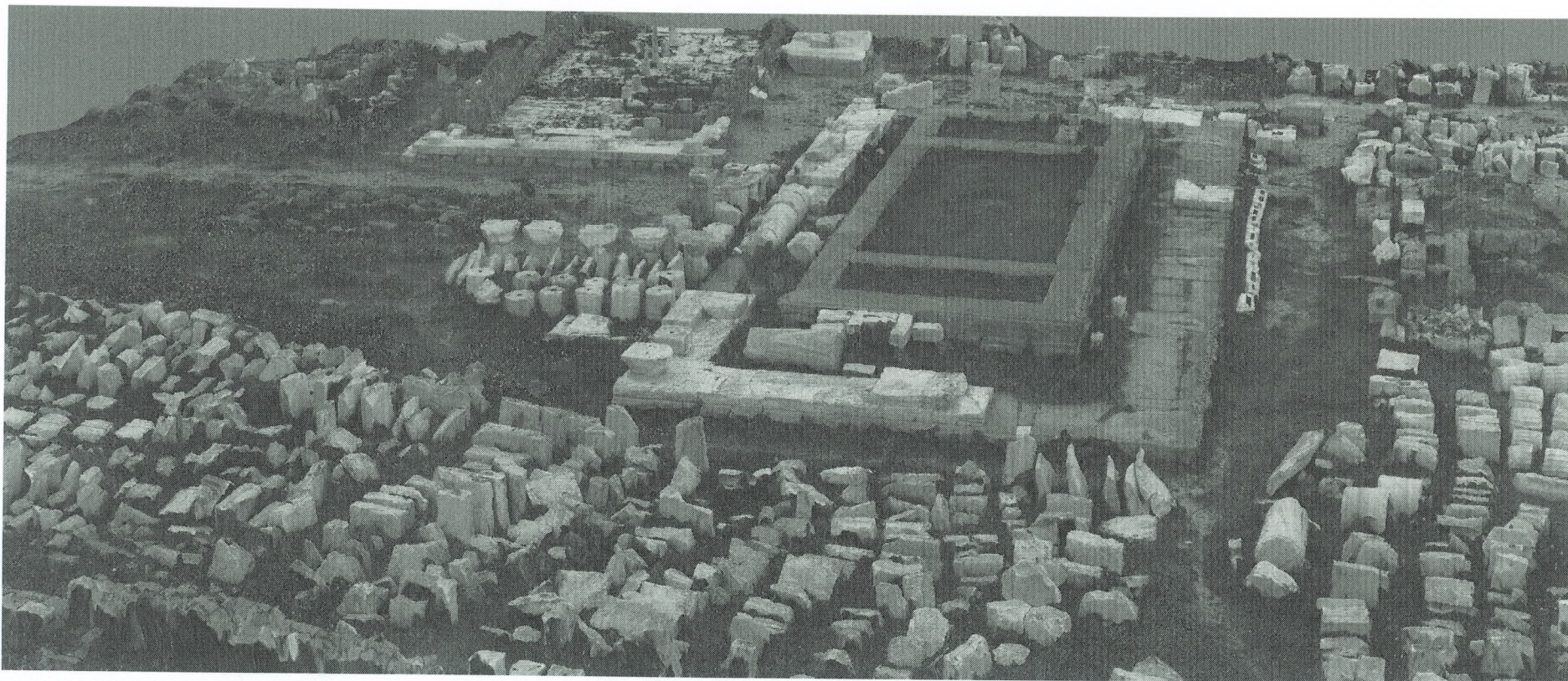
εικ. 65. Φωτογραμμετρική απεικόνιση νοτιοδυτικής όψης

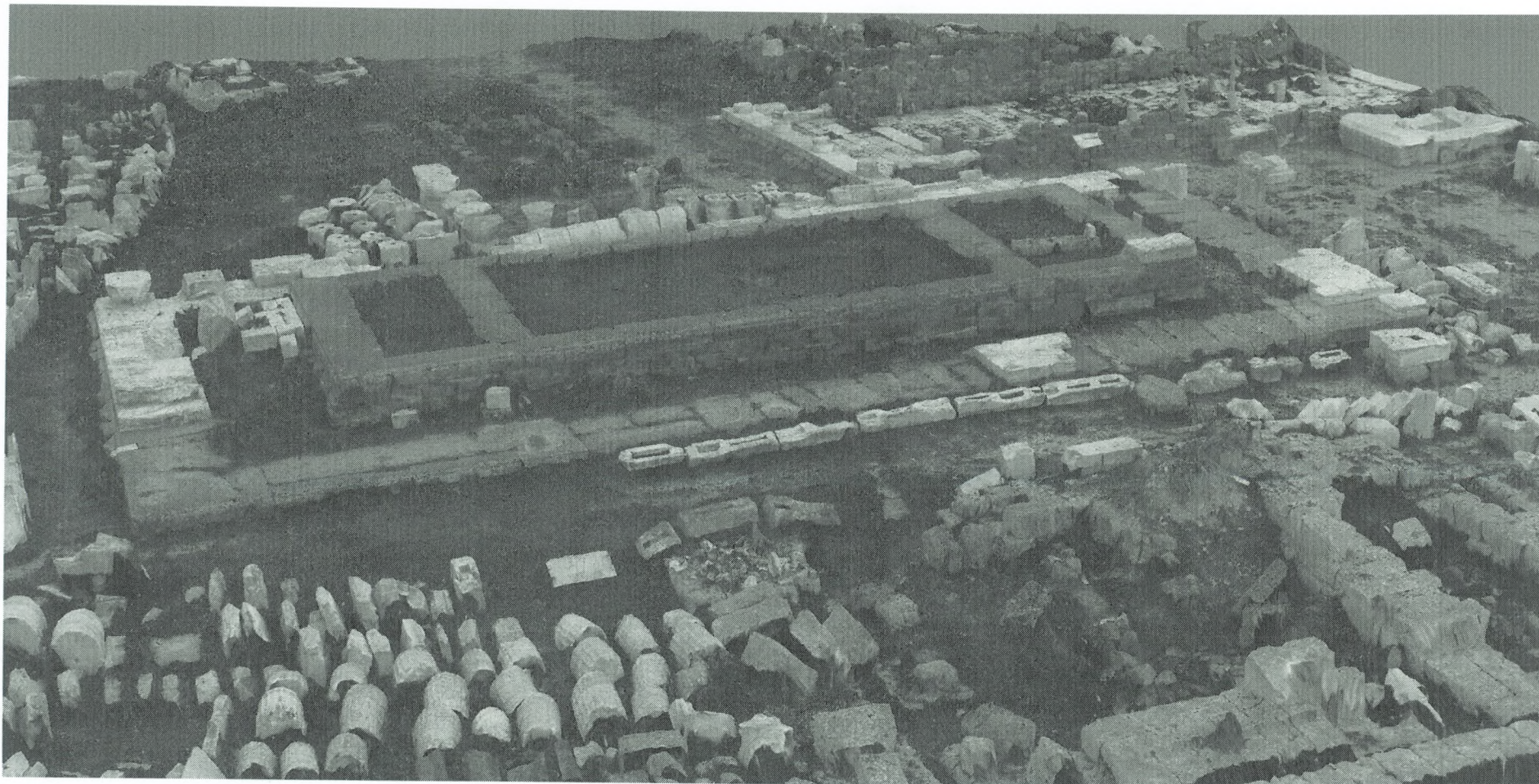
εικ. 66. Φωτογραμμετρική απεικόνιση νότιας όψης

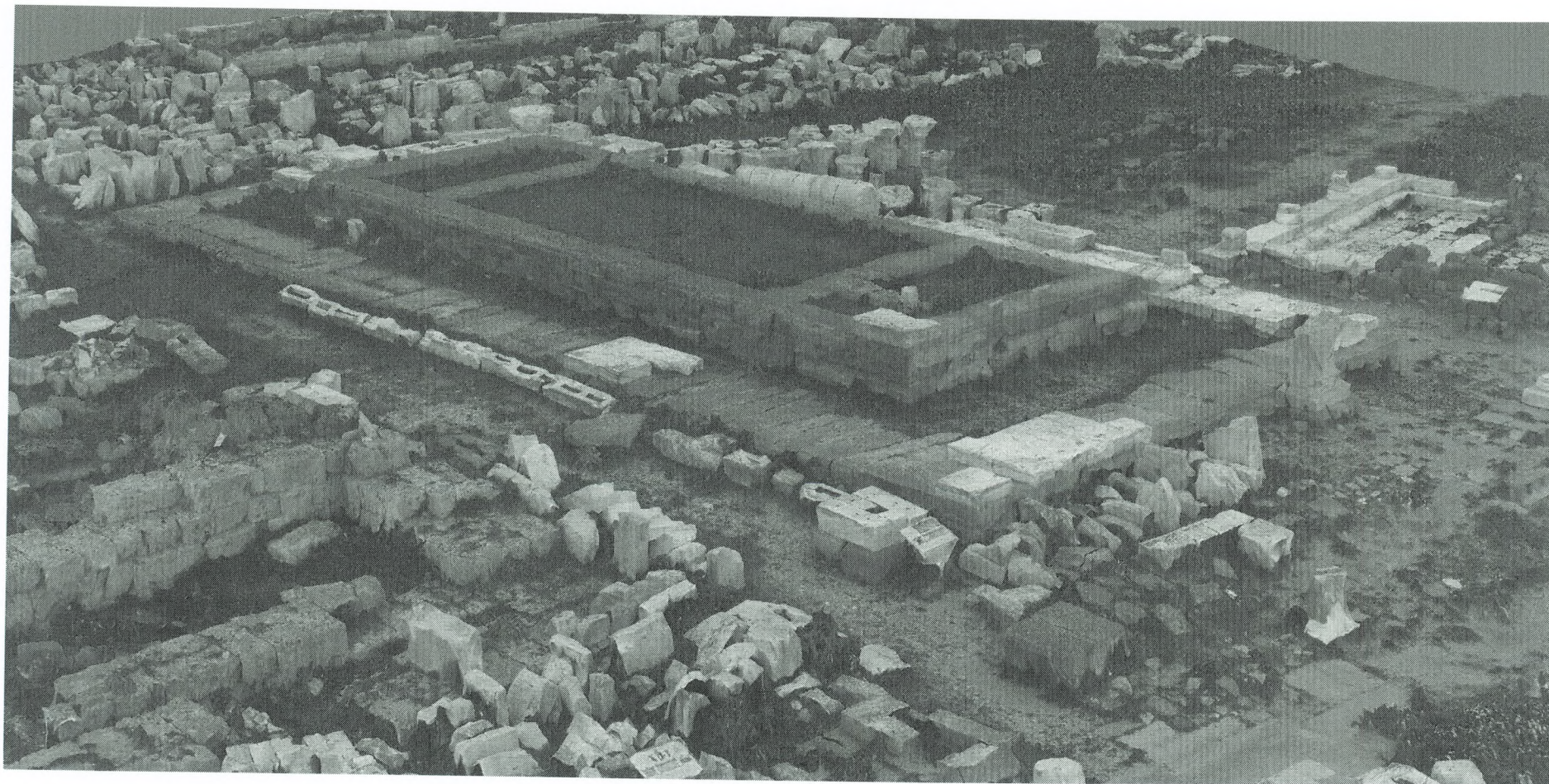
εικ. 67. Φωτογραμμετρική απεικόνιση νοτιοανατολικής όψης

εικ. 68. Φωτογραμμετρική απεικόνιση ανατολικής όψης

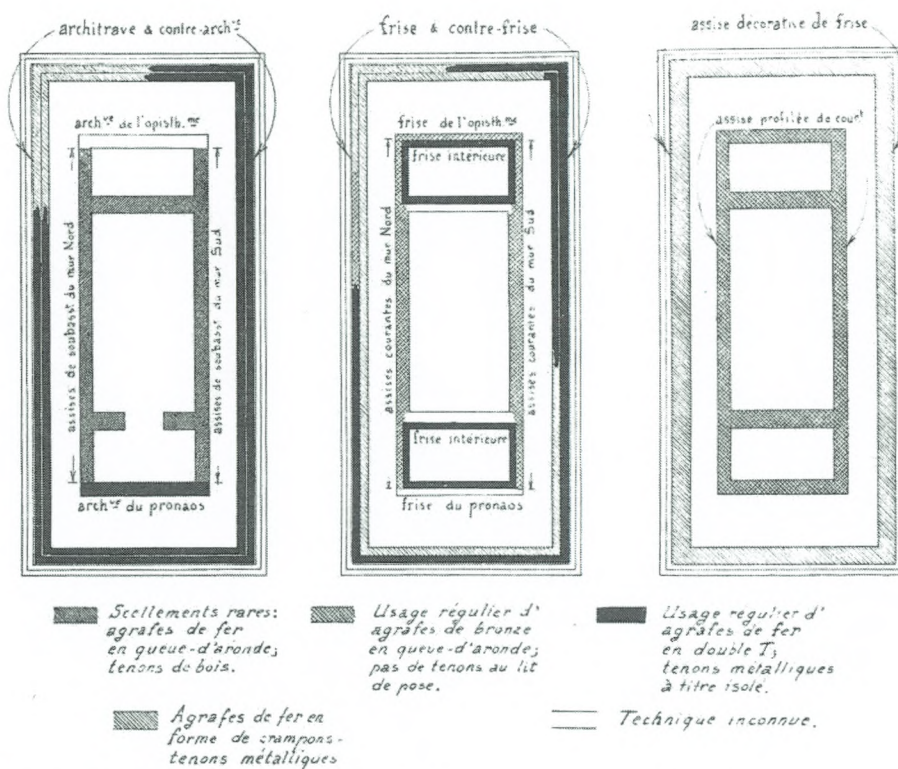

εικ. 69. Φωτογραμμετρική απεικόνιση βόρειας όψης

εικ. 70. Φωτογραμμετρική απεικόνιση βορειοδυτικής

Δήλος - Ναός Απόλλωνος

ΕΙΚ. 71. Σχηματική απόδοση της συνδεσμολογίας στο μνημείο, σχέδιο από δημοσίευση (EAD 12, ΕΙΚ. 117)

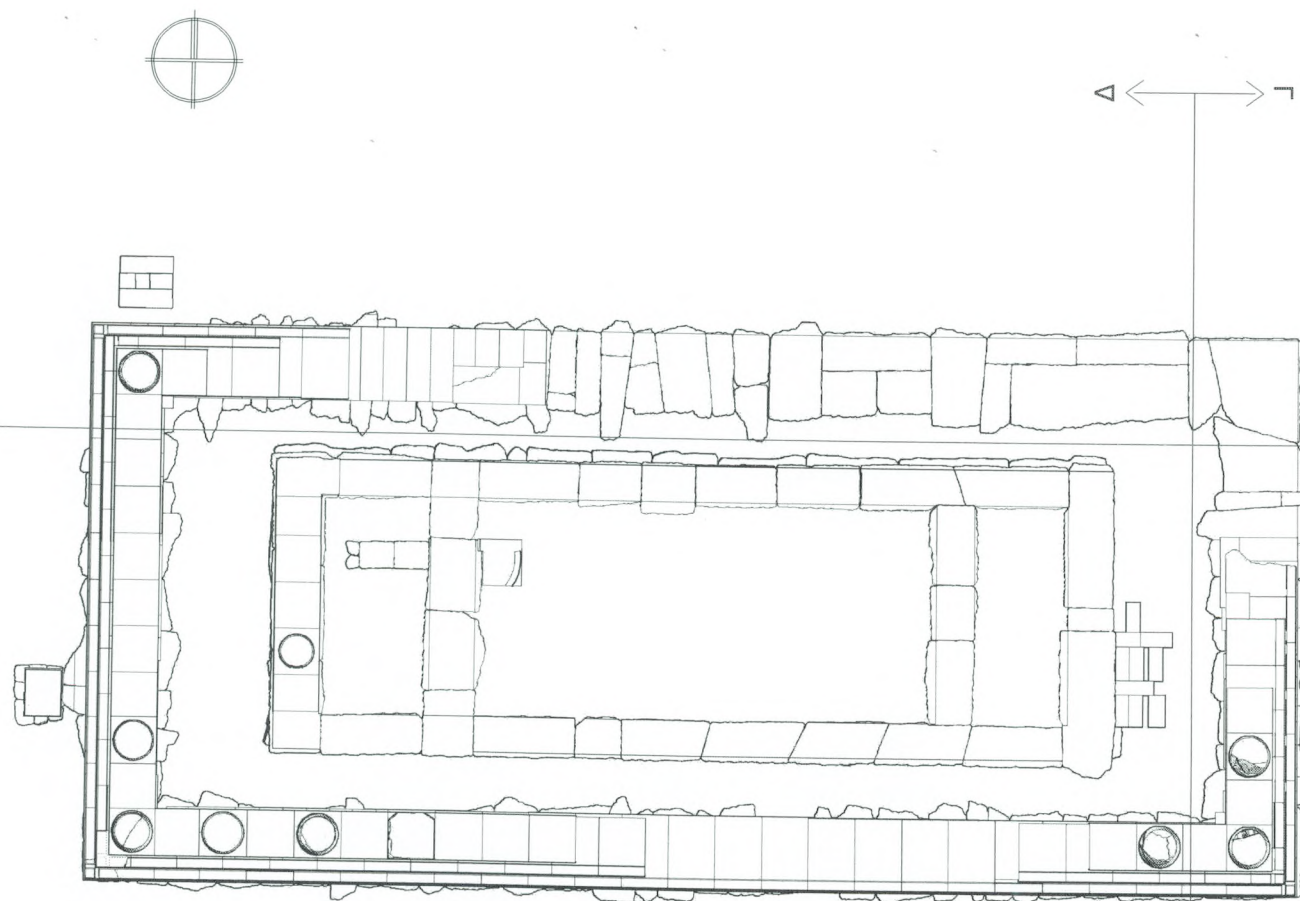
Δήλος - Ναός Απόλλωνος

εικ. 71^α. Τμήματα της κρηπίδας με μεταλλικούς συνδέσμους, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής

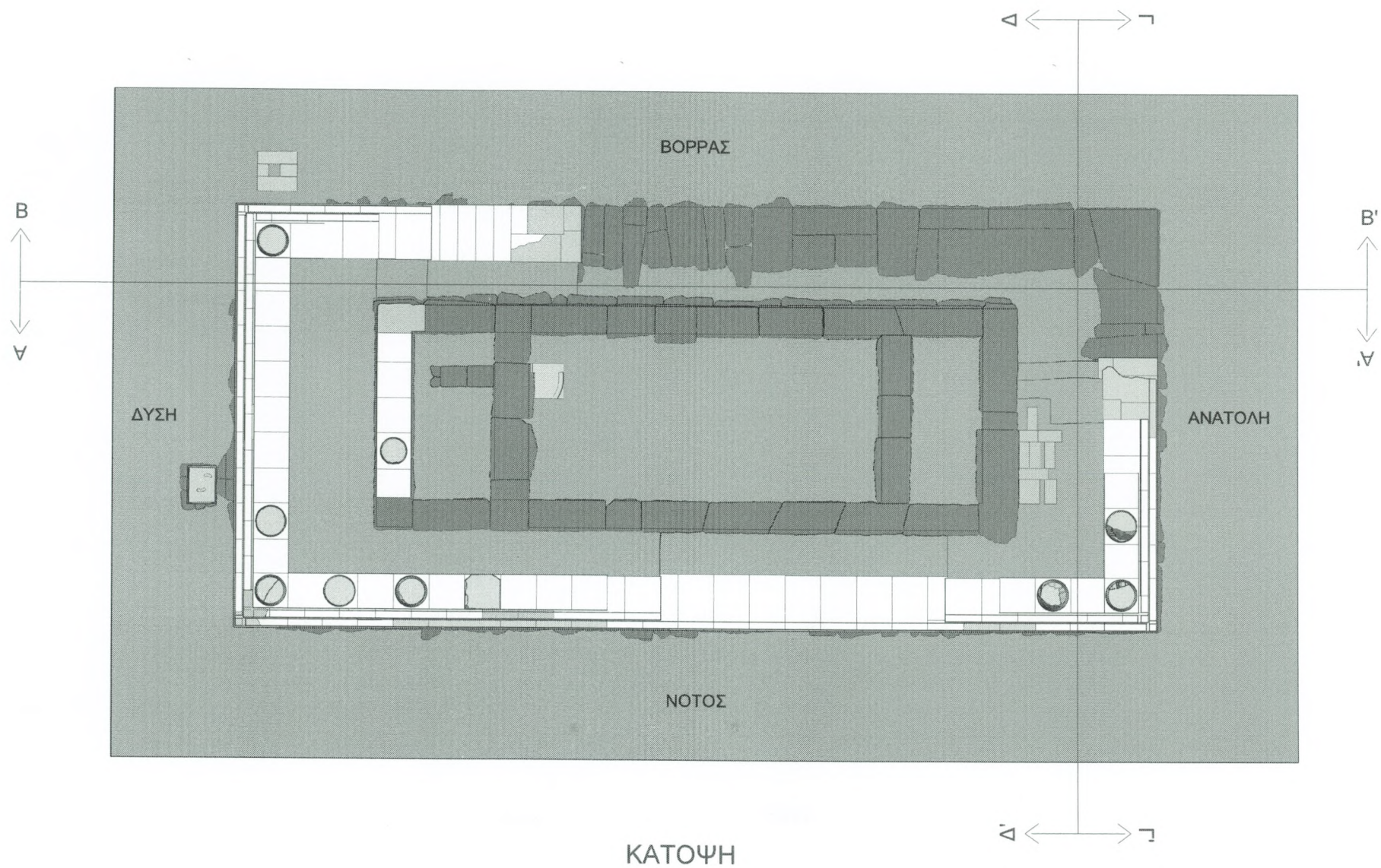

εικ. 72^β. Τμήματα της κρηπίδας με μεταλλικούς συνδέσμους, φωτογραφία από εποχή της ανασκαφής

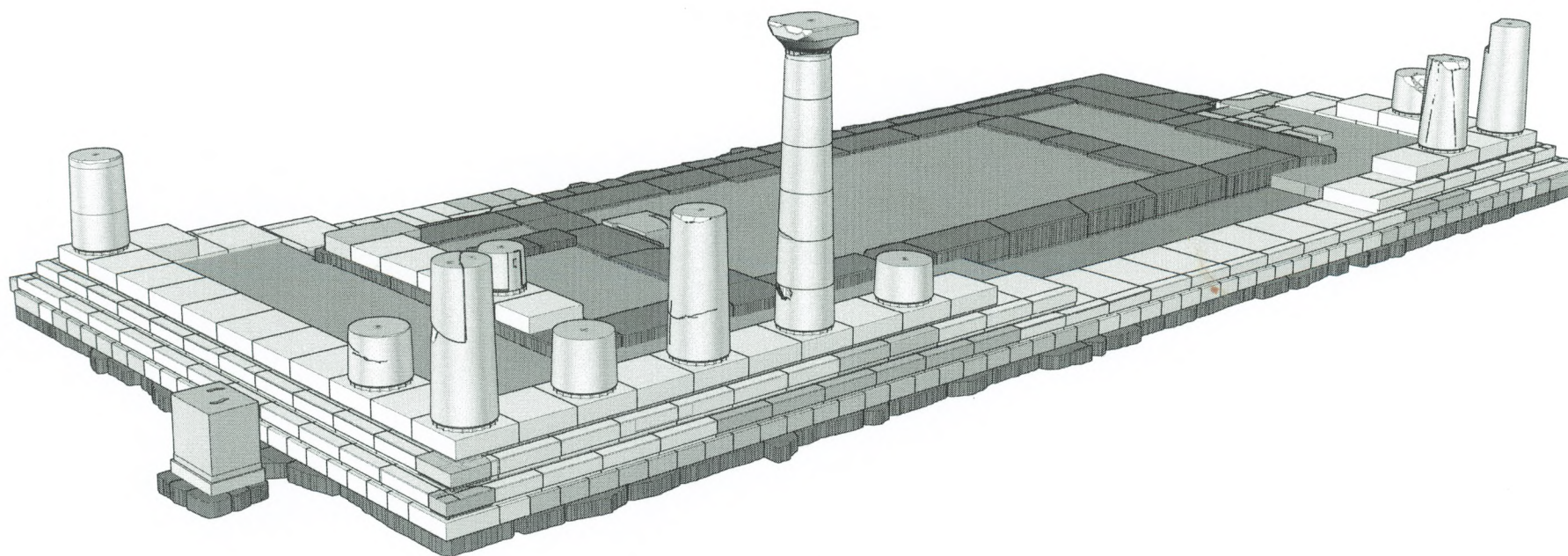

ΚΑΤΟΨΗ

ΔΗΛΟΣ - ΝΑΟΣ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ

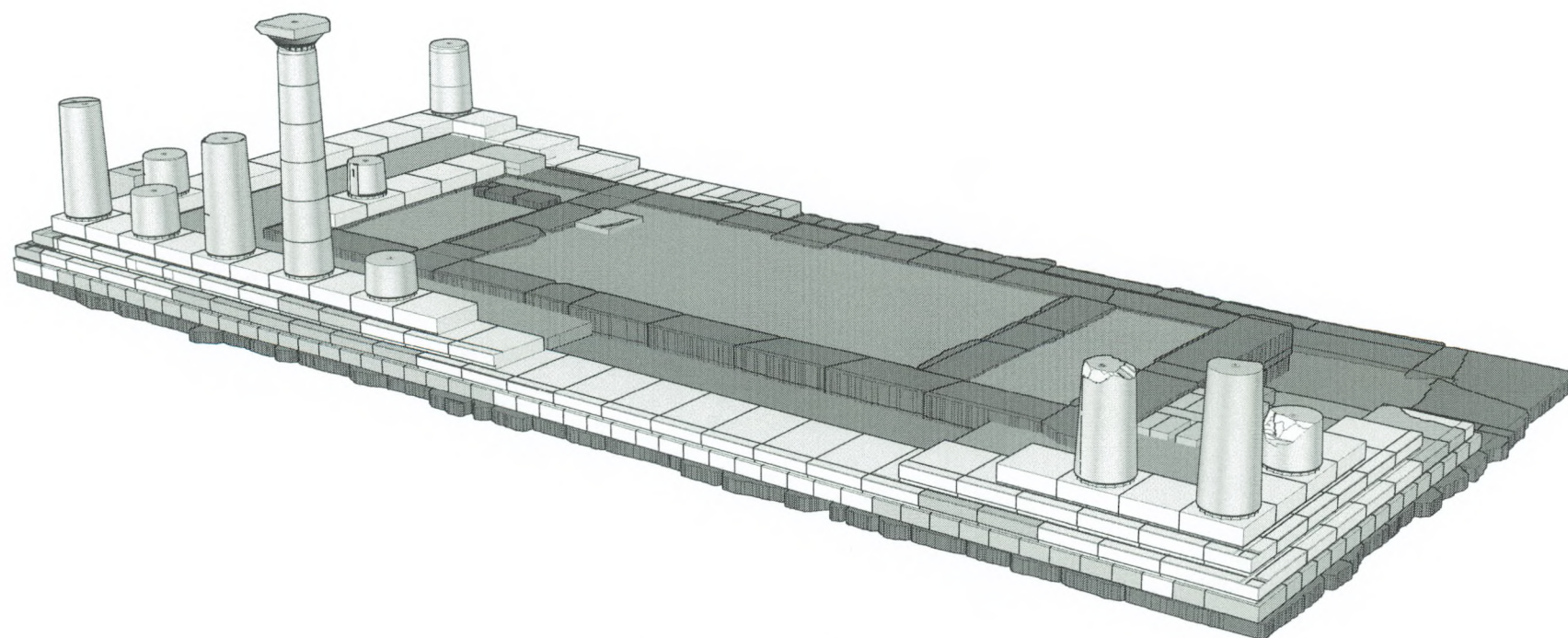

ΔΗΛΟΣ - ΝΑΟΣ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ

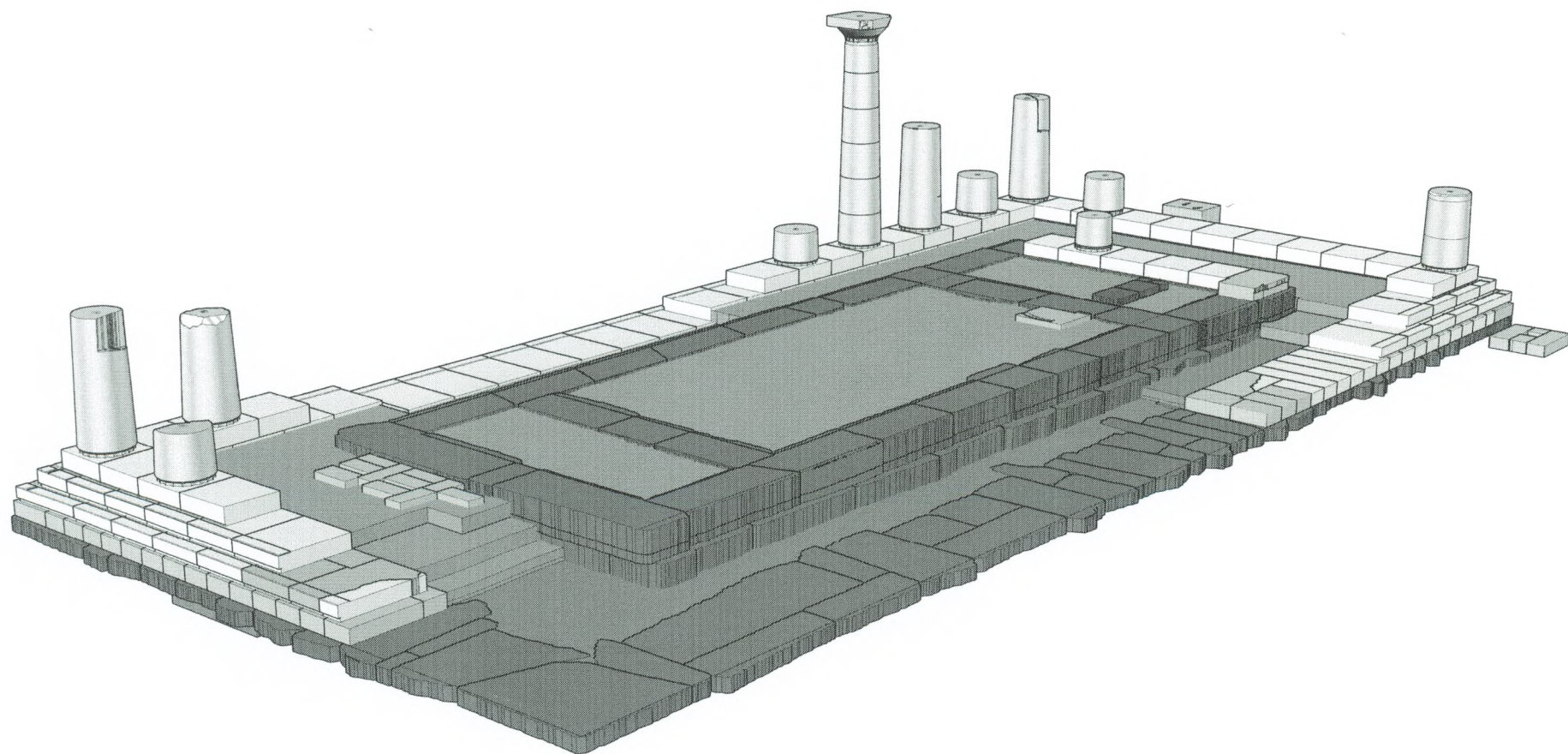
ΝΟΤΙΟΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ

ΔΗΛΟΣ - ΝΑΟΣ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ

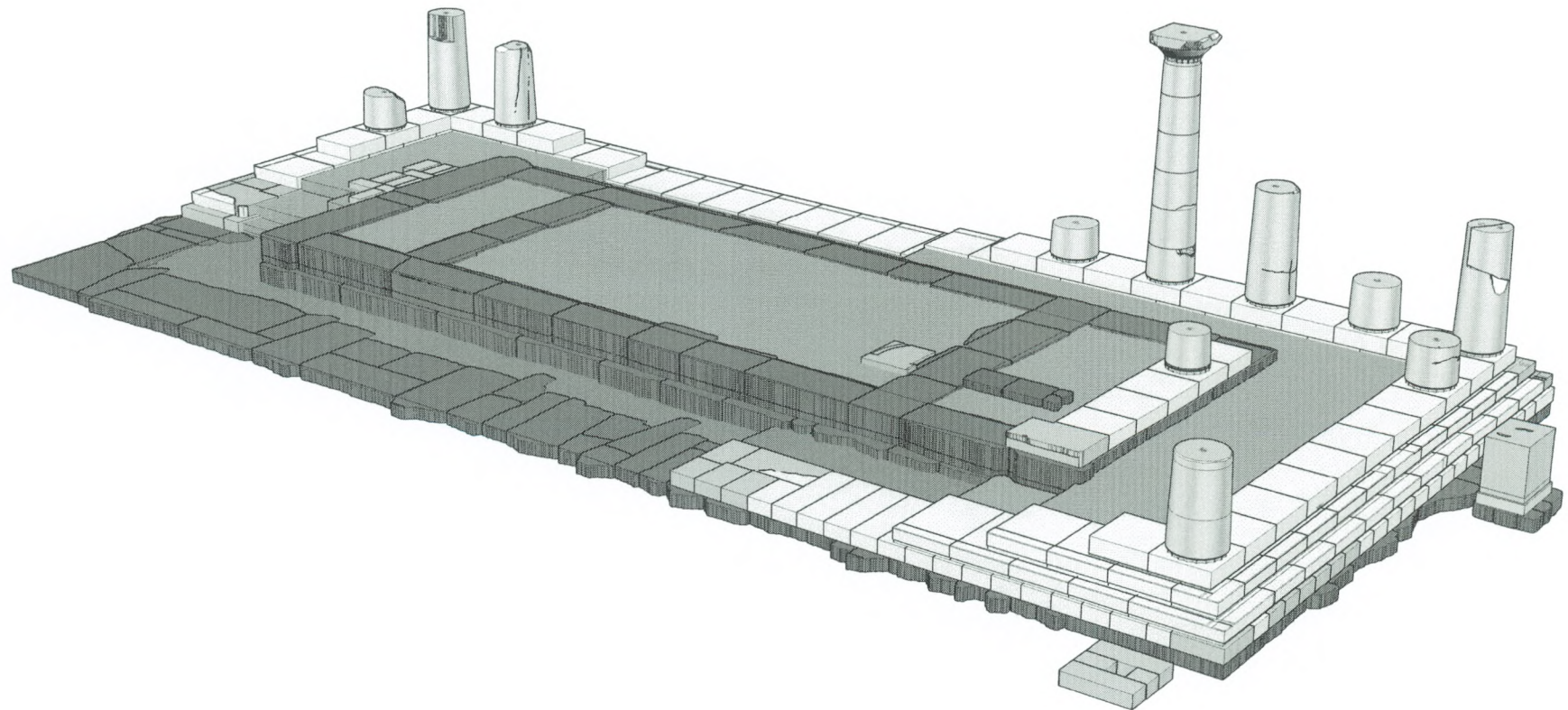
ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΨΗ

ΔΗΛΟΣ - ΝΑΟΣ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ

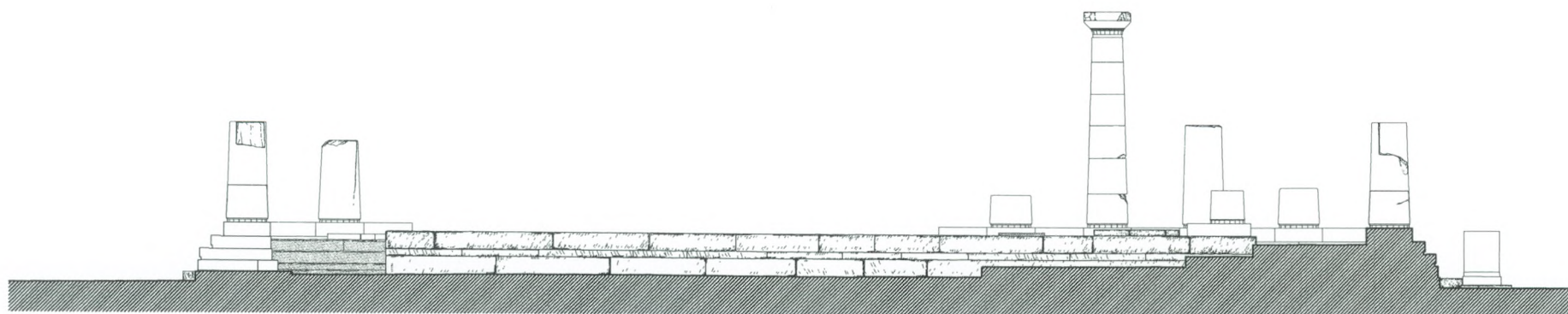

ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΨΗ

ΔΗΛΟΣ - ΝΑΟΣ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ

ΒΟΡΕΙΟΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ

ΚΛ : 1/100

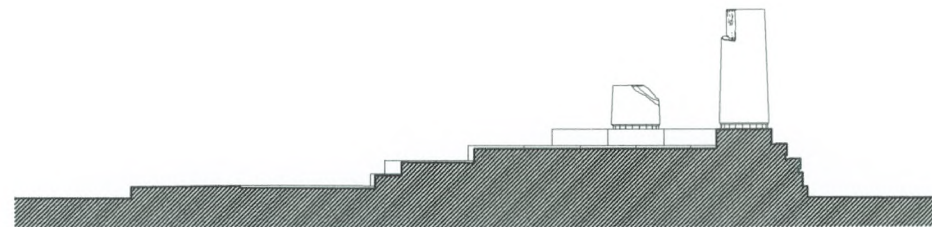
TOMH A - A'

ΚΛ : 1/100

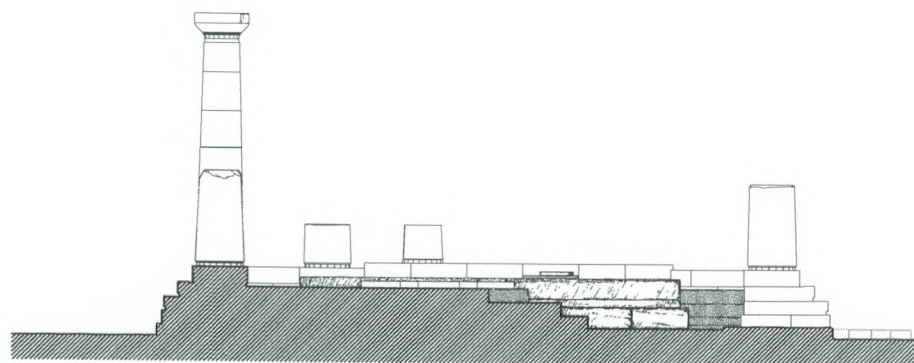
ΤΟΜΗ Β - Β'

ΔΗΛΟΣ - ΝΑΟΣ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ

ΚΛ : 1/100

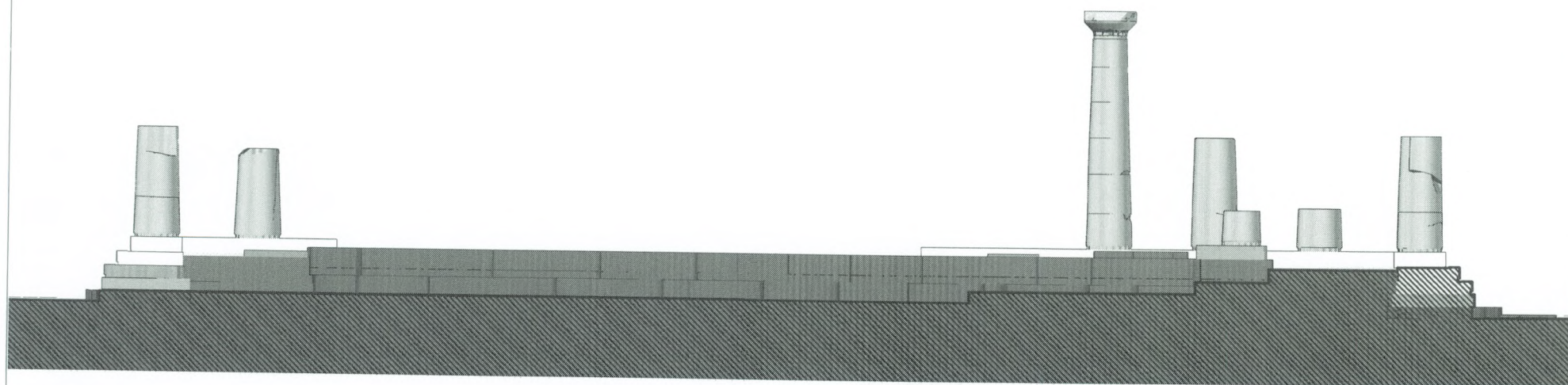
ΤΟΜΗ Γ - Γ'

ΚΛ : 1/100

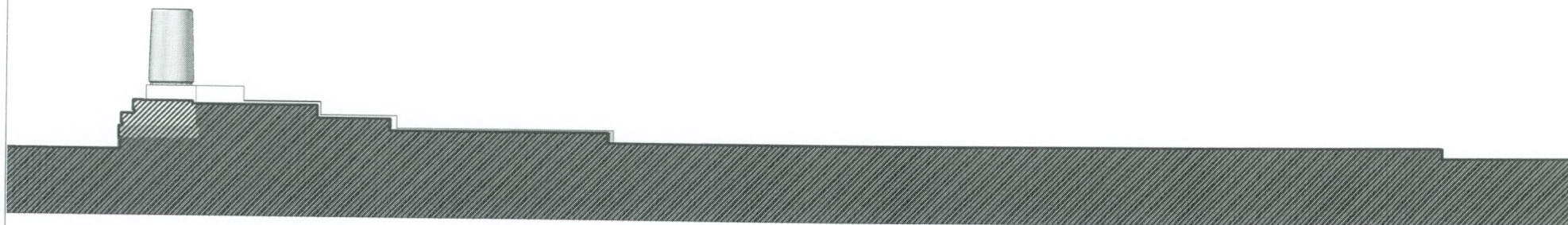
ΤΟΜΗ Δ - Δ'

ΔΗΛΟΣ - ΝΑΟΣ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ

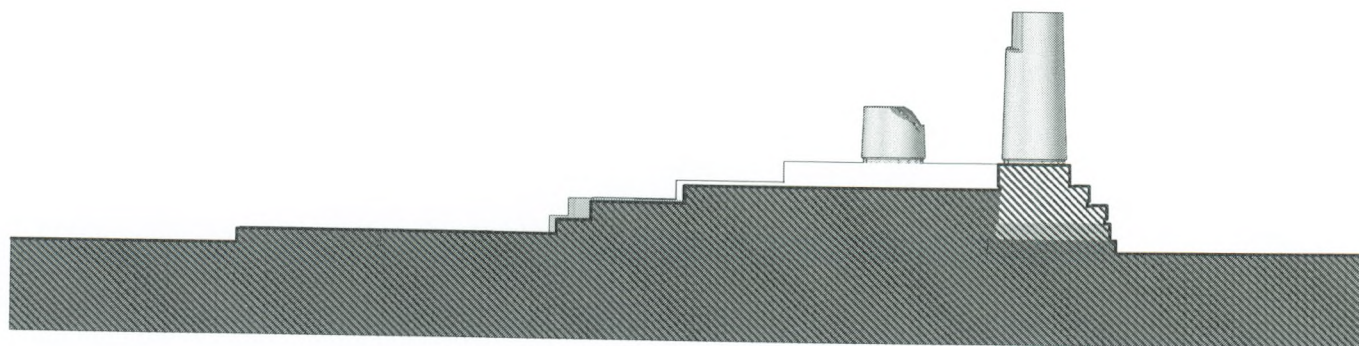

ΤΟΜΗ Α - Α'

ΔΗΛΟΣ - ΝΑΟΣ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ

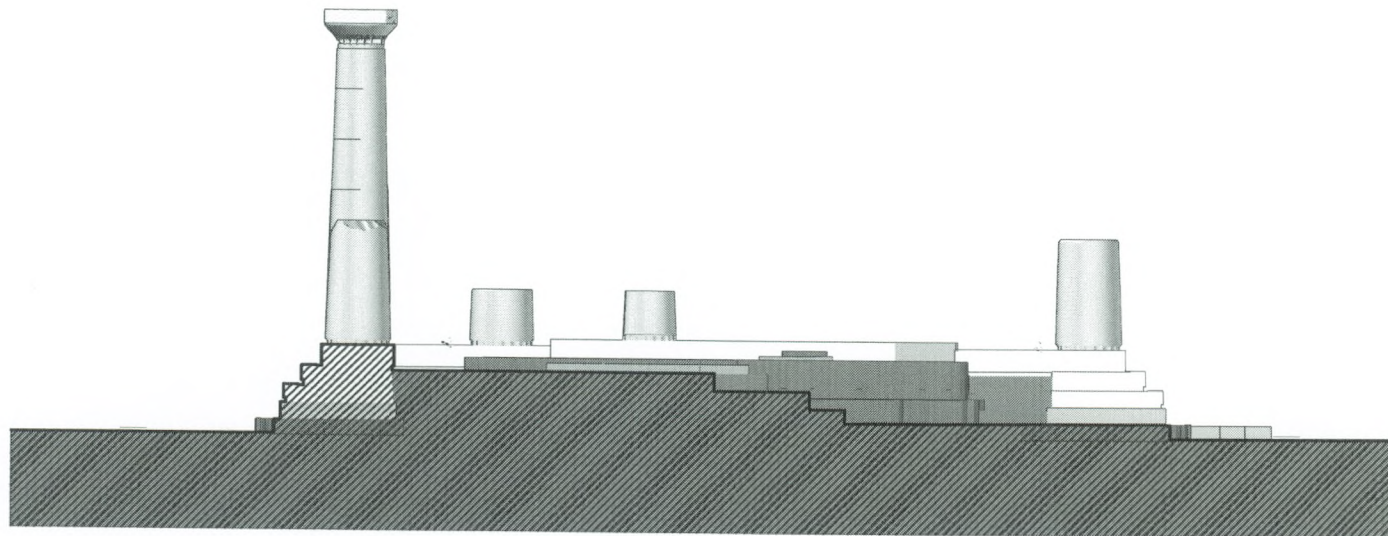

ΤΟΜΗ Β - Β'

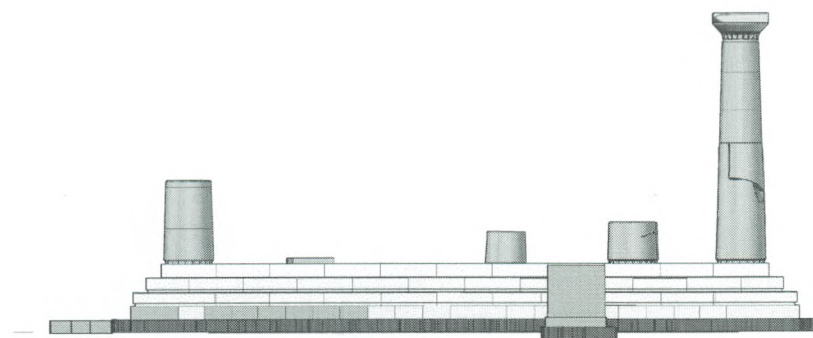

ΤΟΜΗ Γ - Γ'

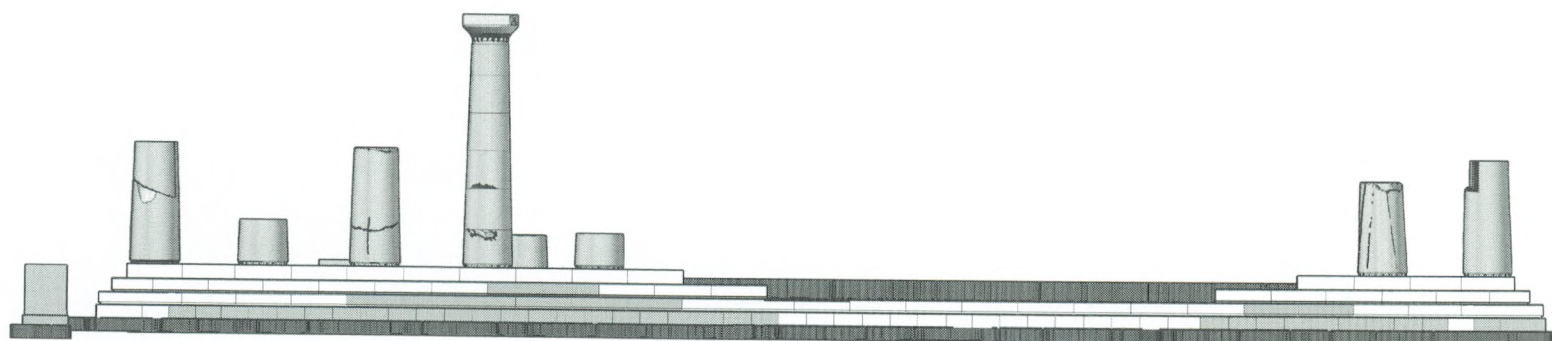
ΔΗΛΟΣ - ΝΑΟΣ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ

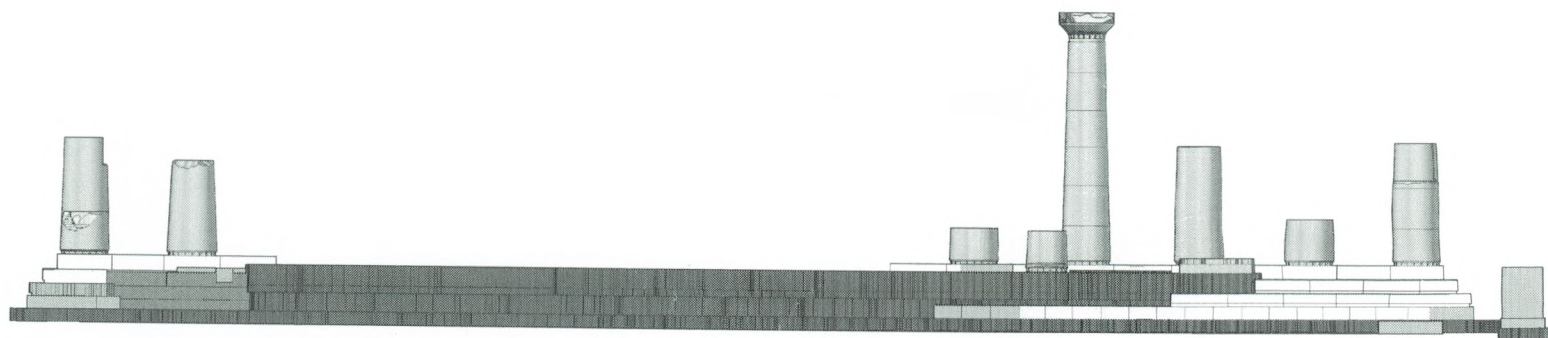
ΤΟΜΗ Δ - Δ'

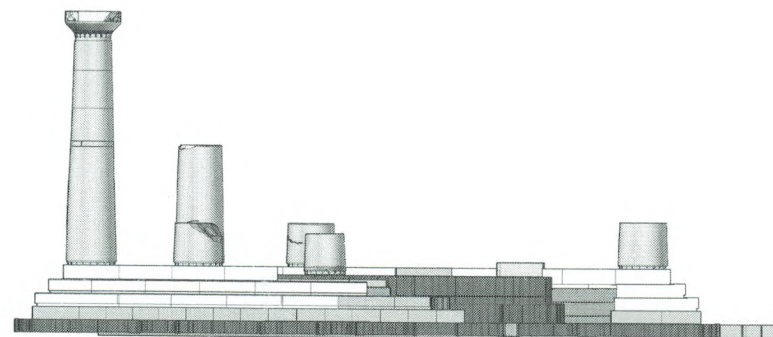
ΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ

NOTIA ΟΨΗ

ΒΟΡΕΙΑ ΟΨΗ

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΨΗ